

MEHMET AKAR

NJË JETË E
KALUAR NË
SEXHDE

DEVOTSHMËRIA E BEDIUZZAMAN SAID NURSIT

2025

Titulli në origjinal:

SECDEDE BİR ÖMÜR

Copyright © Şahdamar Yayınları

ISBN

978-975-9090-04-3

İzmir, 2009

Titulli në gjuhën shqipe:

NJË JETË E KALUAR NË SEXHDE

Mehmet AKAR

Përktheu nga gjuha turke:

Haki SAHITAJ

ISBN

XXXXXXXXXX

Janar, 2025

Boton: _____

PËRMBAJTJA

PARATHËNIE	4
IMANI ËSHTË GJITHÇKA	9
KËSHTU VEPRONTE NGA MBËRMJA DERI NË MËNGJES.....	12
KUR FALEJ PËRTHYHEJ I TËRI.....	15
ASNJË GRUAJE NUK IA HODHA SHIKIMIN.....	22
UNË MUND TË MBAJ DYNJANË ME NJË DORË.....	26
TË MBASH DRU MBI SHPINË ËSHTË MË E LEHTË SE SA TË MBASH MIRËNJOHJEN E NJERËZVE	29
ASHTU SI ËSHTË I FSHEHUR VARRI I ALIUT, EDHE VARRI IM LE TË MBETET PO ASHTU I FSHEHTË.....	34
MOS U BRENGOS, EDHE UNË KAM LLOGARINË TIME PARA ZOTIT.....	35
ÇËSHTJA JONË ËSHTË SINQERITETI	49
UNË BESOJ SE NUK KA NJERI MË TË PASTËR SE AI NË BOTË	53
MUA LE TË MË BËJNË Ç'TË DUAN, NXËNËSIT E MI MOS T'I PREKIN	56
PËR TË SHPËTUAR IMANIN E NJERËZIMIT DO TË DUROJË ÇDO GJË.....	63
TI JE SI NJË LLOKUM ME GJEMBA NË GOJËN TIME	66
SI MUNDËT NJERIU TË SHIKOJË UNIVERSIN DHE TË MOS DIJË ASGJË PËR TË?	68
KAM DYZET HERË MË SHUMË PËRJETIME SHPIRTËRORE SE TË GJITHA KËTO.....	70
MËSIMI MË I MADH ËSHTË TË DËSHIROSH VDEKJEN SI MËSIM NË RRUGËN E DREJTËSISË.....	72
VËLLAI IM, MË TREGO ANËT E TYRE TË MIRA, MOS MË TREGO GJENDJET E TYRE TË KËQIJA	73
ATA QË MË BËJNË PADREJTËSI JANË NGA NJË KOMB TJETËR	74
I SAKTË SIKUR NJË USHTAR OSE ORË.....	77
KUR'ANI ËSHTË NJË MREKULLI E PËRJETSHME QË NUK DO TË SHUHET	79
SHKAKU I SËMUNDJEVE FIZIKE ISHIN SHPESH DHIMBJET SHPIRTËRORE	84
ME <i>RISALE</i> DO TA SFIDOJ BOTËN	97
AI ISHTE I PAFAJSHËM PO SA NJË FËMIJË	101
BURIMET	106

PARATHËNIE

Nuk është e mundur të mos jesh mirënjohës ndaj tij... Ashtu si unë, mijëra, miliona ndihen të detyruar ndaj tij. Si mund të mos ndjeni? Ju keni besuar, por nuk e kuptoni plotësisht në çfarë keni besuar. Jeni ngatërruar duke mos jetuar në mënyrë të plotë... Një shembull i bukur, një model që tashmë është zhdukur, nuk po arrini ta shihni. Dija është sipërfaqësore, përvoja një imitim... Po kërkoni një person që, mbi të gjitha, sheh Zotin, që është gjithmonë me Të dhe flet vetëm për Të. Donit të shihni një shembull që ka lundruar nga brigjet e Epokës së Artë dhe është përplasur në brigjet e kohës suaj. “Nëse thotë një ‘jo’, le të jetë një ‘jo’ që ekziston edhe në mosqenie,” dhe përballuni me përkthyesin e tij, i cili është kthyer në dritë, si uji i jetës. Dhe atëherë... Po mendoni: “Një epokë e pashpresë, më e dobëta ndër kohërat.”

Ashtu është... Pronari i një pune dërgon një të dërguar sipas madhësisë dhe vështirësisë së punës.

Në këtë “epokë fatkeqe dhe shkatërrimtare,” jo vetëm muslimanët, por i gjithë njerëzimi ka nevojë për një dorë fisnike që ka kaluar përmes mësimëve të Zotërisë së Njerëzimit (paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të). Ju jeni dëshmitarë se një punë e tillë iu besua Bediuzzamanit dhe se ai erdhi si një “njeri i zgjedhur dhe i përgatitur” me aftësitë e duhura për këtë detyrë.

Njerëzimit i duhet një kuptim i pastër, i çliruar nga shtrembërimet dhe mbetjet e shekujve, ku gjithçka gjen vlerën e saj të vërtetë dhe masën e drejtë. Pikërisht për këtë arsye, ju shihni se Said Nursi e ka marrë frymëzimin e tij drejtpërdrejt nga Kur’ani. Vepra e tij *Nur Külliyati* (Koleksioni i Dritës) shfaqet para jush si një mësim që Kur’ani u jep mendjeve dhe zemrave të kohës sonë. Përmes tij, një valë nga oqeani i Kur’anit godet bregun e epokës suaj; të gjitha mësimet e *Dritës* rrjedhin nga ai oqean. Dhe përfaqësuesi i *Dritës*, si një dritë e gjallë, përpiqet t’i përjetojë dhe t’i përfaqësojë ato të vërteta.

Disa njerëz, edhe kur ecin drejt fizikisht, shpirtërisht janë në sexhde. Jeta e tyre është gjithmonë e përkushtuar ndaj adhurimit. Ashtu si përshkruhet në hadith për besimtarin ideal, kur shikojnë, kujtojnë Allahun; kur flasin, përmendin ahiretin; dhe kur veprojnë, gjithmonë kanë parasysh Ditën e Llogarisë.

Bediuzzamani është një nga ata njerëz të mëdhenj, madje një ndër të parët. Zoti i Madhërishëm i dha atij një jetë që do të shërbente si model për njerëzimin, i cili po përjetonte fatkeqësi shpirtërore. Ajo jetë, në një aspekt, ishte një shpjegim i të vërtetave të Islamit. Jeta e tij ishte një dëshmi dhe një shërbëtor besnik i tyre, siç thotë edhe, Ceylan Ağabey (Xhejlan Abi): “Ustadi ynë, me çdo aspekt, ishte i lidhur me Kur’anin dhe imanin.”

Një nga burimet më të rëndësishme për të kuptuar dhe jetuar një çështje është jeta e të Dërguarit të Allahut dhe e njerëzve të mëdhenj. Cilat ishin përparësitë e jetës së tyre? Si veprouan ata përballë ngjarjeve të caktuara? Çfarë dhe si e jetuan? Kur thuhet: “Ata veprouan kështu,” e vërteta bëhet e dukshme dhe manifestohet qartë. Ajo zbulohet dhe del në pah për të gjithë.

Për këtë arsye, në një periudhë kur jeta është kthyer në një labirint të ndërlikuar, ka nevojë që skena nga jeta e Bediuzzamanit të paraqiten si udhërrëfyes i drejtimit dhe që ai stil jetese të

mbahet gjithmonë në fokus. Ndërsa shikohen fragmente nga jeta e njerëzve të mëdhenj, të cilët “i kanë dhënë formë dritës,” ndjenja e dinjitetit dhe madhështisë së të qenit musliman dhe kënaqësia e përjetimit të saj japin një ndikim të veçantë mbi shpirtin dhe mendjen.

Për Bediuzzamanin, më e rëndësishmja në gjithë universin ishte imani. Ai e shihte imanin si çelësin kryesor të kuptimit të gjithë krijimit. Në këtë kuptim, gjithçka që ka vlerë në univers është e lidhur me Allahun. Më e rëndësishmja dhe më e bukura është të përmendet Allahu, të flitet për Të, të njihet Ai, dhe çdo veprim i jetës të drejtohet për në këtë drejtim. Ky ishte qëllimi i besimit. Fjalët që nuk përmendin Allahun janë bosh, dhe jeta pa këtë lidhje është një jetë e dhimbshme. Përmbajtja e kësaj fjale është që, kush e ka gjetur Sulltanin e tij, ka gjetur gjithçka, dhe kush e ka humbur Atë, ka humbur gjithçka. Për Bediuzzamanin, çdo gjë që ka ndodhur në jetën e tij ishte për të theksuar rëndësinë e besimit dhe se, kur thotë “La ilahe illallah”, kjo shkakton një dridhje të fortë në zemra, si një gjyle topi.

Ibadeti ishte një dashuri për të. Flinte shumë pak dhe adhuronte sikur të ishte në një shpellë i vetmuar. Kur fillon namazin i tërë trupi tij dridhet. Sepse namazi, pas imanit, është e vërteta (*hakika*) më e madhe.

Ai ishte *zahid*¹. Nuk kishte asnjë lidhje me këtë botë. Ishte aq i varfër sa të gjithë pasurinë e tij mund ta mante me një dorë.

Sytë e tij ishin të ngopur. Nuk merrte asgjë nga askush, kauzën e tij se vinte në hije të askujt, dhe për vetën e tij nuk priste asgjë nga të tjerët. Kjo gjendje tashmë ishte bërë një tipar i karakterit të tij. Madje, edhe për një tas supë që i kishte sjellë vëllai i tij, Abdulmucid Ünlükul (Abdulmexhid Ynlykull), ai kishte paguar dhe kishte thënë: “Mos e prish sinqeritetin tim.”

Ai e kishte pranuar me aq shumë përlulësi vogëlsinë e tij përpara Zotit, saqë, po ta pyesje, ai do të quante veten “pluhur” dhe do të kërkonte lutje prej teje. Nuk lejonte askënd t’i puthte dorën. Nuk i pëlqente vetja dhe as që të tjerët ta lavdëronin atë. Madje, kur të vdiste, nuk do të dëshironte që vendi i varrit të tij të dihej. Ai jetonte në një përkushtim të plotë ndaj përkohshmërisë (*fani*) së kësaj bote dhe modestisë.

Pastërtia e brendshme e tij reflektohej në pamjen e jashtme. Rrobave të tij u vinte erë misku, ku as të pastërtat dhe as të ndoturats nuk mund të dalloheshin lehtësisht nga njëra-tjetra.

Ai ishte i dhembshur. Në një rast ai tha “S’mund të ndërtohet shtëpi duke shkatërruar shtëpi” në vendin ku ishte foleja e milingonave, dhe kërkoi që muri i shtëpisë të nisej diku tjetër. Nuk lejonte as vrasjen e gjarpërinjve. Për të, edhe pijanecët ishin vëllezër. Edhe atyre u drejtohej me fjalën “vëllai im”. Nuk i largonte dhe nuk i dëbonte. Për fëmijët ishte “gjyshi Bediuzzaman”. Kërkonte lutje prej tyre dhe u lutej atyre. Sepse ai vetë ishte një njeri i sëmure dhe kishte nevojë për lutje. Me kusht që të besonin, ai ua bënte hallall të gjithëve dhe shqetësohej për fundin e tyre.

¹ Një *zahid* zakonisht është dikush që jeton një jetë të thjeshtë, askete, larg luksit dhe pasurive materiale, duke synuar arritjen e devotshmërisë dhe kënaqësisë hyjnore. Kjo konceptualisht lidhet me modestinë dhe përkushtimin ndaj vlerave shpirtërore mbi ato materiale, *zuhd* (Shënim i përkthyesit).

Kur takohej me dikë gjithnjë fliste për anët pozitive të tij, duke shprehur mirësinë dhe dashurinë. Nuk e prekte askënd as me gisht të vogël.

Ai, për shkak të zemrës së tij, shpesh do të shprehte çdo lloj dashurie dhe mirësie. Po ashtu, ai e pranoi edhe ekzilimin e tij me qetësi, duke thënë se ishte një pjesë e natyrshme e fatit. Ai, ndonëse e kishte përjetuar, nuk dinte të thoshte asgjë mbi të, sepse për të, këto ishin thjesht pjesë e jetës.

Për hatër të imanit të të pafajshmeve duronte çdo vështirësi, burgosje, syrgjynosje. Mbi tetëdhjetë e kusur vite jetë nuk dinte akoma kënaqësi të kësaj bote.

Ai, duke qenë i mençur, nuk i jepte asnjë mundësi për gabime. Edhe pse kishte vështirësi, e kalonte me shumë durim dhe mençuri. Duke përdorur inteligjencën e tij, ai ia dilte që të ruante një qëndrim të qetë dhe të drejtpërdrejtë.

Vazhdimisht mendonte, lexonte. Atij sikur çdo atom i thoshte “Mendo Allahun”, dhe kjo ishte një urtësi e vazhdueshme për të. Ai i thoshte Abdulmexhidit “Njeriu e vështtron gjithësinë, por si mund të kuptojë gjithçka deri në thellësinë më të madhe?”

Ku i dihet, ndoshta se ai nuk kishte gjynahe sikur ne. Mbante mend libra me vëllime të tëra. Po ta kishte parë një fytyrë do ta njihnte edhe pas dyzet viteve.

Nuk gënjente as edhe me shaka, gjithmonë kërkonte të vërtetën. Edhe pse akoma ishte në moshë të re i kishte vendosur kushte Xhejlan Abit (Ceylan Ağabey) për ta pranuar si nxënës.

Nuk lejonte të përgojoheshin as kafshët. Nëse duhej përmendur emri i ndokujt me patjetër, u thoshte “më thoni vetëm anët e mira të tij”.

Ai ishte i dhuntisur me largpamësi dhe urtësi për të vepruar. Parashikonte të ardhmen nga e sotmja. Shejkh Bahiti² kishte mbetur i mahnitur nga kjo gjendje e tij. Ai u fliste njerëzve sipas gjendjes shpirtërore të tyre.

I perceptonte çështjet në thellësi. Ai i kishte caktuar vetës si detyrë ta dëshmonte dritën e pashuar të Kur’anit para gjithë botës mbarë. Kur botohej diçka kundër ringjalljes menjëherë vepronte, dhe kishte shkruar *Haşir Risalesi* (Traktati mbi Ringjalljen).

Ai ishte aq i përkushtuar ndaj kauzës së tij, saqë do të sakrifikonte edhe flokët e kokës së tij nëse do të ishte e nevojshme. Në emër të kauzës së tij, ai duronte çdo lloj vështirësie pa u lodhur apo dorëzuar. Sa herë që bëhej fjalë për çështjet e lidhura me *Nurin*³, ai gjente menjëherë energji dhe forcë të re. Ai ishte gjithmonë i angazhuar me kauzën e tij. Kur ra nga Kalaja e Vanit, nxënësit pranë tij nuk dëgjuan të thoshtë, ‘jeta ime, gjaku im,’ por ‘kauza ime!’ Për të, vlera e një njeriu ishte aq e madhe sa kauza për të cilën luftonte. Dhe ai u lartësua gjithnjë e më shumë për shkak të përkushtimit të tij.

² Shejkh Muhammed Bahit, ish myfti i Egjiptit. Më 1908 kishte ardhur në Stamboll ku e kishte takuar edhe Bediuzzamanin (Shënim i përkthyesit).

³ Pra është fjala për çështjet qi ai ka trajtuar në veprën e tij *Risale-i Nur* (Shënim i përkthyesit).

Gjendja e tij ndikonte më shumë se fjalët. Ai lexonte mësimet së pari për veten e tij dhe më pas ulej në rrethin e mësimin me talebet e tij, duke thënë: 'Edhe unë jam një talebe.' Si mësimin më të madh, ai jepte leksionin e përgatitjes për vdekjen dhe jetonte të vërtetat e *Nurit*. Nuk kishte hequr dorë nga asnjë veprim që kërkohet të bëhej; ai i kishte realizuar të gjitha. Të tjerët, duke u përpjekur ta imitonin ose ndiqnin shembullin e tij, ndiheshin të paafte për ta arritur atë. Me pranimin e Sungur Abit (Sungur Ağabey), ishte e pamundur t'i përshtateshe përkushtimit dhe përpjekjeve të tij të mëdha.

Në jetën e tij nuk kishte një qëllim tjetër; ai i kishte përkushtuar gjithçka këtij qëllimi të lartë. 'Kauza si dhe shërbimi ndaj Kur'anit, e angazhonin aq shumë mendjen dhe zemrën e tij, sa që nuk kishte menduar as për martesë dhe ishte mbrojtur nga kjo.'

Besimi i tij tek Zoti ishte i plotë. Edhe kur po jetonte në mërgim, kur po përpiqeshin ta dëbonin nga Urfa, dhe madje edhe në momentet e fundit të jetës së tij, ai ngritej me vendosmëri dhe thoshte: 'Mos u shqetësoni, shtylla kurrizore e mosbesimit është thyer!' Mesazhet e dritës ishin të mjaftueshme për të çliruar universin, mendjet dhe zemrat nga errësira e mohimit.

Ai kishte një kuptim të tillë të thellë të besnikërisë dhe vëllazërisë, sa që çdo gjë që dilte nga zemra e tij fitonte një bukuri të veçantë për 'vëllezërit' e tij. Ishte gati të merrte mbi vete të gjitha vështirësitë e tyre. I donte ata si shpirtin e tij. Nuk ishte vetëm me miqtë e tij, por edhe lugët që përdorte ishin si shokë të pandashëm për të. Nuk i ndërronte dhe thoshte: 'Shoku im 40-vjeçar.' Ai madje mbante një pjesë të veshjes së tij të vjetër mbi vete për të ruajtur besnikërinë ndaj saj dhe nuk mund të ndahej prej saj. Edhe imagjinimi i arritjes së nivelit të tij të besnikërisë ishte i pamundur.

Në shërbimin e fesë, ai ndiqte pejgamberet dhe besimtarët ishin të obliguar të ndiqnin të njëjtin shembull, prandaj nuk kishte nevojë të mësonte metodën nga dikush tjetër. Ai vepronte në mënyrë pozitive, i afrohej të gjithëve me një qëndrim të butë dhe ofronte për çdo njeri atë që i nevojitej. Ai synonte të ndriçonte mendjen përmes shkencave empirike dhe zemrën përmes shkencave fetare, duke i kënaqur nxënësit me këto. Nuk bënte asgjë vetëm sepse të tjerët po e bënin, dhe çfarëdo që të bënin të tjerët, ai ndiqte atë që ishte e drejtë dhe e përshtatshme për të. Për këtë arsye, në asnjë periudhë të jetës së tij nuk kishte shkelur rendin, dhe që në rininë e tij kishte qenë një person që eliminonte përçarjet, promovonte paqen dhe qetësinë.

Ai ishte i denjë dhe me dinjitet. Kur u internua në Barla, në fotografinë e kërkuar dha një pozë krenare, sikur të thoshte: 'Nuk jam dorëzuar.' Ai nuk e kishte shtrënguar dorën e frikës. Ishte e pamundur që ata që e kishin vetëm jetën e tyre si mbështetje të qëndronin përballë tij. Në gjyq kërkonte leje për të falur namaz, dhe aty ndodhej jo për të mbrojtur veten ose dikë tjetër, por vetëm për të mbrojtur të drejtën e namazit. Nëse do të kishte pranuar ofertat që i bëheshin, jo vetëm që nuk do të shkonte nga një gjyq në tjetrin, por mund të kishte arritur një prestigj botëror që të gjithë do ta kishin zili, dhe këtë mund ta arrinte pa asnjë përpjekje.

Dhe përtej të gjitha këtyre, ai ishte këtu për një detyrë. Ai ishte si një zjarrfikës i caktuar për të shuar zjarrin që përfshinte epokën. Ky zjarr digte ndërgjegjen e çdo personi, çdo shtëpie. Përgjegjësia ishte e madhe dhe detyra e rëndësishme. Ai nuk vepronte në bazë të vullnetit të tij personal. Ashtu siç kishte shpjeguar në një rast arsyen e respektit të tij për babanë, ishin ata që

zgjidhnin të ishin bij të një babai të denjë në vend që të preferonin pozicionin e dhjetë njerëzve të shejtë. Fati i tij ishte lidhur me fatin e Islamit. Ndoshta, ashtu si ardhja e më të madhit të mëdhenjve në fund, ai ishte përgjigjja ndaj nevojës shekullore të epokave. Nëse edhe nxënësit pranë tij do të kishin kuptuar rëndësinë e mësimave që jepte dhe kë me të vërtetë kishin përballë, ndoshta, me fjalët e tij, ata do të vinin para tij në gjunjë për t'i shprehur respektin e tyre.

Është e mundur të vendoset për natyrën e farës pasi degët të jenë rritur dhe të kenë dhënë fryt, dhe kjo është më e sakta. Bollëku i lumit Nil është malli i kërkuar kur shkretëtirat e Egjiptit kthehen në një kopsht me trëndafila. Sot jo vetëm në vendin tonë, por në mbarë botën pengesa më e madhe kundër mohimit dhe imoralitetit janë grimcat e dritës [*Risale-i Nurit*] që i përkasin drejtpërdrejt Kur'anit dhe frytet e tij janë të përhapura. Dashtë Zoti, njohja e autorit të saj me siguri do të ndihmojë që drita e besimit të vendoset në zemra dhe që gjynahet tona do të pastrohen. Ky është edhe qëllimi i kësaj vepre. Për të kërkuar shlyerjen e gjynaheve. Ashtu siç ka thënë edhe Pejgamberi ynë (a.s): “Të flasësh për vepërdrejtët (*salih*) është falje e gjynaheve.”.

IMANI ËSHTË GJITHÇKA

Ai ishte mësuesi i epokës, njeriu i cili më së mirë e lexonte dhe ia dinte nevojat e saj. Pa asnjë mëdyshje përcaktoi dobësinë, sëmundjen e saj, dhe ia dha në mënyrë të plotë emrin e recetës së saj. Dobësia jonë ishte “dobësi e imanit”. “Receta e një epokë të sëmurë, me parime të dobëta, me gjymtyrë të sakatosura ishte ndjekja e Kur’anit “

Fëmijët e një popull të mposhtur, dëshironin të bindeshin në të vërtetën e vlerave të tyre. Atyre duhej vërtetuar se ata, jo vlerat e tyre, u mundën dhe se e vërteta ruante pozitën e saj të lartë. Duhej të bindeshin me argumente mendore dhe shpirtërore, duke mos i lënë hapësirë as nefsit e as shejtanit që të flisnin më. Sepse muret përreth besimit ishin rrënuar dhe ndërgjegjet ishin prishur.

Në çdo kohë, për Bediuzzamanin, e vërteta më e madhe e gjithësisë ishte imani. Nga grimcat më të vogla deri te krijesat më të mëdha, të gjitha gjërat ekzistuese në univers dëshmonin për besimin, dhe gjuha e tyre thoshte “iman”. Ishte pikërisht kjo e vërtetë e madhe që bëri të mundur shkrimin e këtij libri kozmik, duke përdorur si bojë margaritarët më të çmuar. Me besimin, njeriu mund t’i bëjë ballë gjithësisë, të çlirohet nga ndikimi i shkaqeve dhe të arrijë lirinë e vërtetë. Ishte besimi që e bënte njeriun të jetë njeri. Ai arrinte pozitën më të lartë të bukurisë me anë të besimit të tij. Krijesa më e përsosur, e pajisur me mendim, delikatesë dhe elegancë në univers, mund të shpëtojë nga rënia në poshtërim vetëm përmes imanit. Njeriu pa besim është krijesa më e pafuqishme dhe më e dobët e gjithësisë. Përmes besimit, ai ngrihet në pozitën e një hetuesi që eksploron gjithësinë dhe bëhet mëkëmbësi i Tokës (*khalife*). Mosbesimi e ul njeriun në nivelin e një shërbëtori të gjakut, dheut dhe makinerive të verbëra. Zgjidhja e vetme për lumturinë në këtë botë dhe në botën tjetër është besimi.

Nuk mjaftonte thjesht të mos e mohonte... Sepse “të mos e mohosh” ishte diçka tjetër, ndërsa “të besosh” ishte krejtësisht tjetër gjë. Besimi ishte të shihje vulën e Krijuesit mbi çdo vepër, ta njihje dhe ta lexoje Atë. Ishte të njihje Atë (xh.xh) përmes emrave dhe cilësive të Tij hyjnore. Kur thoshe “Unë besoj,” kjo nënkuptonte ta njihje Atë, dhe përmes kësaj njohjeje të arrije dashurinë për Të. Ishte të jetoje sikur e shihje Atë. Ndërsa njeriu, me gjithë dobësinë e tij, pranonte ekzistencën e çdo krijese që ekzistonte, ai gjithashtu, me gjithë fuqinë e Tij të Pafundme, e pranonte Atë. Ishte të thoshe “po” për ekzistencën e Tij më shumë se për vetë ekzistencën tënde, dhe të gjeje lumturi në këtë. Sepse duke filluar nga vetvetja, njeriu ishte dëshmi e drejtpërdrejtë e ekzistencës së Atij që krijoi çdo gjë.

Sapo syri i tij shikonte një krijesë (*makhlukat*), ai shihte në atë çast edhe Krijuesin e tyre. A është e mundur të shikosh kozmosin dhe të mos kuptosh e të mos besosh?

Ai ishte njeriu i një epoke shkatërrimi dhe fatkeqësie. Në botën ku ai erdhi, njerëzit kishin humbur diçka. Të gjitha përpëlitjet, uritë dhe mjerimet e tyre ishin për shkak të kësaj. Përpëlitëshin sepse kishin humbur oksigjenin e besimit, dhe po copëtoheshin sepse damarët e moralit u ishin tharë. Asgjë nuk mjaftoi për ta mbushur atë zbrazëti. Edhe jetët më të begata kalonin me “ah” dhe “of”. Kërkimi i zgjidhjes gjetkë nuk do të sillte zgjidhje. Prandaj, ai gjithmonë tha ‘iman’.

Ai ishte bashkuar si komandant i një batalioni vullnetar në Luftën e Parë Botërore dhe kishte rënë rob. Edhe në kampin e të burgosurve nuk qëndronte kot; netëve, duke u fshehur, shkonte në kampe të tjera për të lexuar libra dhe ua shpjegonte fenë edhe rojeve ruse. Sipas shokut të tij të kampit, Mustafa Jallçën (Mustafa Yalçın), siç kishte vepruar gjatë gjithë jetës së tij, edhe në ato ditë dhe në ato kushte ai kishte thënë: ‘Imani është i domosdoshëm!’ dhe gjithnjë brohoriste: ‘Imani është gjithçka!’

Do të vijë dita kur njerëzit do të flasin për vështirësitë e kohës, për sfidat e shërbimit ndaj çështjes së besimit dhe për justifikimet që do të kërkojnë për vetveten. Nuk ishte rastësi që rruga e këtij njeriu të nderuar e çoi në kushtet e ashpra të Siberisë, në grykën e pushkëve të ushtarëve rusë dhe në kampet e të burgosurve ku jeta dhe vdekja nuk kishin ndonjë rëndësi të madhe. Ai, me qëndrimin e tij atëherë, dha një mësim të çmuar, duke thënë: “Edhe sikur të jeni në një kamp të burgosurish, nuk mund të justifikoheni për të mos i shërbyer çështjes së imanit.” Këto ishin fjalë që buronin nga përjetimet e tij, një mësim i dhënë nga vetë jeta e tij.

Vitet kishin kaluar. Ishte në Isparta. Mustafa Çetin, një nga nxënësit e shkollës Imam Hatip, e vizitoi atë njeri të nderuar në vitin 1952 dhe i dha selam. Selami u pranua me mëshirë dhe qetësi. Dhe sërish, këtij vizitori të ri iu dha mësimi më i dashur dhe më i rëndësishëm: “Kjo kohë ishte koha për të shpëtuar imanin. Ishte i nevojshëm një besim i bazuar në hetim dhe prova, një besim i patundur (*tahkik*) i arritur me logjikë dhe argument. Besimi tradicional, i marrë vetëm duke ndjekur të tjerët (*taklid*), mund të venitej dhe të humbiste nën presionin e kohës. Dhe ishte e domosdoshme të kryhej namazi, si një detyrim i besimit.” Frymëmarrjet bëheshin duke e përkujtuar Atë dhe duke ia përcjellë mësimet e Tij të tjerëve.

Mosbesimi ishte burimi i kaosit, sjelljeve pa parime dhe karakterit të dobët. “Besimi, që është burimi i virtyteve të larta dhe cilësive të mira, natyrisht nuk e prish rendin, por e vendos atë.” Për shkak se besimi është fuqia më e rëndësishme për të siguruar paqen dhe sigurinë, *Risale-i Nur* i kushtonte vëmendje të veçantë temës së besimit, duke e trajtuar atë si një ilaç shpirtëror.

Ai jetonte me besimin dhe vepronte sipas tij. Ndikimi ishte prej Allahut. Nëse Ai dëshironte, askush nuk mund ta ndalte; dhe nëse Ai nuk dëshironte, asgjë nuk mund të realizonte. Jeta dhe vdekja ishin në dorën e Tij. As shëndeti dhe as sëmundja nuk ishin rezultat i rastësisë. “Ashtu siç është Allahu që rregullon stomakun e milingonës, Ai rregullon edhe trupin, shpirtin dhe jetën e krijesave më të mëdha.” Haxhi Reshiti Yvet (Hacı Reşit Övet) e vizitoi atë në vitin 1953 nga Vani. Ai ishte i sëmurë dhe u pranua si nxënës me titullin ‘Reshiti i Dytë’. Me gjasë, kishte kërkuar dua për shërim, por Ustadi i tha: “Lërinin mënjandë shqetësimet e doktorëve; edhe unë jam i sëmurë.” Ishte e qartë se ai ishte i shqetësuar nga perceptimi i sëmundjes si rezultat i thjeshtë i rastësisë, nga mendimet dhe iluzionet që e shoqëronin atë, dhe nga mosvërejtja e dorës së fuqisë hyjnore që qëndronte pas çdo gjëje. Sëmundjet ishin urdhra të Tij dhe vinin vetëm me lejen e Tij, ashtu siç largoheshin vetëm me lejen e Tij.

Ai nuk ia njihte asnjë gjëje, qoftë edhe një grimë të vetme, ndikimin e vërtetë përveç Zotit të Vërtetë dhe ndjehej i shqetësuar nga çdo njohje apo perceptim jashtë Tij. Dhe, në fakt, edhe Haxhi Reshiti ishte shëruar pas duasë së tij.

Zemra e tij ishte ndriçuar me besim në Allahun dhe, me shumë gjasa, edhe sikur bota të shpërthente si një bombë, ai nuk do të trembej. Ai besim kishte përulur edhe komandantin rus, duke e detyruar atë të tregonte respekt për atë njeri madhështor, i cili, me besimin dhe mbështetjen te Zoti i tij, ecte me qetësi drejt përjetësisë.

Ai kishte arritur sigurinë e plotë përmes imanit në Allahun.

KËSHTU VEPRONTE NGA MBËRMJA DERI NË MËNGJES

Çështjet që lidhen me besimin janë bërë një pjesë e pandashme e njeriut, duke u ngulitur brenda tij si adhurim. Një mëshirë kaq e madhe duhej të shpërblehej me një adhurim të sinqertë dhe serioz. Sepse, si krijesa më fisnike, njeriu nuk mund të shkëputej asnjë çast nga përmendja e Zotit duke thënë “Bismillah” vazhdimisht. Adhurimi nuk ishte një pagesë paraprake për atë që do të jepet më vonë, por një falënderim për mirësitë që ishin dhënë më parë. Ishte një njohje e të drejtës. Ishte dëshmi se njeriu ishte i denjë për emrin e tij duke e kuptuar mirësinë që i ishte bërë. Gjithashtu, ishte ushqimi dhe arma e nevojshme për udhëtimin e njeriut drejt përjetësisë.

Ai (Xhele Xhelaluhu), ishte aq i mëshirshëm dhe i bukur, sa duhej të përmendej çdo çast, të mos harrohej kurrë dhe ndaj Tij të mos shfaqej kurrë rebelim. Në epokën e Bediuzzamanit, standardi i dashurisë për adhurimin ishte i lartë, dhe këtë e tregonte qartë gjendja dhe adhurimi i tij.

Sipas pohimeve të Bajram abit, ai flinte herët dhe kur zgjohej, ai kalonte katër orë duke u falur. Këto orë ishin të mbushura me tehexhud, *munaxhate*⁴ dhe *evrade*⁵. Më pas ai lexonte tërë emrat e pemës gjenealogjike të familjes së Pejgamberit (a.s), e cila mund të shtrihej deri në 4 metra gjatësi. Ai thoshte: “Kur po lutesha, shihja talebet e *Nurit*, nxënësit e mi, para syve të mi.” Ai i kushtonte shumë kohë lutjeve, dhe për asnjë çast nuk hynte në dhomën e tij pa përfunduar lutjen e tij. Madje, ai thoshte: “Në orët kur i kam caktuar për dua, sikur edhe melaqet të vinë nuk i pranoj në atë kohë.”

Sipas asaj që tregoi Bajram abi, nxënësit besnikë nuk flinin dhe nuk i linte ata të flinin gjatë netëve të bekuara dhe gjatë pesëmbëdhjetë ditëve të fundit të Ramazanit. Ai kontrollonte talebet e tij gjatë natës, dhe kur ndonjëri flinte, i derdhte ujë për ta zgjuar.

Është harruar lumturia e të pasurit lidhje me Sulltanin, dhe adhurimet nuk bëheshin ose bëheshin me detyrim. Ai e ndiente këtë nder deri në palcë dhe e jetonte atë me kënaqësi dhe qetësi të madhe, duke i ftuar njerëzit të jenë të vetëdijshëm për adhurimet e tyre me sjelljen e tij. Ky ishte më i bukur, më i kuptueshmi dhe më i lavdishmi veprim nga mijëra dyer që janë goditur dhe mijëra zakone që janë krijuar. Një model i tillë, i pasionuar pas adhurimit, mjaftonte për të ringjallur mijëra, miliona zemra të vdekura dhe koha e kishte treguar ndikimin e asaj fuqie të madhe brenda, ku ndjesia e robërisë ndjehej thellë. Edhe mundësia që njerëzit të ishin dëshmitarë të ndonjë pjese të adhurimeve dhe vajtimit të tij ishte për shkak të kësaj. Dera nuk ishte mbajtur plotësisht e mbyllur, duke pasur shpresën se diçka do të depërtonte në brendësi.

⁴ Fjala “münâcât” në turqisht ka kuptimin e lutjeve dhe kërkesave të sinqerta drejtuar Allahut, shpesh në formën e një dialogu personal dhe të thellë. Kjo fjalë shpesh përdoret për të përshkruar lutjet që bëhen me shumë përlulësi, për t’u afruar më shumë me Zotin, duke i kërkuar ndihmën, faljen dhe mëshirën e Tij. Mund të përkthehet si “lutje e thellë dhe intime” (shënim i përkthyesit).

⁵ Fjala “evrad” shpesh përdoret për të përshkruar një praktikë të rregullt dhe të disiplinuar lutjeje, e cila mund të përfshijë recitimin e disa ajeteve të Kur’anit ose dhikrit. Ato mund të bëhen si lutje të veçanta, të cilat mund të jenë pjesë e praktikave shpirtërore të një individi, për të kërkuar mbrojtje, paqe dhe afrim me Zotin (Shënim i përkthyesit).

Kur'ani ishte si një diell. Ai ishte burimi i jetës, i cili e pranonte robin e Tij nga mëshira e Rrahmanit dhe ishte burimi i jetës. Ishte Fjala e Allahut. Koloneli, Haxhi Ibrahim Hulusi Yahyagil Ağabey – i cili, sipas shprehjes së Ustadit, ishte ‘përherë i pari’ – ishte i mahnitur nga leximi dhe adhurimi i Kur’anit nga ana e Ustadit, dhe e kishte gjetur leximin e tij shumë ndryshe nga të tjerët. Ai lexonte duke dëgjuar, duke jetuar çdo fjalë, sipas rregullave të texhvidit shpirtëror, në përputhje me kuptimin e fjalëve. Në Barla, Ustadit kishte lexuar suret e Kur’anit që fillonte me “Elhamdulillah” gjatë namazit – sidomos gjatë namazit të akshamit dhe jacisë, dhe më shumë gjatë namazit të sabahut – dhe ai thoshte se zëri i shenjtë i Kur’anit mbulonte gjithë shpirtin e tij. Një natë kam qëndruar pranë tij në Barla. Ai adhuronte pa fjetur deri në mëngjes, duke bërë dhikër dhe duke bërë tesbih. Ai flinte shumë pak, ose dukej sikur flinte.’

Dhikri i tij ishte i tillë që sikur të dëgjohej nëpër netët e Barlas, Ispartas, Eskişehir, Denizlis, Emirdağs, Afyonit, nëpër malet, fshatrat, hotelet dhe burgjet e tyre. Ai nuk e fshihte vajin e tij, ose ndoshta po e fshehte, por nuk mund të ndalonte që ajo të dilte jashtë. Sepse për një njeri që ka ndjenjën e përgjegjësisë, të qash dhe të ngushëllohesh para madhësisë së Zotit të Tij, nuk ishte diçka e pazakontë. Ai nuk e shihte shumë, e dinte mirë se krahasuar me vajtimin e përjetshëm në botën tjetër, kjo ishte shumë pak.

Ibrahim Fakazlë (İbrahim Fakazlı Ağabey) e kishin hedhur në burgun e Afyonit. Faji i tij ishte i qartë. Nuk do të lexonte librat rreth imanit. Netëve, nga njëra anë, priste dritën e ditës, dhe nga ana tjetër, dëgjonte me mall zërin e pikëlluar të Ustadit që lexonte dhikret. Ndonjëherë, kur Ustadit shtronte sexhaden mbi një dalje të murit dhe fillonte namazin, ai e shikonte me përkushtim. Përballë tij ishte një njeri që vajtonte për fatin e tij, për dhembjet e njerëzimit dhe të Botës Islame... Kjo dhembje, siç shprehej Akifi, nuk ishte diçka që një zemër e vetme mund ta përballonte. Nëse do të kishte zemra të tjera për ta ndarë, nëse çdo zemër do ta ndjente atë dhembje, ajo do të përfundonte dhe do t’i lëshonte vendin gëzimeve dhe hareve. Sikur u fliste një e nga një njerëzve të brezave të ardhshëm, duke thënë: ‘Mos ik, o udhëtar, të ulemi së bashku dhe të qajmë.’

Sadik Beu (Sadık Bey) ishte nipi i Sadik Pashës, shokut të luftës dhe robërisë së heroit të Plevnës, Gazi Osman Pashës; dhe i biri i Major Mehmet Ali Beut. Ai, bashkë me Ismail Fakazlë (İsmail Fakazlı), kishte shkuar në Emirdağ për të vizituar Ustadin. Arritën në Emirdağ natën vonë dhe u drejtuan drejt xhamisë. Teksa kalonin pranë një shtëpie, dëgjuan një vajtim që i tronditi zemrat. Ishte një zë dhikri, një recitim *evradi*. Por kjo ishte diçka krejt ndryshe. Ai zë vinte nga zemra, sa dukej sikur i gjithë trupi dhe shpirti ishin bërë gjuhë që fliste dhe qante. Nipi i Pashës mbeti i shtangur aty ku ishte. Nuk mund të bënte as një hap përpara dhe as pas. Njëri qante brenda, ndërsa ai jashtë. Atij burri të famshëm për trimërinë e tij i ishin dobësuar gjunjët. Nuk kishte më forcë të qëndronte në këmbë dhe ishte gati të rrëzohej. Kush e di, ndoshta ai i nderuar brenda po thoshte: ‘Ja Settara’l-ujub! Ja Gaffaredh-dhunub/O Mbules i të metave! O Falës i gjynaheve!’ dhe po kërkonte falje e mëshirë. Pas pak, aty erdhi një roje me një shkop në dorë dhe tha: ‘Mos qëndroni këtu, Shejh Efendiu po bën dhikër.’ Atëherë e kuptuan se ishin përpara derës së Ustadit.

Emin Tekinalp e kishin futur në burg në Afyon për të njëjtën arsye. Kur arritën në burg, ora ishte dy e natës. Në atë moment dëgjuan një vajtim, si një zë që qante, dhe ai e pyeti rojen. Roja tha: “Këtu është një hoxhë i quajtur Bediuzzaman, që ka rreth shtatëdhjetë e pesë vjet. Ai vazhdon kështu çdo natë deri në mëngjes. Nuk e dimë çfarë bën.”

Ustadi, në vitin 1955, kishte qëndruar si mysafir për tre muaj në shtëpinë e Mehmet Fërënxhës (Mehmet Fırıncı Agabey) në Fatih Çarşamba. Mehmet Fërënxhëu kishte pasur nderin të falet disa herë pas tij. Ai tregonte se Ustadi e kryente tesbihatin shumë ngadalë, duke i theksuar fjalët një nga një. Ai nuk e kalonte shpejt, por përpiquej t’i dëgjonte dhe kuptonte çdo fjalë ndërsa i lexonte.

Molla Hamid Efendiu kishte qëndruar dy vjet pranë Ustadit në Van, duke i shërbyer dhe duke përjetuar ditët më të lumtura të jetës së tij. Ai ishte dëshmitar i adhurimit, sinqeritetit dhe përpjekjeve të tij. Ustadi ngrihej çdo natë për namazin e tehexhudit, dhe disa herë, kur Molla Hamidi nuk mund të flinte, e shikonte. Ustadi i thoshte: “Djalosh! Meqë nuk po fle, eja edhe ti, të lutemi së bashku.” Kur Molla Hamidi shprehte se nuk dinte çfarë të lexonte, ai i përgjigjej: “Unë do të lutem, ti thuaj vetëm amin.” Nëse gjatë lutjes Molla Hamidi ndiente gjumë, Ustadi i thoshte: “Edhe unë dikur isha si ti, pastaj mësohesh.” Ai ishte shumë i përlur, i thjeshtë në natyrën e tij.

Natën, ai lexonte suret nga Kur’ani i Shenjtë që i kishte bërë pjesë të zakonit të tij dhe duanë e famshme të Muhammed (a.s), *Xhevshenul-Kebir*. Gjithashtu, lexonte lutjet dhe duatë e mëdha të evlijave si Abdul-Kadir Gejlanit dhe Shah-i Nakshibendit, salavatet e dritshme, dhe sidomos *Hizb-un-Nuriyen*⁶, burimin e *Risale-i Nur-it*. Pasi i përfundonte këto, merrej me studimin e *Risale-i Nur-it*.

Ai i shpjegoi Molla Hamidit qëllimin e lutjeve të tij me lutjet e personaliteteve të larta, duke i thënë: “Siç troket në derën e një pallati të madh duke e imituar një të njohur të pronarit të atij pallati, ashtu dhe unë lexoj lutjet dhe përgjërimet e Junusit (alejhi selam), Veysel Karaniut dhe të tjerëve, që përmes tyre dera të hapet. Ata ia kanë arritur të hapin derën, dhe unë dua të hyj brenda së bashku me ty.”

⁶ Në origjinal *Hizbü'n-Nuriye* është një koleksion lutjesh, dhikresh dhe ajeteve kur’anore që janë përpiluar dhe përdorur nga vetë Bediuzzamani. Ky koleksion përmban lutje të zgjedhura dhe ajete që synojnë të rrisin ndërgjegjësimin shpirtëror, devotshmërinë dhe lidhjen me Allahun (Shënim i përkthyesit).

KUR FALEJ PËRTHYHEJ I TËRI

Sipas tij, pas imanit, e vërteta më e madhe ishte namazi. Namazi ishte takimi i robit me Zotin e tij, lartësimi, lavdërimi dhe shënjtërimi në emër të krijesave. Ishte Miraxhi i besimtarit. Kur ngrinte duart, ai e shihte botën, sikur një univers i tërë me gjithë krijesat e tij të rreshtuar pas një meleku, duke u shfaqur para tij. Kështu ai e kishte përshkruar, e kishte shpjeguar dhe kishte dhënë mësim. Duhej të bënte mirë detyrën e tij, dhe t'i jepte hakun përfaqësimit të krijesave.

Të mësojmë për namazin e Ustadit nga Rafet Barutçu (Yüzbaşı Refet Barutçu Agabey): “Ustadi nuk e kalonte kurrë kohën e namazit, dhe sapo hynte koha e namazit, ai menjëherë e kryente atë. Kur ai fillonte të bënte namaz, ne pas tij shqetësoheshim shumë. Kishte një hyrje në namaz që ishte plot mahnitje dhe përlësi, të cilën ishte e pamundur ta përshkruanim. ‘Ilahi Ja Rab, Ilahi Ja Rab, Ilahi Ja Rab!... Allahu Ekber!’ thoshte dhe lëkundej, duke u dridhur dhe duke hyrë shpejt në namaz me frikë dhe nderim. Ne friksoheshim pas tij, na përpiste një dridhje e thellë.”

Këtij i thonë namaz. Ai ishte fronti i nderit të njeriut. Ishte kënaqësia më e madhe, dashuria më sublime. Nuk mund të lodheshe prej tij; ai duhej prituri si të prisje ujin kur je i etur.

Bajram Jyksel (Bayram Yüksel Agabey) gjithashtu e tregon namazin e Ustadit dhe ndjeshmërinë e tij për ta kryer atë në kohë: “Ustadi ynë e kryente namazin me shumë përlësi. Kur lexonte suret, i lexonte ngadalë dhe me kujdes. Kur ai ngrihej për namaz dhe arrinte një gjendje të plotë përlësie, në momentin që thoshte ‘Allahu Ekber!’ gjatë nijetit për namaz, ne pas tij friksoheshim. Pa e tepruar, ndiheshin dridhje edhe në ndërtesat prej druri. Ustadi ynë i jepte shumë rëndësi kohës së namazit. Ai e kryente namazin në kohën e tij. P.sh., kur niseshim nga Isparta, edhe nëse do të arrinim në Emirdağ pas pesë minutash, Ustadi ynë do të shihte orën dhe, edhe nëse kishte stuhi ose shi, nuk e shtynte namazin, por e kryente menjëherë në kohën e tij. Edhe në male, edhe në udhëtime, ai e kryente namazin para se të hynte koha e tij.”

Hafiz Nuri Gyven (Hafiz Nuri Güven) gjithashtu ishte një nga ata që kishte qenë dëshmitar i kësaj gjendje. Ai e përshkruante namazin e Ustadit me shprehje të ngjashme dhe thoshte: “Kur ai qëndronte për namaz, ishte sikur të tkurrrej.” Kështu që, në atë moment, ai e përjetonte një ndjenjë të thellë përlësie. Ndërsa për gjendjen e tij para namazit, ai e përshkruante si: “Ndoshta zgjaste pesë minuta duke u përqendruar për namaz.”

Namazi ishte diçka që nuk mund të lihej, nuk mund të mbetej pa i dal zot, pa kujdes, pa mbikëqyrje. Ai boshllëk nuk mund të mbushej me asgjë tjetër. Pa të, universi do të ishte i kotë, ekzistenca do të mbetej pa fryt. Njeriu, me namazin e tij, u jepte hakun krijesave që rrotulloheshin rreth tij dhe nuk e shkelte asnjë të drejtë. Ai ishte ushqimi i shpirtit, ilaçi për iluzionin e amshueshmërisë. Momenti më i nderuar dhe më i këndshëm për njeriun ishte në namaz. Për këtë arsye, ai nuk e linte kurrë namazin dhe e konsideronte mungesën e tij si diçka më të rëndë se mungesa e ajrit, ujit, apo frymëmarrjes. Sepse namazi ishte fryma e jetës së përjetshme. Duke pasur parasysh se nuk mund të ishte i sigurt për jetën deri në vaktin e ardhshme, ishte e nevojshme që çdo namaz të kryhej sikur të ishte namazi i fundit.

Puna e parë dhe më e rëndësishme e natyrës njerëzore ishte namazi. Të tregoheshë indiferent ndaj një pune dhjetëminutëshe që të sillte një milion, ndërkohë që për një punë të tërë dite merrje vetëm dhjetë euro, dhe të mendoje me frikë se mos kjo punë e shkurtër të zvogëlonte fitimin nga puna e gjatë, ishte një marrëzi dhe një injorancë pa kuptim. Ai do ta kryente namazin në çdo rrethanë. Nuk e kishte marrë si justifikim për lënien e namazit as ngarkesën e madhe të punës, as shumësinë e angazhimeve, madje as të qenit me duar dhe këmbë të lidhura apo humbjen e vullnetit të tij. Ky sinqeritet i tij kishte sjellë si rezultat një dhuratë të mrekullueshme. Ndoshta, që atëherë, ai i fliste me gjuhën e gjendjes së tij njeriut të humbur të epokës sonë, duke thënë: “Jo vetëm për vështirësitë tuaja, por edhe sikur t’ju lidhnin duart dhe këmbët, nuk duhet ta lini namazin dhe nuk duhet ta shtyni takimin tuaj me Zotin!”

Për shkak të interesit të tij për çështjet shoqërore, Bediuzzamani u internua në Bitlis me urdhër të Nadir Beut, guvernatorit të Mardinit. Ai u shoqërua nga dy xhandarë, me duar dhe këmbë të prangosura. Gjatë rrugës, kur arritën në vendin e pelegrinazhit ku ndodhej varri i të famshmit Shejh Mus Anzeli, hyri koha e drekës. Ai kërkoi nga xhandarët që t’i hiqnin prangat për të falur namazin. Por ata, duke pasur dyshime, refuzuan ta bënë këtë. I zemëruar, ai i hodhi prangat përpara tyre sikur të ishin një shami. Pas namazit, ai u tha: “Ejani dhe m’i vini prapë prangat në këmbë.” Mirëpo, duke e parë këtë si një mrekulli, xhandarët iu përgjigjën: “Deri tani kemi qenë rojet tuaja. Që tani e tutje jemi shërbëtorët tuaj.”

Nëse do të tregohej i njëjti sinqeritet për namazin dhe fenë, kush e di sa vështirësi të tjera do të lehtësoheshin, sa gjëra do të viheshin në shërbim të njeriut dhe sa bekime do të shfaqeshin.

Ustadi, edhe në luftë nuk e linte namazin, i ndante ushtarët dhe nxënësit e tij në dy grupe; ndërsa një grup kryente namazin, grupi tjetër e përmbushte atë më pas. Sepse si suksesi ashtu edhe disfata, si vdekja ashtu edhe jeta, ishin dhënë nga Zoti i [urdhrit të] namazit.

Ai edhe kur ishte i sëmurë, e falte namazin e tij me mijëra vështirësi. Në Emirdağ, një roje tradhëtar ishte ngjitur natën me shkallë deri te dritarja e tij dhe i kishte hedhur helm në ushqim. Helmi ishte shumë i fuqishëm. Ustadi kishte vuajtur për rreth një javë, pothuajse pa ngrënë dhe pa pirë, në një gjendje të mjeruar dhe duke rënkuar. Edhe në këtë periudhë të sëmundjes së rëndë, ai kurrë nuk e kishte lënë namazin. Edhe kur e kishin helmuar në raste të tjera dhe në kohë të ndryshme, ai gjithmonë e kishte falur namazin. Kur sëmundjet ishin bërë të padurueshme, kishte ndodhur që për dy ose tre ditë t’i kryente vetëm namazet farz duke qëndruar në shtratit e tij.

Kush e di se në çfarë moshe kishte filluar të falej. Sepse një person që nuk ka një shpirtshmëri dhe përkushtim të tillë, nuk mund të thotë: “Kur isha tetë-nëntë vjeç, në gjithë krahinën dhe rrethinat tona, njerëzit i përkisnin tarikatit Nakshibendi dhe kërkonin ndihmë nga një njeri i njohur si Gavs-i Hizan. Ndërsa unë, ndryshe nga të afërmit e mi, thosha: ‘Ja Gavs-i Gejlani!’ Edhe kur më humbiste diçka e vogël si një arrë, thosha: ‘O Shejh!’⁷ Po të dërgoj një Fatiha, më ndihmo të gjej këtë gjë.’ Është e çuditshme dhe betohem që mijëra herë Shejhu ka ardhur në

⁷ Këtë është fjala për figurën e Abdulkadir Gejlanit i cili konsiderohet një prej evlijave më të mëdhenj (shenjtorëve të devotshëm) në Islam dhe është shumë i nderuar në traditën sufiste. Edhe nofka e mësipërme Gavs-i Gejlani është një titull nderi që i referohet atij (Shënim i përkthyesit).

ndihmën time me ndërmjetësimin dhe lutjet e tij!” Një fjalë e tillë nuk mund të thuhet nga dikush që nuk ka një lidhje të fortë shpirtërore dhe devotshmëri.

Gjithashtu, është i njohur fakti që, kur ishte shtatëmbëdhjetë vjeç, ai e ftoi pa frikë në udhëzimin e drejtë dhe në namaz Mustafa Pashën, kreun e fisit Miran, pasi kishte dëgjuar se ai u bënte padrejtësi njerëzve.

Në asnjë periudhë të jetës së tij nuk ka pasur ndonjë lëshim në përkushtimin ndaj adhurimeve. Një nga aspektet që e dallonte atë nga shumë njerëz të kohës së tij ishte pikërisht kjo, dhe mësimi kryesor që duhet t’u jepet njerëzve është pikërisht ky shembull i tij.

Ai nuk kishte kurrë frikë nga “dora” e një krijese, por kishte frikë edhe nga hija më e vogël e diçkaje që mund të tregonte mungesë respekti ndaj Zotit të tij. Një ditë, në Van, ndoshta në malin Erek, këmba e tij ishte plagosur. Ai ia tregoi këmbën nxënësit të tij, Molla Resulit, dhe i tha se donte të lyente me pomadë. Në atë moment, Molla Resuli ishte i zënë me ndezjen e një zjarri. Ai e kuptoi situatën:

– Edhe ne i frikësohemi Allahut, por ti duket sikur ke një frikë të madhe. Po të ishe ulur rehat si ne, këmba jote nuk do të ishte plagosur.

Ai mendonte se kishte bërë shumë adhurime dhe se ritmi i tij i lartë i adhurimit kishte qenë i papërbalueshëm për këmbët dhe gishtërinjtë e tij. Gjithashtu, besonte se e kishte lodhur veten më shumë sesa duhej.

Por Bediuzamani nuk ishte i të njëjtit mendim me Molla Resulin. Ai nuk e shihte asnjëherë veten të mjaftueshëm në përpjekjet e tij, sepse e konsideronte veten si një “mysafir me shumë detyra”.

– “Molla Resul! Në këtë jetë të shkurtër dhe në këtë botë të përkohshme, kemi ardhur për të fituar jetën e përjetshme. Nuk mund të rri këtu rehat dhe njëkohësisht të kërkoj Xhenetin. Kjo nuk ka kuptim! Prandaj nuk guxoj të rri i qetë,” – tha ai.

Molla Resuli nuk kishte më asnjë fjalë për të thënë pas kësaj.

– “Le të vendosim melhemin në pëagë, ndoshta do të bëhet më mirë,” – u përgjigj ai.

Një nga ata që pati nderin t’i shërbente Bediuzamanit ishte edhe Emin Çajërlë (Çaycı Emin Çayırılı Ağabey). Ai e kishte arritur këtë fat në Kastamonu. Kujdesej për blerjet e tij dhe i ndizte sobën. Një ditë, kishte shkuar në shtëpinë e tij herët në mëngjes për t’i ndezur sobën. Hëna e plotë ndriçonte natën dhe ai nuk e kishte kuptuar se ishte shumë herët. Deri në ezanin e sabahut kishin mbetur edhe dy orë. Ai u fut brenda dhomës së tij në qetësi. Mot ishte shumë i ftohtë. Në atë orë kur nuk kishte asnjë njeri, Bediuzamani, i drejtuar te Zoti, Mbrojtësi i të vetmuarve, po adhuronte mbi sexhaden e tij. Ishte në mërgim. Ishte i vetmuar. Nuk kishte shtëpi, fëmijë, as të afërm. Thuajse, ashtu siç kishte thënë poeti i njohur⁸:

⁸ Këto vargje janë të poetit turk Junus Emre, një prej poetëve më të njohur dhe të dashur të letërsisë turke (Shënim i përkthyesit).

“Në këtë botë ke vetëm një kokë për të mbajtur,

Dhe atë, kudo që të shkoni, do ta çoni me vete!”

Për hir të kauzës së tij, ai kishte duruar çdo vështirësi. Me zemrën dhe duart e ngritura drejt Zotit, nën dritën e zbehtë të qiririt dhe në të flohtin e agimit, ai lutej me një zë të ngrohtë dhe të përulur. Po qante në heshtje. Çaycı Emin qëndroi i ngrirë në vend. Ai e harroi sobën, botën dhe veten. Ose ndoshta nuk i harroi, por thjesht priti për të mos prishur atë atmosferë madhështore dhe për të mos bërë asnjë zhurmë. Ishte sikur nga ajo dhomë të ishte hapur një dritare drejt përjetësisë. Për një orë e gjysmë, ai e pa atë pamje të shenjtë me emocion, duke u dridhur dhe duke ndier një ndjesi të thellë nderimi.

Në fund, nga larg, filluan të dëgjoreshin zërat që lexoheshin në turqisht me qëllim ezani.⁹ Bediuzzamani e kishte vënë re Çaycı Eminin. U kthye dhe i tha:

– Emin, ke bërë një gabim të madh! Vllahi, dije se kam një orar të caktuar, dhe sikur të vijnë melaqet, nuk do t'i pranoj në këtë kohë. Ke gabuar shumë. Mos e bëj më këtë, mos eja kaq herët, të mos vish më derisa të bëhet ezani.

Çaycı Emin kërkoi falje. Ai tha se drita e hënës e kishte gënjyer dhe se nuk do të vinte më para ezanit.

Ai ishte kthyer drejt Zotit të tij, duke biseduar me Të. Po i shprehte mirënjohjen dhe falënderimet e tij, duke i hapur zemrën dhe sekretet për Të. Në atë moment, nuk kishte mundësi të shihte djathtas dhe majtas, dhe as që mund t'i kthehej fytyra njerëzve, për asnjë arsye, madje as sikur të ishin engjëjt aty. Ai gjithmonë kishte qenë i orientuar rreth së vërtetës së Allahut (xhele xhelaluhu) dhe, pasi tha “Allah!” një herë, nuk u kthye më nga Ai.

Selahaddin Çelebi kishte shkuar për ta vizituar Bediuzamanin në Kastamonu, dhe sapo mori vesh se ai kishte ngjitur malin Karadağ, ai vendosi të ngjitej në mal duke ecur për një orë. Nga larg, në majën e një kodre, nën hijen e një peme, ai pa një njeri të veshur me rroba të bardha që po lutej. Ai gjithashtu e kishte zakon të lutej në vende të larta. Ai duhej të ishte ai. Shkoi pranë tij, u ul në gjunjë dhe pas selamit, iu bashkua lutjes që ai po bënte, duke thënë “amin”. Me një zë të thellë dhe të pikëlluar, ai po lutej për paqen dhe mirëqenien e njerëzimit dhe të botës islame, për lumturinë e kësaj bote dhe të botës tjetër.

Gjithmonë flitej për namazin dhe përkushtimin e tij.

Shevket Demiraj (Şevket Demiray), që e kishte sjellë Bediuzamanin në Barla, ishte xhandar. Ai nuk mund ta kuptonte se cili ishte krimi i atij njeriu të butë, i një zotërie të qetë dhe me sjellje të butë që ngriti botën e tij me një dorë dhe e mbajti në një pako të vogël. Si mund të shqetësoheshin ata për këtë njeri që nuk kishte asnjë dëshirë të kësaj dynjasë? Ai nuk mundi ta kuptonte. Ai i ofronte atyre mikpritje, dhe ata, në vend që të kërkonin falje për mundësitë e tij, ai

⁹ Ezani në turqisht është kënduar gjatë viteve 1932 deri në 1950. Ky ndryshim u bë si pjesë e reformave të kryera nga Mustafa Kemal Atatürk, që synonin modernizimin dhe laicizimin e shtetit turk (Shënim i përkthyesit).

kërkonte falje nga ata. Edhe nëse kishte një zemërim, ai nuk dinte të dëmtonte të tjerët. Namazi i tij ishte i paharruar për xhandarin Shevket.

Pasi ishin në muajin shkurt, ditët ishin shkurtuar. Ata po udhëtonin me një varkë dhe kishte arritur koha e ikindisë. Ai dëshironte të lutej. Ata e kthyen varkën drejt kibles. Një thirrje “Allahu Ekber!” u dëgjua. Ishte një tekbir kaq imponant dhe madhështor, që ai e dëgjonte për herë të parë në jetën e tij. Ky ishte një tekbir i tillë, që të gjithë ata që ishin në varkë u dridhën nga frika.

Ndoshta ata nuk e kishin ndjerë asnjëherë Allahun kaq të afërt me ta, as nuk kishin menduar kurrë për situatën e tyre në atë mënyrë kaq të thellë. Po, Allahu është i Madh, dhe ajo që është e rëndësishme nuk është gjendja e përkohshme, por e ardhmja, jo dita, por përfundimi i saj. Ai zë po i bënte ata të bënin llogaritë e tyre, dhe u bënin të ndienin dhimbjen e rrugëtimit të jetës. Gjendja e tij nuk ishte e ngjashme me asnjë hoxhë/mësues tjetër. Xhandar Shevketi dhe ata që ishin në varkë po mundoheshin ta mbajnë varkën në drejtim të kibles, ndërkohë që ai kishte lënë pas botën e tij dhe po falënderonte Zotin e tij. Kur dha selamin, u kthye dhe u tha: “Në rregull, vëllezër, faleminderit për mundimin.”

Namazi ishte një fillim i njeriut kalimtar për përjetësinë. Ishte një thirrje për të qenë i pranishëm para një Qenieje të Pafillim (*ezeli*) dhe të Pafundme (*ebedi*), pa marrë parasysh krijimin dhe shkaqet e krijimit të njeriut, i cili është pa asnjë kapital. Namazi ishte një nga manifestimet më të mëdha të mëshirës hyjnore. Pozicioni në të cilin “Hiçi/Asgjëja” iu drejtua “Gjithçkaje” ishte namazi. “Hiçi” po dilte përpara Zotit, Zotit të gjithçkaje, nëpërmjet namazit. Çfarë mund të thuhet, si duhet të bëhet, çfarë duhet të thuhet? Njeriut të ndershëm i shpërndahej pafuqia e tij përpara Sundimtarit të Amshuar dhe të Pafund. Për këtë arsye, sipas dëshmisë së Hilmi Arixhisë (Hilmi Arıcı), kur ai filloi namazin, ndjeu sikur kockat e tij po thyheshin. Kjo tregon se ai po e përjetonte peshën e namazit me të gjithë qenien e tij. Po ashtu, sahabët e nderuar (radijallahu anhum exhmain) kur shkonin për në namaz, u zbehej ngjyra e fytyrës, dhe duke mos e njohur më atë që ishte djathtas apo majtas, përjetonin të njëjtën përvojë.

Ata që kanë qenë dëshmitarë të namazit të Bediüzzamanit, ndiheshin të turpëruar nga vetvetja e tyre. Ashtu siç ndodhte me Hazreti Aliun (radijallahu anhu), ai kalonte nga vetja dhe, sipas shprehjes së Namik Shenelit (Hafız Namık Şenel), ishte sikur po zhdukej. Ashtu siç i doli shigjeta që ndodhej në trupin e Aliut gjatë namazit, po ashtu edhe Bediuzzamani humbte vetëdijen dhe përjetonte një lidhje të thellë shpirtërore. Po ai ishte nxënës i Aliut, për më tepër një Hasan dhe Husein. Ai e kishte marrë mësimin e tij nga ky burim.

Namazi, sipas fjalëve të Pejgamberit, ishte “shtylla e fesë,” dhe, sipas përshtatjes së Nexhip Fazëllit (Necip Fazıl), ishte “kërkesa më e domosdoshme.” Për Bediuzzamanin, shpirti i tij dhe ajri i botës së përjetshme ishte namazi. Gjatë fëmijërisë dhe rinisë së tij, ai kishte luftuar me veten për të falur namazin natën, dhe ndoshta më vonë, nefsi i tij ishte dorëzuar plotësisht për këtë qëllim. Ai i kishte thënë Zybejrë (Zübeyir Ağabey): “Unë luftova për 20 vjet me veten time për namazin e natës, dhe më pas nuk ishte më nevojë.” Ai nuk mund të jetonte pa namaz. Dashuria që ai kishte për namazin ishte aq e fuqishme, saqë edhe burgjet po shndërroheshin në mesxhide për të.

Kasap Tahir, një bandit nga Afjoni, ishte dënuar me vdekje dhe kishte paraqitur ankesë në Gjykatën e Apelit. Një ditë, ai vizitoi Ustadin. Ustadi i tha: “Ti fillo të falesh, unë do të lutem për

ty. Ti, me lejen e Allahut, do të shpëtosh.” Pas kësaj, Kasap Tahiri filloi të falte namazin dhe brenda një kohe të shkurtër u përmirësua përmes mësimeve të *Risale-i Nurit*. Më në fund, erdhi përgjigjja nga Gjykata e Apelit. Vendimi për dënim me vdekje ishte rrëzuar. Në vitin 1940, ai u lirua përmes një amnistie të përgjithshme. Kasap Tahiri shpesh thoshte: “Shpëtimi im është një mrekulli e Hoxhëefendisë.”

Të mos i përgjigjesh mëshirës së pafundme të Allahut me falënderim përmes namazit nuk i ka hije njeriut, që është krijesa më e nderuar, dhe kjo gjendje e ul atë nga pozita e tij njerëzore. Ai jepte mësime të mrekullueshme për namazin, përqiej të bindte egot dhe t’i bënte zemrat të ndienin këtë të vërtetë të madhe. Toka ishte një xhami dhe papastërtia e ballit duhej të pastrohej në sexhde. “Edhe sikur mbi kokën time të më vendosnin mijëra koka, / Do t’i përkulisja të gjitha në sexhde...” – duhet thënë. Madje, më e bukura do të ishte që të gjitha bashkë të përkuleshin në sexhde. Ky ishte misioni i tij. I ndjeri Nurettin Topçu kishte shkuar në gjyqin e “Udhërrëfyesit të Rinisë” në vitin 1942. Seanca zgjati dhe vakti i ikindisë po kalonte. Bediuzzamani u ngrit në këmbë dhe kërkoi leje për namaz. “Ju jepni vendimin tuaj, unë po shkoj të fal namazin,” tha ai. Ndoshta ata do ta dënonin ose edhe do të vendosnin ekzekutimin e tij, por kjo nuk e shqetësonte. E rëndësishme ishte gjykimi i Sundimtarit të Përjetshëm, i Cili (xhele-xhelaluh) kishte thënë “namaz!” Kryetari i gjykatës pranoi kërkesën e tij dhe përfundoi seancën.

Përkushtimi i tij ndaj namazit reflektohej edhe te nxënësit e tij. Ai jo vetëm që e jetonte, por edhe e përcillte këtë frymë te të tjerët. Bajram Jyksel (Bayram Yüksel Ağabey) u dërgua për të çuar mesazhin e *Risale-i Nur* te komandanti japonez, të cilin e kishte njohur gjatë robërisë dhe e quante “miku im.” Bajram Jyksel mori pjesë në Luftën e Koresë dhe kurrë nuk e kishte neglizhuar namazin gjatë luftës. Ai thoshte: “Faleminderit Allahut, kurrë nuk e kam lënë namazin. Madje edhe në vijën e frontit, kur falesha, bëja sexhde mbi pushkën time. Një herë, kur isha duke u falur, një predhë mortaje goditi pozicionin tim dhe më mbushi gojën me dhe. Por prapë nuk e ndërpreva namazin. Allahu, në mes të shumë vështirësive, më dhuroi lehtësi të mëdha.” Nxënësit e tij ishin të tillë - edhe nëse duart dhe këmbët do t’u lidheshin me zinxhirë, ata nuk e braktisnin namazin.

Përkushtimi dhe madhështia e namazit të Ustadit mund të kuptohen nga sytë e Sungurit (Sungur Ağabey), i cili ishte nderuar me titullin “biri shpirtërorë/manevi evlad” dhe një nga shërbëtorët besnikë të *Risale-i Nurit*. Siç e ka shprehur vetë ai horizontet dhe të kuptuarit e “atyre që varen prej tij me gjithë qenien e tyre” janë aq të gjera sa pranimit i tyre dhe nuk janë njësoj si ne:

“Namazi i Ustadit, nderimi dhe përulësia e tij në namaz janë krejt të ndryshme. Ne nuk mund ta përshkruajmë atë. Ajo që ne mund të ndiejmë nga manifestimet e pafundme të mirësive që ai përjetonte gjatë namazit, nuk është as një në një miliard. Po, kjo është e sigurt... Qëndrimi i tij në namaz, marrja e tekbitit të parë, vendosja e duarve, përulësia dhe lutjet ndaj Allahut, leximi i Fatihës, shqiptimi i çdo fjale dhe çdo fjalie me ndjenjë të thellë e përkushtim, duke ia paraqitur ato Madhërisë Hyjnore me një qasje të gjithanshme dhe madhështore, janë gjëra që nuk mund t’i shpjegojmë dot ne të rëndomtët. Sidomos në ulje (*teshehhudin*) e namazit, kur ai shqiptonte fjalët e bekuara të ‘Ettehijjatu’ dhe i paraqiste ato Allahut, ishte sikur merrte të gjithë gjithësinë në duart e shpirtit të tij dhe ia ofronte Atij. Nuk mund ta përshkruajmë dot shenjtërinë e asaj çasti.”

Për të prekur zemrat e plagosura të njeriut bashkëkohor me ndjenjën e namazit, është jashtëzakonisht e rëndësishme që ata të njihen me atë njeri të dashuruar pas namazit dhe të mbushin kupat e tyre nga oqeani i tij shpirtëror. Ndoshta atëherë, do të jenë të vetëdijshëm se qëndrojnë në namaz me gjithë gjithësinë pas tyre, duke e imagjinuar Prijësin e Njerëzimit (sallallahu alejhi ve sel-lem) si imam, të rrethuar nga një xhemat i madh i mbushur me pejgamberë dhe miq të Zotit, ndërsa i lidhin duart me përlësi dhe devotshmëri.

ASNJË GRUAJE NUK IA HODHA SHIKIMIN

Ai i bindej urdhrit hyjnor, kryente vepra të mira dhe jetonte brenda kornizës së devotshmërisë. Tregonte kujdes të madh për të mos hyrë në zonën e ndaluar. Nuk bëhej gabim në praninë e Tij dhe nuk bëhej mëkat në mbretërinë e Tij. Ky edeb dhe vetëdije e çonin atë në horizontin e takvasë. Ai ishte imam për të devotshmit.

Sikur të ishte i përzgjedhur në shkallën më të lartë për të pasqyruar madhësinë dhe pastërtinë e Zotit të Lartësuar. Ishte një njeri fisnik, që mëkatet nuk mundën ta poshtëronin. Për të, të qenit i dënuar nënkuptonte të bëhej skllav i mëkateve, ndërsa mërgimi nënkuptonte të përjashtohet nga mëshira hyjnore. Kjo ishte ajo që ai nuk mund ta duronte. Ai ikte nga mëkatet dhe vuajtjet e ndërgjegjes sikur të ikte nga gjarpri dhe zjarri.

Ai ishte shumë i ndjeshëm ndaj Zotit të tij. E shqetësonte çdo shenjë, sado e vogël, që linte përshtypjen e mungesës së respektit ndaj madhësisë dhe lavdisë së Tij. Sikur xhelozonte për madhësinë dhe madhërinë e Zotit të tij dhe nuk pranonte që gjërat që i përkisnin Atij t'u jepeshin duarve të tjera.

Devotshmëria dhe pastërtia e tij do të ishin një mësim për njerëzit e pafuqishëm, të cilët ishin të rrëmbyer nga lumi i mëkateve dhe kishin humbur vullnetin e tyre. Ata fatkeqë, që ishin viktima të dëshirave të tyre, do të gjenin drejtimin e duhur falë këtij vullneti të pathyeshëm.

Në shkurt të vitit 1925, duke e marrë si pretekst Kryengritjen e Sheh Saidit, e kishin nxjerrë Ustadin nga Mali Erek në Van dhe e kishin nisur në mërgim drejt perëndimit së bashku me një grup. Ndër ata që ishin në grup, ishte edhe Kinyas Kartali, i cili kishte qenë deputet i Vanit për shumë vite. Koha ishte dimër dhe moti shumë i ftohtë. Sipas rrëfimit të Kartalit, gjatë atij udhëtimit të vështirë, as myftinj të nuk kishin arritur të agjëronin. Vetëm Ustadi ishte agjëruar.

Një herë, këmbët e qeve që tërhiqnin slitën u goditën në gur dhe u gjakosën.

Ustadi tha:

– Zotërinj, le të zbresim; këmba e tyre janë gjakosur.

Ai mbronte dhe respektonte të drejtat dhe dinjitetin e një kau që i shërbente. Kishte përcaktuar qartë qëndrimin e tij, kuptuar drejt drejtimin dhe kufijtë. Respektimi i të drejtave të kaut dhe përmbajtja ndaj këtij kufiri ishte gjithashtu dimension i *takvas*. Kinyas Kartali u përgjigj:

– Hoxhë, ne u kemi dhënë para pronarëve të këtyre kafshëve...

Ustadi u shqetësua nga këto fjalë dhe tha:

– Bir, ata nuk janë pronarët e këtyre kafshëve, por vetëm kujdestarët e tyre.

Nëpër rrugë të mbuluara me dëborë dhe erë të fortë, edhe kur ecte drejt një rruge të panjohur i uritur e i lagur, ai nuk humbiste kurrë ekuilibrin. Ai e ndiente ndjeshmërinë e mbrojtjes së të drejtave të Zotit si një puls të ndjeshëm. Asgjë dhe asnjë veprim nuk mund të lihej në duar të tjera, ai nuk mund të duronte që t'i jepej dikujt tjetër ajo që i takon Zotit. Po, njerëzit ishin përdorues,

por jo pronarë. Pronari i tyre ishte Ai që i kishte vendosur për shërbimin e njeriut. Kush nuk e pronëson diçka, e shfrytëzon atë, kush e pronëson si të vetën një amanet do të përballej me ndëshkimin e tradhtisë. Padyshim, as që duhej të përdorej një fjalë që të bënte të dyshosh për këso mendimesh që ishin të pavlera, pa kuptim, të shëmtuara, ose fjalë që ngjallnin erë mosbesimi, e as të kaloheshin kufijtë e ndalimeve me fjalë të paqëllimshme.

Ajo që Allahu e quante të shëmtuar, për të ishte në mënyrë absolute e shëmtuar. Ai qëndronte larg prej saj në çdo rrethanë, tregonte kujdes maksimal dhe nuk bënte dallim mes “të vështirës” apo “të lehtës”—thjesht vepronte. As të qeshurat, as zemërimet dhe as mërzitjet e njerëzve nuk mund ta ndryshonin qëndrimin e tij. Për të, i rëndësishëm ishte vlerësimi Sundimtarit, jo i robërve.

Molla Hamidi (Molla Hamid Ekinci) ia kishte treguar vetë: Ishte rob lufte. Rusët hidhnin derrat në furrat e bukës dhe i piqnin gjallë. Më pas, në të njëjtat furra piqnin bukë. Bukët, të cilat përziheshin me yndyrën e dërrit, bëheshin të papastra. Ai nuk mund t’i hante ato bukë. Ose blinte miell, ose blinte grurë dhe e bluante vetë me një mulli dore, pastaj e pjekte bukën mbi saç. Ndonjëherë blinte vezë ose patate dhe i gatuate. Duke parë këtë gjendje të tij dhe durimin për të përballuar kaq shumë vështirësi, rusët thoshin, “Ky është i çmendur!”.

Ushqimeve dhe pijeve që konsumonte u kushtonte vëmendje të veçantë. Ai u drejtohej njerëzve që, duke harruar kujdesin për ato që hanë dhe pinë, e konsideronin urinë dhe kënaqësinë e shijimit si arsye të mjaftueshme për të kundërshtuar urdhrat e Zotit. Për ata që, në një kthesë të vogël, ndryshonin rrugën dhe devijonin nga qëllimi, ai u fliste me anë të shembujve të ndritur nga jeta e tij që nga fillimi i epokës. Ai paralajmëronte që të mos bëheshin si fëmijët që hutohen nga ëmbëlsirat e vogla dhe humbasin rrugën në kryqëzimin e parë...

Kur’ani u urdhëronte burrave dhe grave besimtare që t’i ruanin shikimet e tyre nga e ndaluara dhe u thoshte: “Mos shikoni!”, duke shpjeguar se kjo ishte më e mira për ta. Urdhri ishte i prerë. Nuk duhej të shikohej dhe nuk duhej të merrej as edhe një dëshirë e vetme nga shikimi ndaj tjetrit. Nderi dhe dinjiteti do të ruheshin si thesare të çmuara dhe nuk do të shkelnin kurrë me këmbë. Çdokush do t’i qasej nderit të tjetrit me ndjeshmërinë e tij për pastërtinë dhe do të jetonte i mbyllur ndaj së ndaluarës, pa kureshtje e dëshira të gabuara. Një shikim ishte diçka e madhe. Ai ishte afrimi me të ndaluarën... Ishte vjedhje, paturpësi, ngacmim dhe njolloseje.

Ai nuk dëshironte asgjë që nuk i përkiste dhe nuk e donte të ndaluarën.

Ai, rreth të njëzetave, kishte qëndruar dy vite në Bitlis, në rezidencën e Vali Umer Pashës (Vali Ömer Paşa). Valiu kishte një respekt të madh për dijen dhe dijetarët, dhe për të, mikpritja e Bediuzzamanit ishte një nder. Ai kishte insistuar dhe e kishte bindur atë të qëndronte. Valiu kishte tre vajza të mëdha dhe tre të vogla, ndërsa bashkëshortja e tij kishte ndërruar jetë. Megjithëse Bediuzzamani kishte ndarë të njëjtën shtëpi për dy vite, ai nuk i njihte vajzat e mëdha dhe nuk mund t’i dallonte nga njëra-tjetra. Ndërsa një person mund t’i dallonte dy individë me një vështrim të vetëm, ai kishte treguar një kujdes të tillë, duke ruajtur dinjitetin e dijes dhe respektin ndaj Zotit dhe Valiut, duke mos i dhënë kurrë vetes hapësirë për ndonjë mendim të pahijshëm ose të pasigurt. Sikur të ishte një udhërrëfyes për rininë që mund të përfshihej në flakët e pasioneve, ai, që atëherë, me shembullin e tij po u thoshte: “Nëse vajzat që nuk janë të lejuara për ju rrethojnë ambientin

tuaj, nëse jeta ju detyron të ndani të njëjtën hapësirë ose atmosferë, edhe kur dilni në shoqëri me qëllim përhapjen e të vërtetës, nuk lejohet që shikimi juaj të drejtohet nga e ndaluara!” Ai po i refuzonte paraprakisht të gjitha justifikimet me jetën e tij. Ishte besimi ai që duhej ta ndryshonte njeriun, jo rruga apo mjedisi. Edhe në momentet më të vështira, njeriu duhej të dinte si të ecte drejt Zotit, pa kërkuar justifikime për mëkatet, harresën apo devijimet e tij. Ai duhej të dilte nga flakët e tundimeve dhe të mos lejonte që grumbujt e njerëzve që rridhnin si ujëvara drejt një vorbulle, ta tërhiqnin pas... Me besimin e tij të fortë dhe mbështetjen e vëllezërve të tij në fe, ai duhej ta kthente rrjedhën e jetës, duke mos e shkëmbyer kënaqësinë e përkohshme dhe helmuese të kësaj bote me kënaqësinë e Zotit dhe lumturinë e përjetshme.

Ky mësim ishte shumë i rëndësishëm. Sepse koha do të kalonte, kushtet do të ndryshonin, epshet dhe dëshirat egoiste do të shndërroheshin në idhuj, dhe me pretekstin e “koha ka ndryshuar, epoka është transformuar”, do të harroheshin dobësia, përkohshmëria dhe ahireti. Më pas do të paraqitej si justifikim, një marrëzi e pabesueshme si: “Të gjithë po e bëjnë!”, ndërsa gruaja do të katandisej në një vegël të ndjenjave shtazarake, duke u trajtuar si një send pa vlerë. Ky mësim ishte i domosdoshëm si për ata të dobët që kishin nevojë për një leksion mbi besimin dhe nderin, ashtu edhe për trimat që kishin vendosur t’i ngjyrosnin masat me ngjyrën e besimit dhe të zbrisnin mbi zemrën e botës si një klithmë në emër të së vërtetës.

Sipas tij, ashtu si një zjarr i vogël mund të djegë dhe shkatërrojë një pyll të tërë, po ashtu edhe një shikim haram mund të shkatërrojë veprat dhe përfundimin e një besimtari. Kur përmendte tri gjendjet e tij si Saidi i vjetër (Eski Said) që i jepnin kënaqësi, ai thoshte: “Saidi i vjetër, gjatë rinisë së tij, qëndroi dhjetë vjet në Stamboll. Nuk pa asnjëherë një grua.”

Ndërsa shoku i tij, i cili e kishte vëzhguar për tre ditë si një rojtar, pranoi: “Said, çfarëdo që të bësh, është e drejtë. Ti po shkon drejt së vërtetës dhe do të jesh i suksesshëm.” Kjo sepse ata që e shihnin atë, kujtonin gjendjet e pejgambereve si Jusufi (alejhi’s-selam), dhe ai e kishte provuar se ishte një nxënës besnik i tyre. Një grimcë nga dëlirësia e Profetit tonë (alejhi’s-selam) i kishte rënë atij, dhe kjo kishte qenë e mjaftueshme për ta nxjerrë nga flakët e sprovave. Për talebet (nxënësit) e Bediuzzamanit, të cilët sot numërohen me miliona, mund të kishte rënë vetëm një thërrime e asaj grimce, por kjo ishte e mjaftueshme për secilin prej tyre që të jetonin periudhat më të zjarrta të rinisë së tyre me pastërti dhe dëlirësi. Kjo tregon se dëlirësia, devotshmëria dhe ndjeshmëria e Muhammedit (Paqja dhe bekimi qofshin mbi të), i cili me një lëvizje e ngriti shoqërinë nga një periudhë injorance, ku gratë kryenin tavaf rreth Qabesë të zhveshura, në një qytetërim të dëlirësisë dhe ndershmërisë, ishin përtej çdo kuptimi dhe përshkrimi.

Fjalët që Mustafa Sungur (Mustafa Sungur Ağabey) i ka transmetuar nga Ustadi janë shumë të rëndësishme:

“Unë, megjithëse kam qëndruar në Stamboll për dhjetë vjet gjatë rinisë sime, nuk kam ngritur asnjëherë sytë për të parë një grua, nuk kam mundur ta bëj këtë. Sepse për mua, botë e shembujve¹⁰ ishte hapur.”

¹⁰ Në origjinal *âlem-i misal*. Në traditën islame, *alemu’l-mithal* përfaqëson botën e shembujve ose nivelin e dytë hierarkik të rkijimit, që është një dimension shpirtëror ose metafizik, ku ekzistojnë realitetet ose ide të pafillimta që janë shembuj të formave ideale të realitetit. Për shembull, për njerëzit që kanë një perceptim të thellë shpirtëror,

Kjo tregon për një nivel të lartë të ndjeshmërisë dhe devotshmërisë, ku shikimi i ndaluar është shmangur në mënyrë të natyrshme, duke u përqëndruar në një realitet më të lartë dhe më të pastër.

Manifestimi i dëlirësisë, i cili është shfaqur në një shkallë të jashtëzakonshme, ende sot mund të gjendet te njerëzit e fshatit Nurs, sikur të ishte ngulitur thellë në çdo gur dhe tokë të tij. Sipas dëshmimeve të atyre që kanë parë, edhe vajzat e reja që nuk e kanë arritur moshën e pjekurisë, në këtë fshat të largët tregojnë një ndjeshmëri të jashtëzakonshme për të siguruar që sytë e huaj të mos i shohin.

Bediuzzamani asnjëherë nuk e përdorte mëkatin e tjetrit si arsyetim për mëkatin e tij, dhe kjo tregon forcën e karakterit të tij, që kurrë nuk e lidhte veprimin e tij me gabimet e të tjerëve. Ai gjithmonë jetonte një jetë të mbështetur në përgjegjësinë personale dhe në devotshmëri. Çdo njeri duhet të mbrohet vetë, dhe duhet të mbrojë veten. Edhe nëse të tjerët nuk e bëjnë këtë, është detyra e njeriut të ndershëm të mos i japë mundësi dëshirave të ulëta, të mos shikojë dhe të mos afroshesh. Bediuzzaman, përtej kësaj, bënte më shumë: nuk shikonte, dhe për t'u shmangur nga shikimet e të tjerëve. Sipas dëshmisë së një ish-nxënësi të tij nga Vani, Ismailit (Ismail Perihanoğlu), ai “mbante një çadër” për të mos shikuar.

Të gjitha këto ishin shprehje të një devotshmërie të jashtëzakonshme, një delikatesë dhe përfaqësimi të tillë që do t'ia mbushte mendjen secilit. Imani i tij nuk kishte asnjë hije dyshimi. Për këtë arsye, kur oficerët që e shoqëronin gjatë kohës së shpërnguljes, si kapiteni Saim Bej, ia besonin një ushtari për mbikëqyrje, ai u njoftonte të tjerët se nuk kishte arsye për t'u shqetësuar, duke thënë: “Ai njeri është i pafajshëm si një fëmijë i porsalindur.” Në të vërtetë, ai e kishte kuptuar mirë.

alemu'l-mithal është një realitet ku ata mund të shohin aspektet ideale të formave, ndodhi dhe thelbin (kuptimin) e çdo gjëje, duke kaluar përtej asaj që shohin me sytë fizikë. Në shumë raste, ky koncept është përdorur për të shpjeguar mënyrën se si mistikët dhe sufistët përjetojnë botën shpirtërore dhe lidhjen e tyre me Zotin, duke u larguar nga iluzionet dhe perceptimet e thjeshta të botës fizike (Shënim i përkthyesit).

UNË MUND TË MBAJ DYNJANË ME NJË DORË

Ai i kishte mësuar dhe përcaktuar mirë kufijtë. Jetonte sipas tyre, nuk i tejkalonte dhe i jepte botës vlerën që i takonte si botë dhe ahiretit vlerën që i takonte si përjetësi. Lidhja e tij me këtë botë ishte, ashtu siç ishte lidhja e të Dërguarit të Tij (a.s), si e një njeriu që pushon nën hijen e një peme dhe pastaj largohet. Ai nuk e kishte bërë botën qëllim. Në mbi tetëdhjetë vjet jetë, nuk kishte shijuar asgjë në emër të kënaqësive të kësaj bote.

Ai e kishte braktisur botën me zemër dhe synonte ta ngjyroste atë me çdo gjë që kishte, në dritën e ahiretit. Jetonte botën për hir të ahiretit. Sepse qëllimi nuk ishte braktisja e botës, por kthimi i fytyrës së saj drejt përjetësisë.

Ai nuk ishte i kënaqur që zemrat e bënin këtë botë synimin e tyre kryesor. Sipas rrëfimit të Bajramit (Bayram Yüksel Ağabey), një ditë, ndërsa kalonin pranë një turme të madhe njerëzish, Ustadi tha: “Zybejr, shko atje, shiko çfarë po bëjnë dhe për çfarë po flasin, dhe më njofto.” Ata u përgjigjën: “Efendi, sot është Bajrami. Janë mbledhur dhe po flasin për Bajramin.” Megjithatë, Ustadi tha: “Jo, le t; shkoj Zybejri, të dëgjojë dhe të kthehet. Unë do të pres më përpara.” Zybejr Aga zbriti nga makina dhe shkoi, ndërsa ata prisnin pak më tutje. Por, kthimi i tij ndodhi shumë shpejt. Ustadi e pyeti: “Pse u ktheve kaq shpejt dhe çfarë mësove?” Zybejri u përgjigj: “M;sues, po flasin për Bajramin. Janë mbledhje dhe biseda të kota.” Bediuzzamani u shpreh: “Nëse do të qëndroje më gjatë dhe do të ndikohej zemra jote, tërësisht do të të largoja nga shërbimi im!”

Mendjet nuk ishin krijuar që të bëhen një grumbull mbeturinash me informata të pavlera dhe të padobishme; as gjuha nuk ishte dhënë për të qenë thjesht llafazane. Nuk kishte asnjë kuptim t'i jepej vlerë diçkaje që Allahu nuk i kishte dhënë vlerë. Zemrat dhe mendjet duhet të ishin vendbanime të dijes, mendimit dhe përmendjes së Zotit. Pikërisht për këtë arsye, ai e këshillonte nxënësin e tij besnik, të cilin e quante “i përkohshëm te Ustadi i tij,” duke i dhënë mësim mbi qëndrimin e drejtë dhe të ekuilibruar përmes sjelljes së tij.

Jetonte me kursim dhe begati, pa pranuar mirënjohjen e askujt përveç Furnizuesit të tij. “Ai nuk pranonte dhurata as nga vëllai i tij Abdulmexhid dhe as nga nipi i tij Abdurrahman, po ashtu si nuk pranonte nga askush tjetër.” Ai nuk kishte qëllim të pranonte ndonjë varësi ndaj njerëzve, sepse ishte i distancuar dhe i pavarur nga bota materiale.

Ushqimi i tij ishte aq i pakët sa nuk do të ngopte as një person. Shpeshherë, një pjatë supë dhe disa kafshata bukë... Ai kishte kaluar një jetë gjysmë i uritur, gjysmë i ngopur. Në këtë botë kalimtare, shumë rrallë kanë ardhur e kaluar njerëz që kanë ngrënë kaq pak sa ai. Gjatë tetë viteve e gjysmë që qëndroi në Barla, në katër vitet e para, supa e tij vinte nga shtëpia e Muhaxhir Hafiz Ahmedit, dhe ai çdo herë jepte dhjetë qindarka në këmbim të ushqimit. Kur Doc. Dr. Nurettin Topçu e vizitoi atë në hotelin ku qëndronte në Denizli në vitin 1944, ai i kishte thënë: “Mund ta përfundoj një bukë për pesëmbëdhjetë ditë.”

Po të kishte dashur, ai mund të bëhej një nga njerëzit më të pasur në botë. Kjo do të ishte e mundur nëse do të pranonte detyrat që i ofroheshin ose thjesht të pranonte dhuratat që i dërgonin.

Kur u internua nga Vani, nuk i hodhi asnjë vështrim thesareve me ar që njerëzit dëshironin t'i jepnin. Ai zgjodhi ta kapërcejë botën, nuk grumbulloi pasuri dhe prona. Jetoj me dinjitet dhe u përpoq t'ua kthente shikimet [synimet] njerëzve nga ahireti. Një ditë, duke treguar bohçen që mbante në dorë, kishte thënë: “Unë mund ta mbaj barrën e kësaj bote me njerën dorë.” Me gjasë, ai besonte se ata që kanë barrë të lehtë do ta kalojnë më lehtë urën e Siratit.

Nga paga që merrte nga Daru'l-Hikmet, ai përdorte vetëm aq sa i duhej për nevojat e domosdoshme, ndërsa pjesën e mbetur e shpenzonte për të shtypur librat e tij dhe për t'i shpërndarë falas. Ai kishte thënë: “Nga paga, për mua është e lejuar vetëm ushqimi i domosdoshëm aq sa për të mbijetuar. Pjesa e tepërt është pasuri e popullit. Kështu, unë po ia kthej atë popullit.”

Ja pasuria e tij... Në supin e djathtë mbante një çantë ku ruante një Kur'an, në supin e majtë një sexhade të mbështjellë dhe të lidhur me të një ibrik. Nëse edhe këto mund të quhen pasuri të kësaj bote... I gatshëm në çdo çast si një luftëtar që nisat në betejë...

Në vitin 1910, kur Urfali Vahdeddin (Urfalı Vahdeddin Gayberi'ye) e vizitoi, ai e pyeti:

– A do t'i çosh sendet e mia në Urfa?

Si mund të jepej përgjigjja për një nder kaq të madh?

– Me kënaqësi, duke i mbajtur mbi kokën time bile.

Vahdeddin Beu tregon se çfarë kishte në shportën që mbante me nder mbi kokë: “Kur po më përcillnin shokët nga Emirdağu, më dhanë një trastë të vogël dhe një shportë, të cilat i solla në Urfa. Xhejlani u gëzua shumë. I ruajtëm me kujdes dhe për t'i mbrojtur më mirë, i hapëm për të parë brenda. Në trastë kishte një jorgan, një dyshek të hollë dhe një xhybe. Në shportë ishin një samovar¹¹, një çajnik dhe disa gota. Flokët e prerë të Ustadit ishin të mbështjellë me kujdes në paketa të vogla. Si sendet, ashtu edhe ato që ndodheshin në shportë, kishin një aromë si misk. (Më vonë kërkoja në dyqanet e parfumeve në Stamboll dhe mësova se aroma quhej *tefarik*. Që atëherë, e mbajmë në dyqanin tonë.) Ndërsa brenda jorganit ishte xhybja e famshme e Mevlana Halid-i Bagdadit. E ruajtëm si një bekim. Më pas erdhën Abdullah Jein (Abdullah Yeğin), Hysniu dhe më vonë Zybejri. Kaluan vite dhe, sipas urdhrat që morëm, ua dorëzuam sendet atyre.”

Ato pak gjëra që ishin më shumë vlerë, e që po i dërgonte për në Urfa, ia kishin hapur dritaren e përjetësisë. Ai jetonte botën me një modesti dhe devotshmëri të madhe. Kur ai do të shkonte pranë Zotit (xh.xh), ashtu si një ashik i vërtetë, nuk kishte lënë asgjë pas vetës.

Syri i tij ishte drejtuar drejt të vërtetës, dhe nuk mund ta pranonte botën e përkohshme me shpirtin e tij; edhe ata që ishin nxënës të tij ishin të paaftë për të kundërpërgjigjur një njeriu që ishte më i madh se kjo botë. Le ta dëgjojmë Mustafa Sungurin:

“Megjithatë, të shërbejmë ashtu siç e meriton, është e pamundur, është e pamundur... Gjithmonë i gjallë, vigjilent, me të gjitha format e adhurimit të përjetuar gjatë gjithë ditës, duke

¹¹ Në origjinal *semaver* është një enë metalike e përdorur për të përgatitur dhe mbajtur çaj të ngrohtë për një kohë të gjatë. Fjala vjen nga gjuha ruse (samovar) dhe do të thotë “që vlon vetë” (samo = vetë, var = vlon) (Shënim i përkthyesit).

jetuar me një mënyrë shumë të gjallë, të kujdesshme, aktive dhe të ngazëllyer, si mund t'i përgjigjeshim ne me të njëjtin intensitet për 24 orë? Në një fazë të shërbimit, ndërsa po shërbenim bashkë me të, për sa mundëm, me vigjilencë dhe gjallëri, në një fazë tjetër të shërbimit, sigurisht nuk mund ta ruanim të njëjtën vigjilencë dhe gjallëri. Prandaj ai thoshte: 'Unë nuk mund të kufizohem me një prej jush'."

TË MBASH DRU MBI SHPINË ËSHTË MË E LEHTË SE SA TË MBASH MIRËNJOHJEN E NJERËZVE

Si një besimtar, ai e kishte marrë si detyrë përhapjen e të vërtetës dhe e ndiente shumë peshën e mosbesimit të njerëzve. Në pasurinë e Allahut, mosnjohja e Tij dhe rebelimi ndaj Tij nuk ishin të mundshme, dhe as që mund të ndodhnin. Kjo do të ishte një poshtërim për natyrën njerëzore.

Përhapësit e së vërtetës duhet të pasonin peygamberët, sepse kjo ishte detyra e tyre/ Ata që angazhoheshin për përmirësimin e njerëzimit mund të kishin sukses vetëm nëse do të mësonin nga metodat e tyre. Peygamberet ishin të pavarur, syri i tyre ishte i ngopur. Ata nuk kishin kërkesa nga askush dhe as nuk lejonin që kërkesat personale të ndikonin në misionin e tyre. Zoti ishte mjaftueshëm për ta dhe, në fund, Ai është pronari i vërtetë i gjithçkaje. Ai që beson në Të dhe e shpall Atë, nuk mund të kërkojë asgjë nga të tjerët, nuk mund të ndiejë mirënjohje për askënd, nuk mund të presë diçka nga dikush tjetër. Ky qëndrim është në përputhje me besimin në misionin që ata shpallin.

Bediuzzamani kishte ardhur në një kohë kur, mendjet shihnin vetëm me sy dhe ata që dikur ishin adhurues të idhujve, sot kishin filluar të adhuronin materien që kishin krijuar. Çdo gjë konsiderohej si interes, bota shikohej si një pazar ciganësh, i cila vidhej dhe ushtrohej me dredhi, dhe ata që përfitonin nga kjo, mendonin se të gjithë e shihnin botën ashtu si ata.

Në një periudhë të tillë, detyra e një pasuesi të Peygamberit ishte të shtyente botën mënjane, të mos dëshironte asgjë materiale apo shpirtërore, dhe me veprimet e tij të mohojë dhe të shkatërrojë idhujt e përfshirë në interesat dhe adhurimin e materies. Ai e bëri këtë. Nuk kërkoi asgjë nga askush, nuk pranoi, dhe nuk mori asgjë.

Dhuratat materiale dhe shpirtërore gjithmonë e kanë rënduar. Jo vetëm që nuk pranonte dhurata materiale, por edhe një respekt shpirtëror e shqetësonte, duke thënë “nuk mund ta përballoj”. Vizitorët dhe miqtë ishin shtuar. Kishte njerëz që përpiqeshin me çdo kusht të takonin, madje edhe për të kapur dorën e tij një herë. Njerëzit dilnin në rrugë për ta parë atë. Ky njeri, i cili ishte mësuar me falënderime dhe shpërblime, mendonte se për vizitorët duhej të kishte një shpërblim po ashtu, dhe ndoshta shpesh i shpërblente ata që vinin për vizitë. “Tani, ashtu sikur një copë dhuratë materiale më bëri të sëmurem, vizita, takimi dhe veçanërisht udhëtimi për të shtrënguar duar, që është një dhuratë shpirtërore, është gjithashtu një dhuratë e çmuar shpirtërore. Unë nuk mund ta shpërblej këtë. Dhe nuk është e lirë, shpirtërisht është e shtrenjtë. Unë nuk e shoh veten të denjë për këtë nderim,” thoshte ai.

Të jetë modest dhe i kënaqur ishte parimi i tij në jetë që nga fëmijëria. Jeta e tij e thjeshtë, shembull për mijëra e miliona njerëz, e kishte treguar që atëherë drejtimin e saj. Kur ajo do të hidhte degë e sythe; kur lulet e frutat e saj do të shpërndareshin në botë, kush e di në sa fytyra të tjera do të shfaqeshin këtë jetë dhe qëndrime?

Ndoshta ishte dymbëdhjetë ose trembëdhjetë vjeç. Ndërsa të gjithë studentët e medresesë ku ai ndodhej dilnin nëpër fshatra për të mbledhur zekatin, ai nuk shkonte. Duke parë këtë sjellje

të tij plot dinjitet dhe duke u mahnitur nga kjo krenari, fshatarët mbledhën para mes tyre dhe ia dhanë të voglit Said, duke e bindur që t'i pranonte. Mirëpo, kjo situatë ishte e rëndë për krenarinë e tij, ndaj paratë që mori ia dha vëllait të tij të madh, Molla Abdullah. Ai i kërkoi që me ato para t'i blinte një mauzer, një pistoletë, ose të paktën një hanxhar. Por Molla Abdullahu nuk pranoi dhe tha: “Marrim pak rrush dhe e zgjidhim me të mirë.”

Duket se vetëpërmbytja e mësuesit tonë ka ndikuar edhe te njerëzit e fshatit të tij. Sipas dëshmitëve, edhe sot e kësaj dite, fëmijët e vegjël të fshatit Nurs janë modestë dhe është e vështirë t'u imponosh të pranojnë dhurata.

Abdylbaki Arvasi (Abdülbaki Arvasî), së bashku me Husejin Pashën (Hüseyn Paşa), kishte shkuar për të vizituar Ustadin e nderuar në malin Ereğ. Në kohën e drekës, Ustadi i tha nxënësit të tij: “U bë dreka, kemi mysafirë, përgatit diçka dhe sill.” Kishin mbetur vetëm pak vaj dhe bulgur. Nxënësi i tij përgatiti pilaf me vajin e fundit që kishte mbetur dhe e solli. Abdylbaki Efendi betohej se nuk kishte ngrënë kurrë më parë një vakt kaq të shijshëm në jetën e tij. Ai ushqim i pakët u mjaftoi të gjithëve. Ustadi i tha nxënësit të tij: “Ti u shqetësove duke menduar se ky ushqim nuk do të mjaftojë. Shiko si na ngopi Zoti të gjithëve dhe na mjaftoi të gjithëve.”

Ai i besonte Zotit të tij dhe jetonte me bekimin e Tij.

Kur Husejin Pasha po largohej, dëshiroi t'i jepte para. Ustadi i tha: “Pasha, ju ishit mysafiri im, a ngelët pa ngrënë? Ne nuk kemi nevojë për asgjë. Jepeni ato para atyre që janë më të varfër se ne.” Kur e dëgjoji këtë, Pashai u trishtua shumë dhe nuk mundi t'i mbante lotët. Ai jo vetëm që ishte ngopur materialisht, por edhe shpirtërisht, dhe përballë këtij dorëzimi dhe sinqeriteti, u ndje plotësisht i mahnitur dhe i përulur.

Ai nuk ishte përfshirë në Kryengritjen e Shejh Saidit, madje kishte penguar që banorët e Vanit të përfshiheshin në këtë kryengritje. Megjithatë, ai po dëbohej. Njerëzit prisnin një shenjë prej tij, por ai gjithmonë kishte qenë përfaqësues i paqes dhe qetësisë. Ai thoshte se po largohej me dëshirën e tij. Ishte dimër, gjithçka ishte e mbuluar me borë. Deri në mbrëmje, kishin udhëtuar me slitë të tërhequra nga kuaj dhe qe, dhe natën e kaluan në një fshat në rrugë. Fshatarët i pritën shumë mirë dhe i strehuan në shtëpitë e tyre. Ustadi ndau dhomën me një ushtar këmbësor me emrin Mustafa (Mustafa Ağralı). Fshatarët sollën ushqime të ndryshme. Ai i tha ushtarit të hante, ndërsa vetë nuk hëngri duke thënë: “Jam i sëmurë.” Ushtari shkoi të flinte. Ai mbledhi shtratin e tij dhe, përkundër të ftohtit të ashpër, doli jashtë për të marrë abdes. Sipas Mustafait, ai nuk kishte fjetur fare. Pas namazit të sabahut, ushtari këmbësor tregonte: “Në dhomë digjej soba. Në sobë vuri ujë të ngrohej. Pranë kishte një trastë të vogël. Nga trasta nxori një çajnik dhe në të zjeu një vezë. Që kur dolëm nga Vani, kishin kaluar orë të tëra. Ja, ky ishte vakti i parë që hëngri, një vezë për mëngjes.

Në Ditën e Gjykimit, secili do të shihte shpërblimin për çdo grimcë të mirësisë ose së keqes që kishte bërë, dhe çdo e drejtë do t'i kthehej atij që i takonte. Ai jetonte me kaq delikatesë dhe ndjeshmëri, që të mos shkonte në atë prani hyjnore me të drejtat e njerëzve mbi supe. Çdo skenë e kësaj jete plot dhimbje mjaftonte për të hapur horizontin e atyre që do të vinin pas, për të dridhur zemrat dhe për të rrjedhur lotët nga sytë. Kjo tregon se vetëdija për adhurimin kërkon kujdes dhe përkushtim të madh.

Nganjëherë, kishte njerëz që këmbëngulnin shumë për të dhënë diçka. Kryetari i Bashkisë së Kastamonusë, Adil Beu, dëshiroi t'i jepte njëzet e pesë lira. Ustadi nuk e pranoi. Kur ai vazhdoi të këmbëngulte, Bediuzzamani i nderuar mori një lirë prej tij. Kishte një qese prej bezeje me një lidhëse. Nga ajo nxori një lirë dhe ia dha Adil Beut si kujtim. Ky ishte një shembull i madh fisnikërie dhe për të mos i lënduar njerëzit, kishte gjetur një mënyrë duke vepruar kështu. Nuk pranonte, por ndërronte.

Ishte një njeri i nderuar. E dinte shumë mirë se çfarë e poshtëronte një njeri dhe e shihte veten si një prej njerëzve të tjerë. Mund të punonte, të mbante dru, madje t'u shërbente të tjerëve me çaj. Nuk e shihte veten si diçka të veçantë dhe nuk i interesonte të merrte vëmendje për këtë. Ai zgjidhte të jetonte me dinjitet, në vend që të jetonte me borxh apo varësi ndaj të tjerëve. Jetonte me dashuri dhe siç besonte. E bënte këtë thjesht nga besimi i tij tek Zoti. Megjithatë, mënyra e tij e të jetuarit ishte një mësim për ata që përhapnin të vërtetën dhe për ata që dëshironin të ruanin pozitën e tyre. Për njerëzit e kohës së tij, ai tregonte se “më i miri ndër njerëz është ai që punon” dhe se ndikimi i këshillës varet nga ruajtja e dinjitetit. Një mësim që duhet të qëndronte si një këshillë e përjetshme në mendjet e tyre.

Ai ishte internuar në Kastamonu. Mblidhte dru të thatë nga mali Haxhi Ibrahim, i çonte te furrtarët dhe i shiste, duke marrë bukë në këmbim të druve. Çdo herë, furrtarët i thoshin: “Hoxhë i nderuar, pse shqetësoheni? Ne dhe furra jonë jemi në shërbimin tuaj. Ju vetëm pranoni; jo vetëm bukë në këmbim të druve, por për një dijetar si ju, do të jepnim edhe jetën tonë.”

Ai përgjigjej: “Jo, jo, vëllezër, jo. Zoti qoftë i kënaqur me ju. Unë mund të marr vetëm bukë në këmbim të këtyre druve.”

Të mbash drutë në shpinë ishte më e lehtë se të mbaje falënderimet e njerëzve.

Pas fitores, Mustafa Kemal Pasha dëshironte t'i jepte atij një vilë dhe një fermë, por ai nuk e pranoi. “Unë punova për Zotin. Luftova për kënaqësinë e Zotit. Detyra ime përfundoi këtu. Unë nuk kam punuar për të marrë një fermë. Nuk dua asgjë. Gjithçka le të jetë për popullin,” kishte thënë ai. Në asnjë rast ai nuk e ndryshonte qëndrimin e tij. Bukuria tërheqëse e botës dhe madhështia e ofertave ishin të pasuksesshme për të ndikuar tek ai.

Ndërsa ishte në Emirdağ, Halixhi Sabri (Halıcı Sabri) nga Konja i kishte dërguar një dhuratë, por ai nuk e pranoi. Sipas dëshmisë së Hafiz Nuriut (Hâfiz Nuri Güven), “Po të kishte pranuar ato që i ishin dhënë, do të ishte njeriu më i pasur në botë.”

Ai nuk mund të hante pasurinë e të tjerëve. Ishte tërhequr dhe Zoti e kishte mbuluar atë me mëshirën e Tij. Përdorte Optalidon¹². Një ditë, i dha një shokut para dhe e dërgoi për të blerë këtë ilaç. Kur ilaçi u soll, nuk mundi ta gëlltiste. Pastaj e thirri atë që e kishte sjellë ilaçin dhe e pyeti sa e kishte blerë. Shoku e kishte marrë për pak më shtrejtë se sa i kishte dhënë para Ustadi. Vetëm pasi i dha edhe pjesën tjetër të parave e gëlltiti ilaçin pa vështirësi. Më pas iu kthye Muhidinit (Muhiddin Yürüten) dhe i tha: “Vëllai im, tani e shikon, nuk mund të ha pasurinë e të tjerëve, nuk mund ta kaloj dot në fyt.”

¹² Një lloj ilaçi që shërben për të lehtësuar dhimbjet e lehta (Shënim i përkthyesit).

Edhe ato që ishin bërë të lejueshme, të dhuruara me dëshirë dhe shumë lutje, nuk mund të pranoheshin nga trupi i tij. Atëherë, asgjë që nuk është e lejuar për dikë tjetër dhe që nuk është e lejuar për të, nuk duhet të kalonte në fytyrën e tij; shëndeti shpirtëror dhe shëndeti shoqëror nuk duhej të shkatërroheshin. Ah, sikur ata që shfrytëzojnë popullin të kishin një copë të atij shpirti, ndoshta do të kishin arritur të kuptonin drejtimin e duhur.

Ai nuk pranonin asnjëherë të merrte asgjë pa i paguar, madje edhe dy kokrra rrush nga kopshti i dikujt, disa kilogramë dardha apo mollë. Madje, ai paguante edhe për ujin që i sillnin talebet e tij. Edhe kur e merrte diçka, shpesh herë e bënte për të mos i lënduar ose shqetësuar njerëzit.

Kjo ndjeshmëri ishte kaq e thellë në të, sa që ai nuk e ndryshonte kurrë parimin e tij, madje as ndaj vëllait të tij nga gjaku. Një ditë kishte shkuar në Konja. Afër Xhamisë Mevlana, iu drejtua vëllait të tij, Abdulmexhidit dhe i tha: “Abdulmexhid, jam shumë i uritur... A mund të më sillni ndonjë gjellë deri sa të dal nga vizita?” Ai nuk jetonte për të ngrënë. Abdulmexhidi shkoi menjëherë në shtëpi dhe solli një pjatë me gjellë. Pasi mbaroi me gjellën i nxori paratë nga xhepi dhe ia dha vëllaut të tij. Vëllai, ndoshta disi i turpëruar, tha: “A ta solla ushqimin që të marr para?! Ustadi: “Abdulmexhid, merr hakun tënde, kjo është e drejta jote. Mos e prish sinqeritetin tim!” Ndërkaq, ndoshta tek njerëzit e kohës së tij të cilët jetonin pa shumë shqetësime, vetëm një ndjeshmëri e tillë mund të kishte efekt, dhe kështu kjo ndjeshmëri ishte e gdhendur thellë në atë jetë të thjeshtë.

Ustadi kishte ardhur në Stamboll në vitet 1900 dhe ishte vendosur në Hanin Shekerxhi. Ai mendonte se varfëria, mjerimi, injoranca dhe shfrytëzimi i krahinave të lindjes mund të tejkaloheshin vetëm përmes arsimit. Pas paraqitjes së një kërkesë përkatëse, ai kishte bërë një kërkesë te Sulltan Abdulhamid Han. Pas kësaj, një bisedë kishte ndodhur mes tij dhe ministrit të policisë, Shefik Pashas (Şefik Paşa), që ai e rrëfen si më poshtë:

“Ministri i Policisë: Padishahu të ka dërguar selam dhe ka caktuar një rrogë prej 1000 kurush. Pas kësaj, tha se do t’i shtohen deri në 20 ose 30 lira.”

Si përgjigje tha: “Unë nuk jam lypës i rrogave. Edhe sikur të ishte një mijë lira, nuk mund ta pranoj. Nuk kam ardhur për veten time, kam ardhur për popullin tim. Për më tepër, ajo që dëshironi të më jepni është rryshfet dhe një e drejtë për të heshtur.”

Ai kishte parë shkaqet e shpërbërjes dhe rënies, kishte treguar zgjidhjet, por qëllimi i tij i pastër nuk ishte kuptuar dhe nuk i ishte përcjellë Sulltanit. Ndoshta ishte menduar se ai ishte si të tjerët që shfrytëzonin dobësinë e asaj kohe. Por edhe atëherë, ai nuk kishte asnjë shqetësim tjetër përveç popullit dhe besimit të popullit të tij. Nuk mori asgjë për veten e tij. Refuzoi bujarinë dhe dhuratat.

Ata menduan se ai ishte i sëmurë, por nuk ishte ai; vendi dhe populli ishin të sëmurë. Dhe ndërsa ata ishin të sëmurë, ai nuk mund të mendonte për veten. Nuk kishte shkuar për veten, sepse ai jetonte jo për veten, por për një qëllim të lartë, për të mbajtur të tjerët gjallë.

Ai jetoi për të tjerët, duke shkrirë egon e tij në shërbim të imanit. Nuk kishte as pritshmëri as synim më të vogël material. Synimi i tij ishte synimi hyjnor. Nuk dëshironte as të njihej, as të

respektohej. Nuk i dha vetes asnjë meritë. Përlësia, mohimi i vetes dhe zgjedhja e të qenit në harresë ishin aq të mëdha, sa që nuk dëshironte as që varri i tij të dihej. Në fund të fundit, a nuk ishte e gjithë ekzistenca, nga këndvështrimi i saj ndaj vetes, një hije e paqëndrueshme, ndërsa nga këndvështrimi ndaj Tij, një e vërtetë? Gjithçka ekzistonte vetëm për shkak të Qenies së Domosdoshme (*Vaxhibu'l-Vucxhd*). Ekzistenca ishte në të, por nuk i përkiste atij. Këtë gjë që e kishte kuptuar që në fillim, e kishte zgjedhur edhe në fund.

Ai e shpjegonte këtë të vërtetë të madhe me fjalët e tij të mrekullueshme: “Edhe trupi dhe fiziku i njeriut nuk i përkasin atij. Sepse ato nuk janë vepër e artit të tij. Nuk i ka gjetur ato rastësisht në rrugë, as nuk i ka marrë si një gjetje pa pronar. Nuk janë gjëra pa vlerë të hedhura që ai i ka mbledhur. Përkundrazi, ai trup, me dëshminë e artit të tij të çuditshëm dhe zburimeve të jashtëzakonshme, është një shtëpi e çmuar i dalë nga dora e fuqisë së një Krijuesi të Urtë. Dhe njeriu në atë shtëpi banon vetëm si amanet. Nga mijëra veprime që ndodhin në atë trup, vetëm njëri i përket njeriut.”

ASHTU SI ËSHTË I FSHEHUR VARRI I ALIUT, EDHE VARRI IM LE TË MBETET PO ASHTU I FSHEHTË

Ai e kishte kuptuar plotësisht vogëlsinë dhe inekzistencën e tij përpara Allahut dhe kishte arritur të përulë egon e tij. Të madhështoheshe në prani të Tij ishte një gënjeshtër e frikshme, një shëmti, madje ndoshta edhe *shirk*. Ai nuk mund ta bënte këtë. Zgjodhi hiçësinë dhe mosekzistencën. Ekzistenca shfaqej në pasqyrën e mosekzistencës; duke njohur egon dhe hiçësinë e tij, ai e gjente Zotin e tij, tek “gjithçka”.

Në një kohë kur njerëzit luftonin për egon e tyre, ai e kishte ngritur përulësinë dhe mosvendosjen e vetes si çështje personale në një nivel kaq të lartë, saqë shqetësohej për keqkuptimet dhe abuzimet që mund të bëheshin edhe me varret. Nuk dëshironte që vendndodhja e varrit të tij të njihej. Nuk kërkonte as edhe një vend në botë për një varr. Edhe pse do të shkonte në një vend ku duart e sëmura të famës, lavdisë dhe hipokrizisë nuk mund të arrinin, nuk do t’u linte hapësirë dyshimeve apo prishjes në këtë epokë të turbullt. Sipas tregimit të Bajramit (Bayram Yüksel Ağabey), në testamentin që shkroi në Emirdağ, ai thoshte: “Varri im duhet të jetë në një vend tepër të fshehtë, dhe përveç një ose dy nxënësve të mi, askush tjetër nuk duhet ta dijë. Këtë e lë si testament. Sepse një e vërtetë që më ndaloi nga bisedat në këtë botë, padyshim, pas vdekjes sime, e njëjta e vërtetë më detyron të veproj kështu.”

Edhe në testamentet e tjera ai kishte thënë të njëjtën gjë, kishte kërkuar po të njëjtën dëshirë, dhe si një dhuratë hyjnore, dëshira e tij ishte realizuar ashtu siç kishte kërkuar.

Këtë çështje e kishte shkruar Bajrami, së bashku me Xhejlanin, dhe Bediuzzamani kishte thënë: “Ashtu si është i fshehur varri i Aliut (r.a), edhe varri im le të mbetet po ashtu i fshehtë.”

MOS U BRENGOS, EDHE UNË KAM LLOGARINË TIME PARA ZOTIT

Përlësia ishte ngjyra e jetës së tij. Ai ishte një rob dhe nuk kërkonte ndonjë nder tjetër përveç robërisë ndaj Zotit.

Ishte një kohën e fëmijërisë. Një ditë, në medrese mësuesi i tij pa që Saidi i vogël, i cili kishte shpirt të madh, ishte shtrirë me shpinë, kishte mbështetur këmbët në mur dhe po përpiquej të mbante librin me këmbët ndërkohë që po studionte:

– Çfarë po bën, *fekih* Said?

– Sot koka ime është shumë krenar, po i ngrij këmbët lart për të thyer pak krenarinë që kam në kokë.

Përgjigjen e tij e pëlqeu shumë mësuesi i tij. Ai ia tregoi të tjerëve në medrese dhe tha: “Molla Saidi është një student i jashtëzakonshëm, mos e prekeni atë.”

Ndonëse i vogël, kokën e kishte vendosur poshtë këmbëve të tij për hatrin e të Madhërishtit Zot.

Kur po internohej në Bitlis dhe e pyetën se si i kishte hequr prangat nga duart, ai tha: “As unë nuk e di, por ndoshta është mrekullia e namazit.” Nuk donte t’ia atribuonte vetes këtë meritë.

Në vitin 1892, ai kishte shkuar në medresenë e Molla Fethullah Efendiut në Siirt. Ai ishte përgjigjur çdo pyetjeje që Molla Fethullah Efendi ia kishte bërë dhe, për të vlerësuar aftësinë e tij për të memorizuar, i ishte dhënë një faqe nga *el-Makamat el-Haririje*¹³, të cilën e kishte memorizuar me një lexim të vetëm. Pyetja që mbeti ishte nëse mund të memorizonte dy rreshta me dy lexime. Kjo aftësi dhe inteligjencë e jashtëzakonshme jo vetëm që i mahniti të gjithë, por edhe vetë Molla Fethullah Efendiun, i cili vetë e quajti “Bediuzzaman”.

Bediuzzaman do të thotë “mrekullia e kohës”, “i pashoq në kohën e tij”, ose “i jashtëzakonshëm”. Ky emër ishte pranuar nga të gjitha rrethet shkencore, dhe ai vetë e kishte pranuar duke nënshkruar shkrimet e tij me këtë emër. Kur u pyet nga një gazetar i revistës *Volkan* pse e përdorte këtë nofkë që dukej se sugjeronte lavdërim, ai u përgjigj: “Nuk është për lavdërim. Me këtë titull po paraqes të metat e mia, si një justifikim. Sepse ‘Bedi’ do të thotë i çuditshëm. Morali im është po aq i çuditshëm sa edhe pamja ime, dhe stili im i shprehjes është po aq i çuditshëm sa veshja ime... për më tepër, qëllimi im është se ‘bedi’ gjithashtu do të thotë i veçantë, i pazakontë.”

¹³ *El-Makamat el-Haririje* është një vepër klasike e letërsisë arabe e shkruar nga Ebu Muhammed el-Kasim ibn Ali el-Hariri (1054–1122). *El-Makamat el-Haririje* ishte një tekst i rëndësishëm në sistemin tradicional arsimor të medreseve, pasi ndihmonte talebet të mësonin retorikë, gjuhësi dhe artin e shprehjes së bukur. Leximi dhe memorizimi i saj ishte një provë e aftësisë intelektuale dhe kujtesës së jashtëzakonshme të nxënësve (Shënim i përkthyesit).

Pavarësisht se të tjerët e kuptonin ndryshe, ai e kishte preferuar të përdorte kuptimet e tjera të emrit për veten e tij, duke e interpretuar si “njeri i çuditshëm”. Ndoshta edhe vetes i kishte thënë: “Sa i çuditshëm dhe i pazakontë je!”

Në veprën e tij *Şualar (Shualar/Rrezet)*, Bediuzzamani shpjegon se nofka Bediuzzaman nuk i përkiste atij personalisht dhe se ai e pranonte kuptimin e bukur që i atribuohet kësaj nofke në emër të *Risale-i Nur*. Ai thoshte: “Që nga e kaluara, ndonëse nuk isha i denjë, nofka ‘Bediuzzaman’ që m’u dha, nuk ishte imja. Ndoshta ishte një emër shpirtëror i *Risale-i Nur*-it. Ishte vendosur përkohësisht dhe si amanet mbi një përkthyes të dukshëm të tij.”

Me të drejtë, koleksioni i *Risale-ve*, që janë mrekullia dhe dëshmia e Kur’anit e shekullit, e meritonin atë titull.

Nga Rusia, Ali Hajdari (Çorumlu Binbaşı Ali Haydar Bey), së bashku me Bediuzzaman, ishin arratisur. Ata e kaluan lumin Volga në një mënyrë të jashtëzakonshme, duke kaluar herë me ujë deri në thellësi të gishtëve, herë deri në gju, sikur po ecin në borë. Kjo situatë e kishte emocionuar shumë Ali Hajdarin, dhe kur kaluan në anën tjetër të lumit, Bediuzzamani iu drejtua dhe i tha: “Vëlla Ali Haydar, Zoti i Lartësuar, siç e bëri të kalueshëm detin për pejgamberin Musa (a.s.), ashtu edhe për nder të fytyrës tënde e bëri të kalueshëm lumin Volga për ne.”

Ali Hajdar Beu ishte i vetëdijshëm për ngjarjet që po ndodhnin, por ai u shpreh vetëm me një fjalë: “Le të jetë ashtu siç thoni ju.”

Ai e kishte pranuar vogëlsinë që në fillim dhe kishte pranuar të qenit në gjendje hiçi. Për këtë arsye, ai ishte i thjeshtë. Ajo që për njerëzit e dhënë pas kësaj bote mund të dukej e pabesueshme, e padrejtë dhe e dëmshme – vetëpëlqimi, mendjemadhësia, për njerëzit e së vërtetës ishte krejtësisht e dëmshme dhe ai nuk mund të binte në këtë kurth me vetëdije. Një njeri që thotë se kërkon botën tjetër, duke bërë një gabim të tillë në këtë botë, përfundon në një rënie të ftohtë, për shkak të tejkalimit të kufijve të tij dhe do të përjetonte nënçmim, ndërsa në botën tjetër do të përballonte humbje dhe dështim. Madhështia i takon vetëm Allahut dhe “Kibrije” (Madhështia) është një nga atributet e Tij. “Shuarja, modestia dhe heqja dorë nga vetëpëlqimi janë të domosdoshme dhe të nevojshme për njerëzit e së vërtetës (*ehl-i hakk*) në këtë kohë.”

Kur e pyesnin, ai për vetën do të thoshte: “Vetëm se kam lexuar pak më shumë se ju.” Dhe vetëm kaq. Ai ishte një shërbëtor që trokiste në dyert e mëshirës së Allahut dhe, siç tha shpesh, – nuk di të flas për mëkatet, se çfarë ishin ose si ishin, por – ai kërkonte pendesë vazhdimisht për mëkatet e tij. Ndoshta, qëndrimi i tij ishte i ngjashëm me atë të Serijju’s-Sakati në Bagdad, kur mori lajmin që një treg i qytetit kishte shpërthyer në zjarr dhe vetëm dyqani i tij nuk ishte djegur. Reagimi i tij i parë ishte: “Elhamdulillah!” Pas kësaj, ai kaloi tridhjetë vjet duke vuajtur dhe duke dhuruar dyqanin e tij, duke u pikëlluar dhe thënë: “Pse nuk mendova më parë për besimtarët e tjerë?”, duke e konsideruar këtë si një mëkat.

Një ditë, postieri Abdullah Çavuş (Kula) kishte bërë çaj dhe po përgatitej ta shërbente. Bediuzzamani donte të merrte tabllen me gota çaji nga duart e tij. Abdullah Çavuş, i turpëruar, kërkoi të mos ia jepte, por ai nuk mundi të kundërshtonte dot. Bediuzzaman e mori atë dhe tha:

“Shkrimet, dhe munda që keni bërë në shërbim të Kur’anit është pranuar në praninë e Allahut. Engjëjt po ju marrin si shembull. Edhe unë, si shërbëtor i Kur’anit, duhet t’ju shërbej juve.” Një ditë tjetër, kur Husrevi (Hüsrev Altınbaşak) dhe Rafet Beu (Yüzbaşı Re’fet Barutçu) ishin duke kopjuar dhe përhapur shkrimet e *Risaleve*, Bediuzzamani po ashtu i shërbeu çaj dhe tha të njëjtat fjalë: “Unë jam i detyruar t’ju shërbej.” Re’fet Beu, duke u habitur nga kjo sjellje e tij, do të pranojë se nuk kishte parë kurrë një sjellje kaq të tillë, aq modeste dhe të respektueshme.

Ai ishte shërbëtor i Kur’anit dhe nuk kërkonte asnjë titull më të madh, pasi një titull më të madh nuk mund të ekzistonte.

Të takuarit me të ishte një begati. Ata që dukeshin të pafat, do të ngjiteshin në fronin e të privilegjuarve përmes ndërmjetësisë së tij, me dorën e tij të bujshme. Ai kishte ardhur me një mision, sipas vështirësisë së tij, dhe ndoshta ishte parashikuar dhe përgëzuar për këtë detyrë shumë shekuj para tij.

Një ditë tjetër, Re’fet Beu dhe shokët e tij kishin lexuar dhe shkruar mbi të vërtetat e Kur’anit, dhe zemrat e tyre ishin mbushur me gëzim dhe paqe. Ata thanë: “O Ustad, po të mos kishim gjetur ne, çfarë do të bënim?!” Bediuzzamani iu përgjigj me modestin e tij të pandryshuar: “Po unë çfarë do të bëja po të mos ju gjeja juve? Po ju më gjetët, do të duhet të gëzoheni, por unë, që ju gjeta, duhet të gëzohem shumë më shumë se ju.”

Në të vërtetë, ata ishin të destinuar për të qenë bashkë, sipas Bediuzzamanit, dhe Bediuzzamani ishte i destinuar për ta. Këta heronj të rrallë e kishin kryer misionin e tyre, si rrezet që rrethojnë yllin polar. Ata ishin të aftë të mbanin besnikërisht, jo vetëm një herë, por gjatë gjithë jetës së tyre, atë që ai shpërndau nga thesari i shpirtit të tij të lartë. Dhe në të vërtetë, siç erdhi ai si një dhuratë e çmuar dhe i pasuroi ata me pasuri shpirtërore, ata gjithashtu kishin kuptuar vlerën e atyre pasurive dhe i ishin përkushtuar plotësisht përmbushjes së atij misioni të shenjtë.

Në vitin 1957, kur Bediuzzamani hynte në Eskishehir, kishte disa njerëz që e prisnin. Midis atyre që ishin mbledhur për ta mirëpritur, ishte edhe Ibrahim Dede (Sütçü İbrahim Dede), një *murid*¹⁴ 80-vjeçar i Shejhut Haxhi Efendi nga tarikati Nakshibendi. Kur ai iu afrua Bediuzzamanit dhe iu afrua për të kapur duarën e tij, Bediuzzamani u përkul për ta puthur atë, por Ibrahim Dede nuk i dha mundësi dhe ia puthi dorën Bediuzzamanit.

Mehmet Emin Er kishte vizituar Bediuzzamanin dhe, kur po largohej, kishte puthur dorën e tij. Ai ishte shumë më i ri se Bediuzzamani. “Ai po ashtu, nga fisnikëria e tij, puthi dorën e të varfrit,” kishte thënë Er, duke u larguar me lot në sy.

Kur ai doli për namazin e xhumasë në Isparta, njerëzit e popullit donin t’i puthnin duartë, por ai nuk e lejoi këtë. Ai i përshëndeti dhe u doli përpara me një përshëndetje të thjeshtë, më pas hipi në karrocën e tij dhe shkoi në shtëpi.

¹⁴ *Muridi* është ai që merr udhëzim nga një sheikh ose mësues shpirtëror dhe angazhohet në zhvillimin e tij shpirtëror përmes praktikave dhe mësimave që ai merr. Ky term përdoret në kontekstin e shkollave mistike dhe sufiste të tarikateve (Shënim i përkthyesit).

Në vitin 1960, Xhelal Basher (Celal Başer) kishte shkuar për të vizituar Bediuzzamanin dhe, kur iu afrua, i puthi dorën e tij, e cila ishte duke qëndruar mbi jorgan, duke pasur një pamje të thjeshtë,. Bediuzzaman u prek shumë nga ky veprim.

– “Nuk do të duhej ta puthje dorën time!” i tha ai.

– “Ustad, unë nëse nuk puth dorën tënde, atëherë kujt do t’i puthja?” iu përgjigj Basher.

– “Jo... Ne jemi talebe dhe vëllezër mes veti. Si do ta përballoj këtë? Nëse të jap një libër, ti e ke atë librin.”

Basher, duke u habitur nga dhimbja që Bediuzzamani shprehte, kërkoi një mënyrë për ta ngushëlluar.

– “Ustad, tha ai, unë kam shkuar te vëllezërit e tjerë dhe ata më kërkuan t’ua puth dorën tuaj. Unë thjesht kam kryer këtë detyrë.”

Ai u përgjigj me një zë të ngadalshëm dhe të trishtuar:

– “Jo... Ata janë gjithashtu vëllezërit e mi. Ky justifikim nuk është i pranuar.”

Atëherë Basher tha:

– “Ustad, unë gjithashtu shkova në Konja dhe vizitova vëllanë tuaj Abdulmexhid Efendi. Ai kërkoi që t’ua puthja dorën tuaj.”

Pas këtyre fjalëve, Bediuzzamani u qetësua dhe mori një frymëmarrje të thellë.

– “Ah... tani kuptova. Abdulmexhidi është vëllai im i vogël. Ti më hoqe një barrë të rënd.”

Për Bediuzzamanin, nderimi ndaj tij ishte një barrë që duhej trajtuar me shumë kujdes. Për këtë arsye, ai nuk e dëshironte që dikush të puthte dorën e tij.

Sipas tregimit të Saidit (Said Özdemir Ağabey), kur Bediuzzamani shkoi në Konja dhe dëshironte të vizitonte vendin e Mevlanas. Njerëzit ishte mbledhur pasi morën vesh që ai ishte aty. Bediuzzamani thirri një polic dhe i shpjegoi se nuk duhej të shqetësoheshin për ta, pasi ai dhe shokët e tij ishin atje për të shërbyer për sigurinë e publikut. Pastaj ai i tha policit:

– “Ju falënderoj. Puthja e duarve është një mundim për mua. Ju lutem, bëni gjithçka për ta parandaluar këtë.”

Për Bediuzzamanin, puthja e duarve ishte një mundim, sepse ai ishte një njeri aq i pastër dhe i devotshëm. Ai ishte një njeri i kufijve, një njeri i cilësisë dhe i disiplinës. Për të, nuk ishte nderimi ai që kërkonte, por shërbimi. Ai nuk e dëshironte nderimin për vete, ndoshta edhe nuk e konsideronte veten të denjë për një nderim të tillë.

Çdo njeri duhet të mendonte kështu, nuk duhet të presë nderim nga askush për vetveten. Të nderosh të vegjlit është një detyrë, ndërsa të presësh nderim nga të mëdhenjtë nuk është. Sepse ai që pret nderim duhet të shqetësohet se një ditë Zoti mund t’i thotë: “A je i denjë për nderim? A nuk ishe kështu dhe kështu? A nuk bëre këto gjëra?” Duhet të frikësohet nga kjo dhe, përkundrazi,

në vend që të shohë të tjerët më të ulët se vetja, duhet të shikojë veten në pasqyrë dhe të kuptojë se kush është.

Pritja e nderimit ishte një sëmundje që, në vend që të sillte paqe, do të shkaktonte shumë shqetësime dhe do të prishte shumë harmoninë. Për këtë arsye, ai e refuzonte këtë qëndrim që nga ajo kohë.

Kur Abdullahu (Abdullah Yeğın Ağabey) ishte në Kastamonu, duke e konsideruar si të varfër dhe pa mbështetje, shkante pranë tij, priste dru dhe merrte ujë për të. Një ditë, kur ishte në Emirdağ, Bediuzzamani i tha:

“Kam humbur Abdullahun tim të vjetër. Abdullahu i vjetër nuk ekziston më.”

Tani, Abdullahu kishte filluar të shërbente duke menduar për veten si një reformator që do të vinte në Kohë të fundit (*Akhiri-zaman*), dhe kjo perspektivë e shqetësonte Bediuzzamanin.

Bajrami (Bayram Yüksel Ağabey) gjithashtu kishte qenë shpesh dëshmitar i kësaj gjendjeje të ngjashme dhe kishte thënë: “Nëse do të shikonim Ustadin me një këndvështrim tjetër, menjëherë fytyra e tij ndryshonte dhe ai na shmangej; kur e shikonim si një person nevojtar dhe si një njeri që ishte përkushtuar vetëm për hir të Allahut, ai ishte shumë i kënaqur.”

Ai e kishte tejkaluar vetveten. Kështu që ai preferonte që të shikohej si një nevojtar, sesa të nderohej si i madh para Zotit, sepse ai ndjente turp nga një nderim i tillë në praninë e Tij. Kur të tjerët ndjekin kënaqësitë e kësaj bote, ai shikonte në jetën tjetër; ato që të tjerët përpiqeshin të arrinin, ai i shmangej.

Madje edhe veshja e tij me një mantel të ngushtë dhe thikë në brez ishte pjesë e këtij ndryshimi. Gjatë fëmijërisë, për shkak të sjelljeve dhe inteligjencës së tij, kishte fituar shpejt famë, dhe kudo që shkante, populli thoshte: “Hidri ka ardhur, ky fëmijë është një evlija.” Sipas të dhënave të shkruara nga vëllai i tij, Abdulmexhidi, Molla Saidi ishte munduar të shmange lavdërimet e popullit dhe thashethemet që e shoqëronin. Prandaj ai kishte braktisur veshjen e zakonshme të derviseve dhe kishte preferuar një veshje të thjeshtë, me një shall rreth brezit, pantallona të gjëra dhe mantel sipër për ta mbajtur sa më të fshehtë statusin e tij shpirtëror. Kjo veshje ishte bërë një simbol i përlësisë dhe kishte mbetur kështu deri në fund të jetës së tij.

Gjëra në jetën e tij nuk ishin të rastit dhe ai nuk vepronte vetë. Për të thyer shikimin që njerëzit kishin për të, herë pas here mbante dy jakën e xhybes së tij, ngrinte këmbët, qëndronte drejt me gishta të këmbëve të tij përpjetë, pastaj kthehej përsëri duke ecur drejt, duke u dridhur nga gëzimi, dhe i thoshte atij që e dëgjonte: “Ja, shiko, unë jam askush. Ja, shiko, unë jam askush.”

Ai nuk e gjykonte si të dëmshme se si njerëzit habiteshin nga këto veprime të tij, ashtu siç nuk e gjykonte si të dëmshme që njerëzit mund ta shikonin si të madh. Njeriu i kohës sonë, që kërkon të duket më i madh se sa është, mund të mësojë shumë nga ky mësim. Rruga më e padëmshme dhe më e sigurt ishte ajo që njihej dhe pranohej si e vogël, duke e pranuar dhe duke e njohur këtë status.

Vizitorëve të tij, i këshillonte gjithmonë që të kërkonin vetëm kënaqësinë hyjnore. Një ditë, Abdullahu (Abdullah Yeğın Ağabey) dhe disa shokë universitarë shkuan për ta vizituar në Emirdağ. Ai u tha:

“Vëllezër të mi, nëse prisni ndonjë përfitim prej meje në këtë botë ose ndonjë shpërblim në botën tjetër, nuk mund të qëndroni pranë meje. Mos prisni asgjë prej meje. Edhe unë jam një njeri i dobët dhe i mangët. Nëse mendoni vetëm për kënaqësinë e Allahut, atëherë ju pranoj.”

Shikimet e tij drejttoheshin në çdo rast drejt Fuqisë së Pafundme, dhe ai dëshironte që ata që kërkojnë strehim, të kërkonin mëshirën e Tij. Ai nuk humbiste drejtësinë e tij dhe nuk lejonte që e vërteta absolute të errësohej për shkak të egos së tij. Ai që pret diçka nga krijesat, mashtrohet. Edhe pse disa gjëra mund të jenë mjet ose ndërmjetës, i vetmi që duhet të kërkohet dhe fjala e të cilit është vendimtare, është Pronari i vërtetë.

Karrocën apo automjetin e tij, kur e shihnin fëmijët, thërrisnin: “Hoxha Dede, Hoxha Dede,” dhe vraponin drejt tij. Kush e di, ndoshta që në atë moshë të njomë, ndonëse pavetëdijshëm, ata ndienin lidhjen me këtë njeri që në të ardhmen do të bëhej shkak për shpëtimin e besimit të tyre dhe me zemrat e pastra shprehnin mirënjohjen e tyre. Kjo ndodhte gjithnjë dhe kudo; me një shtysë të pashpjegueshme, fëmijët vraponin drejt tij. Ah, sikur të ishte gjithmonë kështu! Sikur fëmijët të thithnin dashurinë për Allahun dhe të Dërguarin e Tij si qumështin e nënës nga mësimet e tij, do të përfitonin shumë më tepër. Edhe ai, kur i shihte fëmijët, ndalonte makinën dhe me përzemërsi u thoshte: “Fëmijë, lutuni për mua,” ndërsa i përqafonte me dashuri.

Hasan Ergen po kryente shërbimin e tij ushtarak në zyrën e regjistrave të njësisë së xhandarmërisë në Emirdağ. Përmes vëllait të mikut të tij, ai mësoi se Ustadi ishte në Emirdağ dhe e garantoj atë. Së bashku, me çelësin që u dha komandanti i xhandarmërisë, ata shkuan në shtëpinë e Ustadit. Ndërsa ata po përpiqeshin ta hapnin derën nga jashtë, Ustadi e hapi nga brenda. Ai e përshëndeti Hasan Ergenin duke i thënë: “Hasan biri im,” dhe e vlerësoi si një person të mirë, por shtoi se ai kishte dy mangësi. Kur Hasan Ergen e pyeti: “A mund të më tregoni cilat janë mangësitë e mia?”, Ustad i tha: “Nuk agjëron dhe nuk fal namaz.” Kështu, ai e këshilloi atë.

Kur e vizitoi për herë të dytë Ustadin për t’i dorëzuar një letër që kishte mbërritur, Hasan Ergen kujtoi këshillën që ai i kishte dhënë gjatë takimit të parë. Ai i tregoi se nuk e kishte harruar asnjëherë dhe se ishte ndier shumë i trishtuar për ato fjalë. Atëherë, Ustad, duke parë pendesën dhe shqetësimin e të riut, e qetësoi duke i thënë: “Mos u shqetëso. Edhe unë kam mangësitë e mia ndaj Allahut.” Me një përulësi të jashtëzakonshme, ai uli krahët e tij të mëshirës deri në tokë dhe, me një zemër të pastër si ajo e një engjëlli, e vendosi veten në të njëjtin nivel me Hasan Ergen, duke u bërë si “shokë në gabime”. Sepse, në fund të fundit, çdo gabim i bërë ndaj Zotit ishte një gabim i madh, pavarësisht nëse dukej i vogël apo i madh. Kur mendonte se çdo mangësi ishte kundër Atij, atëherë çdo mëkat bëhej një barrë e frikshme.

Nuk ishte martuar. Idealet e tij nuk i linin hapësirë mendimeve të tilla. Por ai nuk e shihte si sakrificë atë që bënte vetë; përkundrazi, shihte vetëm sakrificat e të tjerëve. Nuk i kujtonte dhe as nuk i jepte rëndësi asaj që kishte bërë vetë.

Pas kontrollit të shtëpisë së Hafiz Abdullah Toprak, ndërsa ndodhej aty së bashku me të, i drejtohet Ahmetit (Ahmet Özyazar) dhe e pyet:

– Për hir të Kur’anit, më thuaj të vërtetën, vëlla. Po të thonë: “Braktise Saidin dhe të japim çfarë të dëshiron. Nëse nuk e braktis, do të të bëjmë torturat nga më të rënda,” çfarë do të bëje?

– Do të zgjidhja *Risale-i Nurin*.

Ustadi, duke u mbështetur mbi gjunjë, tha:

– Edhe unë për këto do ta sakrifikoja ahiretin tim. Nuk jam më i përkushtuar se ju. Ju keni familje dhe fëmijë, unë nuk kam.

Pastaj bëri me shenjë drejt Ahmetit:

– Shikoje këtë, ai ka pesë fëmijë. Unë po përpiqem të jem në shërbim të tyre.

Ai gjithmonë shquante shokët dhe vëllezërit e tij të shërbimit, duke lartësuar sakrificat e tyre, ndërsa minimizonte ato që kishte bërë vetë. Si të thuash, ai pretendonte se nuk ishte më i përkushtuar se ata.

Kur Ustadi, Mehmed Fejzi Pamukçu dhe abiler të tjerë u burgosën në Afyon, ata u vendosën fillimisht në dhomat e izolimit. Ustadi, duke treguar drejt Pamukçus dhe nxënësve të tjerë, u tha: Ky ka shërbyer sa dhjetë Saidë. Ai tjetri ka shërbyer sa njëqind Saidë! Ky ndoshta ishte një vlerësim i drejtë, por njëkohësisht edhe një mënyrë për të forcuar shpirtërisht ata.

Ai nuk kishte asnjë konflikt apo grindje me askënd. Ishte gjithmonë mirënjohës ndaj kujtdo që ndihmonte në bartjen e barrës së madhe dhe e shihte çdo njeri që merrte pjesë në këtë mision si të çmuar. Horizonti i tij i madh nuk e kishte lejuar kurrë të ndjekë ambicie të vogla, si përpjekjet për të qenë në krye të kësaj kauze të madhe. Përkushtimi i tij ishte aq i pastër sa kënaqësia që ndihet kur sheh suksesin e dikujt që kryen një punë personale për ty. Duke qenë i shkrirë në qëllimin e tij, ai i pranonte të gjitha veprat e mira si merita që kontribuonin për çështjen e përbashkët dhe i shihte ato si të favorshme për të gjithë.

Ai as nuk e kishte idhullizuar egon e vet, as nuk e kishte mbrojtur atë sikur të ishte i përsosur. Mund të kërkonte falje me lehtësi, mjafton që zemra e një besimtari të mos lëndohej, dinjiteti i tij të mos prekej dhe vëllazëria të mos prishej. Dhe këtë nuk e bënte vetëm për veten e tij, por edhe për të tjerët. Një herë, midis imamit të Xhamisë së Madhe në Emirdağ, Hafiz Nuri Efendi, dhe imamit të Xhamisë Odunpazarı në Eskişehir, Gynenli Hafizi (Gönenli Hafiz), kishte ndodhur një debat i vogël. Kur e mësoi këtë, ai u nis nga Emirdağ dhe shkoi në Eskişehir. I kërkoi Muhiddinit (Muhiddin Yürüten) të gjenin Hafiz Nuriun. Kur Hafiz Nuri erdhi, ai i tha: “Vëlla, Gynenli Hafizi është një hafiz i vërtetë. Mes jush ka ndodhur një konflikt. Në emrin tim, unë do të shkoj dhe do të kërkoj falje prej tij.”

Hafiz Nuriu, ndaj këtyre fjalëve të Ustadit, filloi të qante dhe tha:

“Ustad, nuk është e nevojshme që të shkosh ti, unë do të shkoj dhe do të pajtohem me të.” Mjafton që të mos lindë ndonjë mosmarrëveshje... Ai nuk tha “dinjiteti im, krenaria ime”, pasi ai nuk e konsideronte këtë botë kalimtare si diçka që meriton të shkaktojë një grindje.

Ibrahim Fakazlë (İbrahim Fakazlı Ağabey) dhe Sadik Beu (Paşazade Sadık Bey), kur shkuan për të vizituar Ustadin në Emirdağ, ai donte t’i vishte ata me xhupin e Mevlana Halid Bagdadit dhe e mbante atë me duar për t’ua dhënë. Sadik Beu ishte duke u ndjerë shumë i nënshtruar nga respekti i madh ndaj Ustadit, dhe Ustad i tha: “Vëlla Sadik, vishe!” Megjithatë, Sadik Beu, si një shembull i përlësisë, nuk mundi ta vishte xhupin nga duart e Ustadit. Ai filloi të djsinte. Më në fund, Zybejri (Zübeyir Ağabey) tha: “Më lër të mbaj xhupin unë,” dhe e mori nga Ustad dhe fillimisht e veshi Sadik Beu dhe më pas e veshi edhe Ibrahim.

Nëse do të ishte, dhe nëse do të dinte se do të vishnin një rrobë të tillë shpirtërore, ai nuk do të kishte hezituar të mbante me duar xhupin e të gjithë njerëzve, jo vetëm të atyre dy personave, por të secilit individ. Kjo vetëm e vetëm, që asnjë zemër të mos mbetej pa besim, asnjë vetë pa kuptim, dhe asnjë ballë pa sexhde...

Përpara Allahut, ai kishte një besim të tillë në vogëlsinë e tij, saqë i shmangej çdo iluzioni për ekzistencë apo pretendim për madhësi në praninë e Tij. Për atë, çfarëdo që të ishte në sytë e njerëzve, ai ishte vetëm një krijesë pa kapital, ashtu si gjithçka tjetër. Në praninë e Tij, ai ishte thjesht një “hiç”. Në gjyqin e vitit 1942 për “Udhërrëfyesin e Rinisë”, ai hyri i mbështetur në krahun e Hajrullah Limit nga Konja. Salla e gjyqit dhe ambientet përreth ishin plot me njerëz, të mbushura deri në pikën që as në korridore e as në oborre nuk kishte hapësirë të lirë. Njerëzit, të shtypur njëri mbi tjetrin, dëshironin vetëm një herë të shihnin atë. Ai ishte për ta si një besimtar që vinte nga brigjet e Epokës së lumturisë (*Asr-seadeh*). Kush mund të qëndronte indiferent kur dëgjonte të thuhej: “Imam Rabbani, Hazreti Mevlana kanë ardhur!” dhe të mos udhëtonte për të parë qoftë edhe një herë një figurë të tillë? Ai, megjithatë, dukej plotësisht i qetë, me një gjendje shpirtërore sikur askush nuk ndodhej përreth. Duke u kthyer nga hajrullahu, pyeti:

– Hajrullah, kush janë këta?

Hajrullahu, që përjetonte gëzimin e madh të ecjes krah për krah me të, ishte aq i emocionuar sa mezi fliste. Me zë të dridhur u përgjigj:

– Ustad, këta janë studentë universiteti...

– Po përse kanë ardhur?

Ai e shihte veten si një njeri mes njerëzve, pa menduar se dikush mund të kishte interes të veçantë për të.

– Ustadi im, për gjyqin tuaj...

Ai, me një zë të thellë dhe disi të habitur, sikur fliste me veten:

– E çuditshme, tha ai.

Si kishte mundur të mbetej kaq i pastër dhe i qëndrueshëm në një epokë kur njerëzit, që nuk merrnin as lëvdatën më të vogël nga më të afërmit e tyre; i atribuonin vetes merita të pabazuara,

zinin vende imagjinare, përpiqeshin të shkëmbenin xhenetin me një falje namazi, dhe mburreshin me hijeshinë e paraardhësve të tyre duke nxjerrë merita prej saj. Ishte një pastërti dhe drejtësi e pabesueshme.

Galip Gigin tregon për përlësinë dhe thjeshtësinë e pakrahasueshme të tij me këto fjalë: “Me një përlësi të jashtëzakonshme, ai i thërriste ‘Mësuesi im’ Imam Gazzaliun të nderuar, i cili në veprën e tij *Ejjuhe'l-Veled* gjithmonë ishte në pozitën e babait, duke u drejtuar të tjerëve me fjalët ‘O bir!’

Ndërsa Said Nuri, edhe pse ishte në pozitën e një udhëzuesi shpirtëror, gjithmonë u drejtohej bashkëbiseduesve të tij me fjalët ‘Vëllai im!’ Në veprën *Mesnevi-i Nuriye*, forma e tij tipike e shprehjes është ‘I’lem Ejjuhe'l-Aziz’, duke iu drejtuar gjithmonë me ‘O vëllai im i dashur!’.”

Njerëzit duhej të ruanin pastërtinë e mendimit për të qëndruar pranë vëllezërve të tyre në njerëzillëk dhe besim, për të ecur dorë për dorë drejt Zotit të tyre. Askush nuk duhet të kërkonte grada për shkak të ndonjë epërsie të imagjinuar, thjesht pse kishte hyrë disa ditë më parë në rrugën ku kishin ecur të shenjtët.

Në ditët e para të verës kur kishte mbërritur në Barla, ishte bërë qull nga shiu, kishte mbajtur çizmet në dorë dhe kishte ecur në baltë me çorapët e bardhë prej leshi. Një fshatar me emrin Sulejman, duke parë këtë skenë, nisi ta ndiqte nga pas. Kur u afrua te burimi dhe ndjeu se dikush po vinte nga pas, Ustadi u kthye dhe i tha: “Eja, vëllai im!” Prej asaj dite, ai fshatar u njoh me emrin që i dha Ustadi: “Siddik Sulejman”.

Një rob midis robërve, një njeri midis njerëzve, dhe fakti që kishte përjetuar vështirësi nuk e kishte ulur, por e kishte madhështuar. Nuk kishte nevojë për veshje të çuditshme apo për petka të shkëlqyera, sepse ato nuk e mbronin dhe nuk mjaftonin për ta bërë të denjë.

Nxënësi i tij besnik dhe i përkushtuar, shërbëtori Sungur, për disa muaj në Isparta dëgjoi mësimet e tij. Ai ishte lajmëtari i Kur’anit, mësuesi i besimit dhe njeriu i fjalës për epokën e tij. Kështu e kishte parë dhe kështu e kishte njohur.

Së bashku duke shkuar në Barla, gjatë rrugës takojnë fshatarë dhe menjëherë afrohen me ta. Fshatarët rreshtohen në të djathtë dhe të majtë të Ustadit. Ai pyet për ata që janë gjallë dhe ata që kanë ndërruar jetë. Interesohet për ata që janë larguar nga Barla dhe për vendet ku kanë shkuar. Madje, shfaq interes për pulat, lopët, grurin dhe ujin e Barlas. Nuri Abi është jashtëzakonisht i habitur. Arkitekti i zemrave dhe mendjeve të kohës, ndërtuesi i mendimit, është përzier me fshatarët dhe ka bërë veten si njëri prej tyre, duke udhëtuar drejt Barlas.

Ashtu siç ka thënë Zotëria i Zotërinjve (sallallahu alejhi ue selam), ai “Hante si një rob dhe ulej si një rob.” Ishte si të gjithë të tjerët, një njeri prej njerëzve, një rob prej robërve. Nuk mund të mendohej ndryshe. Dhe ajo që e bënte atë busull të drejtësisë ishte ngjashmëria e tij me Zotërinë e Zotërinjve (alejhissalatu ue selam).

Urtësinë e di vetëm Allahu; qoftë për të forcuar fuqitë e tij shpirtërore, qoftë për të kapërcyer pengesat në shërbimin e besimit, ai gëzonte dhurata të veçanta. Sipas tij, të gjitha këto

dhurata ishin shpërblime të cilat nuk kishin asnjë lidhje me vullnetin apo meritën e tij. Ai kishte shumë frikë nga interpretimi i ndodhive si mrekulli. Kur po e çonin nga Kastamonu në burgun e Denizlit, atëherë prefekti dhe drejtorja e policisë, me qëllim që ta kapnin gjoja në flagrancë, kishin shkuar në stacionin e trenit. Synonin të vërtetonin “krimin e madh”, siç e quanin ata, të mbajtjes së sarikut¹⁵, duke e dokumentuar me dëshmitarë. Ustadi, kur po hipte në tren, e hoqi sarikun. Prefekti dhe drejtori i policisë mbetën të habitur, duke thënë: “Si e mori vesh?” Duart iu mbetën bosh. Ustadi nuk dëshironte që kjo ndodhi të interpretohej si mrekulli dhe thoshte: “Kjo nuk është mrekulli. Një plesht i mposhti ata.” Kur Ustadi po hipte në tren, një plesht ishte ngjitur në sarikun e tij dhe për këtë arsye e kishte hequr. Ishte jashtëzakonisht i drejtë. Nuk i atribuonte vetes gjëra që nuk ekzistonin dhe për ato që ndodhnin, dhuratën e vlerësonte si të ardhur nga diku tjetër. Për ndodhitë që ngjanin si mrekulli, thoshte: “Nuk është e imja, është mrekulli e *Risale-i Nurit*.”

Kur tregonte Hafiz Aliu se si iu është përgjigjur engjëjve pyetës me *Traktatin e Frutave (Meyve Risalesi)*, ashtu si një nxënës gramatike me dijen e tij gramatikore, thoshte: “Vëllezërit e mi, ndonëse të jem njëqind herë larg nga ata që kanë njohuri për zbulesën e varreve, të jeni të sigurt se çështja ndodhi pikërisht ashtu [sikurse në risale].”

Sipas tij, zbulimet (*keshf*) dhe mrekullitë (*kerametet*) ishin gjëra të largëta prej tij. Ashtu siç kishte thënë poeti: “Nuk më përshtatet kjo mua; Pse gjithë kjo mirësi dhe bujari për mua?”, ai çuditej dhe nuk ia atribuonte vetes asnjë meritë.

Një udhëheqës i vërtetë shpirtëror (*murshid*), është ai që nuk pretendon titull si shejh apo murshid. Ai ishte i lidhur ngushtë me standardet e pejgambereve dhe sahabëve. Ai e shihte pretendimin e madhështisë si të papajtueshëm me përlulësinë e një robi. Disa njerëz që e luanin rolin e udhëheqësve shpirtërorë i përshkruante si “fëmijë që pretendojnë të jenë shejh”. Mburra me tituj materialë apo shpirtërorë dhe kërkimi i respektit nga të tjerët, sipas tij, ishin veprime femënore dhe tregues i papjekurisë. Në sytë e tij, këta njerëz e mbanin kokën lart; ndryshe nga frutat e pjekura, ata nuk përulëshin.

Ahmed Hamdi Okur Efendi, i njohur si Çil Müftü, myftiu i Antalyasë, kishte kaluar një kohë në burg në Eskişehir së bashku me Bediuzzamanin. Për Myftiun, ajo periudhë nuk ishte burg, por një mundësi e madhe për ta takuar Bediuzzamanin. Kur i bëhej një pyetje në lidhje me çështje të *fikhut*, Bediuzzamani me përlulësi tregonte drejt Myftiut dhe thoshte: “Ndërsa është këtu Myfti Efendi, nuk është e përshtatshme që unë të jap *fetva*.”, duke i bërë komplimente Ahmed Hamdi Efendiut me përlulësi.

Ai nuk vuante nga mania për të qenë “ai që di gjithçka” apo “i vetmi që di.” Ai që i mësonte atij ishte bujar dhe i mësonte si atij ashtu edhe të tjerëve, duke dhënë dhe shpërndarë. Ai që fliste, nuk fliste nga vetja; Zotit i takonte të vendoste se kush do të fliste.

¹⁵ Termi “sarık” i referohet mbështjellësit tradicional të kokës që vishet zakonisht nga dijetarët islamë ose njerëzit e devotshëm në botën islame, veçanërisht në vendet si Turqia dhe Lindja e Mesme. Sariku zakonisht përbëhet nga një shall ose pëlhurë që mbështillet rreth një kapele. Regjimi laik i asaj kohe e shihte mbajtjen e simboleve fetare si një shkelje të normave të reja shtetërore (shënim i përkthyesit).

Gjeneratat pasuese duhej të besonin se e vërteta dhe më e bukura nuk ishin vetëm në pronësi të tyre, por ishin thënie të atyre që Allahu (xhele shanuhu) i jepte urtësi për të folur. Ata duhej të ishin të durueshëm dhe jo të paduruar.

Në një mëngjes të Bajramit, ai e kishte vizituar Mehmet Efendiun (Gönenli Mehmet Efendi) në shtëpinë e tij në Stamboll. Mehmet Efendiu, që kishte thënë: “Falë Allahut, më është dhënë mundësia të fal namaz pas tij... Gjeta kurajën dhe forcën nga ai.”, u nderua me këto fjalë të Bediuzzamanit: “Një musliman që gjendet në një vend ku ndodh Bajrami, ka detyrimin të vizitojë udhëheqësin fetar të atij vendi. Meqë ky vëllai ynë është ngritur për të shërbyer për Kur’anin e Shenjtë, unë e konsideroj atë si shejhu’l-islam (dijetarin) e këtij vendi dhe prandaj e kam vizituar.”

Nuk thoshte “Ejani,” por vetë nisej, dhe gjithë virtytin ia atribuonte asaj që ndjekte. Çdo shërbim të bërë në emër të së drejtës e pranonte me mirënjohje dhe respekt. Sigurisht, të niseshe vetë ishte një hap shumë më i madh sesa të thoshe “ejani.” Ishte një hap që kërkonte të hapje zemrën plotësisht, të jetoje me një frymë tërësisht të përkushtuar. Ata që e ndiqnin do të vazhdonin rrugën e tij dhe, siç është shprehur edhe në hadith, do të bëheshin ata që “shkojnë tek ai që nuk vjen, japin tek ai që nuk jep, dhe flasin me atë që nuk flet.” Mbase kjo zemër dhe ky qëllim ishin ato që u jepnin shërbëtorëve të përkushtuar forcën për të përballuar male e dete.

Më 19 dhjetor 1919, kur shkoi në Konya për të vizituar Mevlanan, populli kishte dalë në rrugë, dhe mijëra njerëz e kishin pritur. Edhe pse ishte ditë e diel, drejtori i muzeut kishte hapur varrin e Mevlanas. Ai hoqi këpucët dhe, zbatuar, me lot në sy, vizitoi varrin e tij dhe lexoi dua. Ishte shembulli i edukatës dhe virtytit. Ai po bënte atë që kërkonte respekti i vërtetë dhe vlerësimi i së drejtës.

Mevlana kishte thënë: “Nuk mund të jenë kurrë të shenjtët si njerëzit e zakonshëm; / Shiko dhe krahaso: në qumësht ka ‘shir’ (ujë), në luan ka ‘shir’ (gjak).” Me fjalët e tij: “Nuk e kupton ai që vetëm shikon; e kupton ai që e përjeton,” ai shprehte dallimin midis ujit të ëmbël dhe atij të kripur. Kuptimin e tij nuk mund ta arrinin ata që mbeteshin në sipërfaqe; atë mund ta kuptonte vetëm Bediuzzamani.

Ahmeti (Ahmet Gümüŝ) i kishte çuar një kompozicion kopertine për veprën *Tarihçe-i Hayat (Historia e Jetës)*, të përgatitur nga miku i tij Abdunnur, që përmbante një ilustrim nga ceremonia e hedhjes së themeleve të Xhamisë Tugay në Isparta. Ai u zemërua shumë dhe tha: “Çfarë është kjo figurë? Ju po i jepni rëndësi personit tim. Respekti që më bëhet mua është një fyerje për mua. A jeni të lidhur me *Risale-i Nur* apo me personin tim? Unë nuk e dua vetveten. Unë jam asgjë. Mos prisni asgjë nga unë.” Dhe, duke e grisur fotografinë, e hodhi në koshin e plehrave.

Ishte aq i lidhur me Zotin e tij, sa që e konsideronte ofendim çdo respekt që i bëhej vetës të tij. Ndoshta, në këtë qëndrim, ai shihte një kuptim të fshehur dhe të shëmtuar, sikur një njeri, që ka për detyrë të tregojë Allahun, të vendosë veten e tij në plan të parë. Për të, kjo do të ishte një devijim i papranueshëm nga udha e drejtë, madje një abuzim i detyrës. Njerëzit duhej ta njihnin madhësinë vetëm te Allahu, dhe ata që e shpallnin këtë të vërtetë, duhej të qëndronin larg çdo

hije të kundërt me këtë mendim. Rrushi i mbushur me kokrra nuk duhej kërkuar në degën e thatë, por në thesaret e mëshirës së Fuqisë së Pafundme.

Ata që nuk sillnin asgjë nga vetja, por vetëm përcillnin atë që ai transmetonte, gjithashtu nuk duhej të prisnin kurrfarë nderimi për veten e tyre. Duhej të ishin të thjeshtë, të përunjur, pa bujë dhe pa lavdërime të kota, ashtu siç do të jenë në çastin e fundit të jetës.

Zoti nuk ia kishte bërë të dashur veten e tij, dhe ai nuk do të bjerë në pakujdesinë e vetëpëlqimit. Sepse, çfarëdo që të bëhej për Zotin, nuk mund të ishte kurrë një përgjigje e mjaftueshme për atë që i detyrohej Atij. Ndoshta për këtë arsye e quante veten “plot me të meta”.

Kur të tjerët e shikonin me admirim, ai ndjehej në siklet dhe thoshte:

“Pse më shikoni kështu? Unë nuk e dua veten time. Nuk e dua as atë që më jep një pozitë më të lartë nga ajo që kam.”

Në një rast tjetër, kishte thënë:

“Unë nuk e pëlqej veten time, dhe nuk pëlqej ata që më pëlqejnë mua.”

Gjendjen e tij para derës së Zotit e shihte si të pamjaftueshme dhe nuk e vlerësonte veten. Nuk e pëlqente as që të tjerët të konsideronin si të tijat cilësitë që ai i shihte si dhurata hyjnore. Ai e shihte veten si një shkronjë, ndërsa shkruesi ishte një tjetër. Njerëzit nuk duhej të mendonin për të varfërin si të pasur, por duhej të drejtonin shikimin e tyre te i Pasuri i vërtetë. Të gjitha të bukurat i takonin Atij.

Ndoshta, për shkak se e shihte adhurimin e tij si të pamjaftueshëm, nuk e miratonte admirimin që njerëzit shfaqnin ndaj tij. Për të, kjo ishte një kënaqësi e ulët. Shikimi duhej të ngrihej më lart, drejt horizonteve të pafundme të bukurisë së adhurimit. Kush e di?..

Në seancën e fundit të gjyqit të “Udhërrëfyesit për Rininë”, ai dhe avokatët e tij kishin bërë mbrojtjen e tyre. Kryetari i gjyqit i drejtoi pyetjen:

– A keni ndonjë fjalë tjetër për të thënë?

– Vetëm një fjalë dua të them, nëse më lejoni.

– Urdhëroni.

– Të nderuarit avokatë kanë thënë fjalë lavdërimit për mua që nuk i meritoj. Unë jam thjesht një njeri i dobët që shërbej në rrugën e Kur’anit dhe imanit. Nuk kam asgjë tjetër për të thënë.

Ai nuk mundi të pranonte as lavdërimet e bëra për mbrojtjen e tij. Cilado qoftë pasoja, nuk do të pajtohej me to. Për të, nuk kishte rëndësi të quhej “i mirë” apo të lavdërohej; kënaqësia e tij ishte të shpallte se ishte një shërbyes i thjeshtë. Në çdo rrethanë, edhe në kushtet më të vështira, ndërjegjija e tij tregonte drejtësinë me një ndjeshmëri të jashtëzakonshme. Të tjerët mund të kishin shqetësime të tjera. Edhe në një gjykatë, ajo që kishte më shumë rëndësi ishte fundi, dhe ai nuk dëshironte që fundi i tij të dëmtohej.

Kur parathënia e shkruar nga i ndjeri Ali Ulvi (Ali Ulvi Kurucu Ağabey) iu paraqit, ai urdhëroi që në krye të saj të shkruhej:

“Kjo është parathënia e një dijetari të rëndësishëm nga Medina e Ndrirshme.”

Ai i tha Ahmet Gymyshit:

– Vëlla, Haxhi Ulvi Efendiu ka lavdëruar më shumë *Risale-i Nurin* se sa mua. Nëse do të më kishte lavdëruar më shumë mua, nuk do ta pranoja këtë parathënie. Meqë ka lavdëruar *Risale-i Nurin*, e pranova për hir të saj.

Kjo parathënie, e cila ishte si një dorë mirëseardhjeje në hyrje të *Nurit*, u bë burim begatie falë singëritetit dhe ndjeshmërisë së autorit dhe të përmbajtjes së saj.

Ai shkroi pjesën e dytë të “Letrës së Njëzet e Gjashtë” për të sqaruar qëndrimet e tij dhe për të korrigjuar mendimet e disa prej nxënësve të tij. Fillimisht, ai ia atribuonte të gjitha virtytet morale dhe bukuritë e karakterit të tij Kur’anit, duke u paraqitur si një tregues i thjeshtë i tij.

Ai përshkruante natyrën e tij si shërbëtor dhe personalitetin e tij duke thënë: “Gjatë adhurimit, kur i drejtohem pragut hyjnor, më jepet një personalitet me mirësinë e Allahut, dhe ky personalitet shfaq disa gjurmë. Këto gjurmë burojnë nga pika kryesore e kuptimit të adhurimit: të njohësh të metat e tua, të kuptosh varfërinë dhe dobësinë tënde, të kërkosh strehim me përlësi në strehën hyjnor. Me këtë personalitet, e shoh veten më të pafat, më të dobët, më të varfër dhe më të metë se të gjithë. Edhe nëse e gjithë bota më lavdëron, nuk mund të më bindë se jam i mirë apo se zotëroj përsosmëri.”

Pra, sikur të shikonte njëherazi mëshirën e pafundme të Allahut dhe shërbimin që robi i ofron Atij, duke kuptuar se ajo që robi ka në dorë është sa një grusht fryte përballë një mali me dhurata hyjnore. Ai pranonte vogëlsinë dhe dobësinë e tij, dhe me këtë ndjeshmëri i drejtohej Zotit të tij. Ky qëndrim nuk mund të ndikohej nga perceptimi i njerëzve.

Ai e njihte veten dhe reflektonte si përpara një pasqyre. Nuk kishte nevojë që të tjerët t’ia përkufizonin personalitetin. Ashtu siç shpjegonte në çështjen e kaderit, ai e kuptonte se të gjitha të mirat i përkisnin Allahut, ndërsa të gjitha të këqijat ishin atribut i njeriut.

Për më tepër, ai fliste për një “personalitet të vërtetë” që zotëronte. Ai theksonte se Allahu demonstroi fuqinë e Tij duke përdorur një njeri të zakonshëm për detyra të mëdha. Me modesti, ai e shihte vetveten më të ulët se të gjithë. Ai shprehej: “Nefsi im është më i ulëti nga të gjithë, ndërsa detyra që më është dhënë është më e larta.” Ai nuk ndjente aspak mëshirë për nefsin e tij. Në një epokë kur mburrja ishte bërë normë dhe konsiderohej virtyt, ai e nënçmonte nefsin deri në skaj. Në përshkrimin e tij për veten, përdorte fjalë që do t’i bënin lexuesit të përsërisnin një mijë herë “estagfirullah”: “Kam një personalitet të prishur nga Saidi i vjetër, i cili përbëhet nga disa gjurmë të mbetura si trashëgimi prej tij. Ndonjëherë, shoh tek vetja shenja hipokrizie, dëshirë përpozitë. Gjithashtu, duke qenë se nuk kam prejardhje nga një familje fisnike, shfaqen disa sjellje të ulëta dhe cilësi morale të dobëta deri në shkallën e mjerimit.”

O, vëllezër! Që të mos ju largoj krejtësisht, nuk do t’ju tregoj për të gjitha të këqijat e fshehta dhe gjendjet e mia të këqija që lidhen me këtë personalitetin tim. Ja, vëllezër të dashur,

meqë nuk kam ndonjë aftësi të veçantë ose pozitë të lartë, ky personaliteti im është shumë larg nga morali dhe shenjat që vijnë nga detyrat e thirrësit dhe robërisë (adhurimit).

Askush nuk ka të drejtë të paraqesë dikë tjetër të pastër dhe pa të meta. Gjithkush do të japë llogari para Zotit... Megjithatë, të shohësh të metat e tua kaq të mëdha, të përpiqesh të zhdukësh veten nga ekuacioni dhe të pranosh pafuqinë dhe mangësitë e tua është dëshmia më e qartë e një modestie të përkulur si një frut i pjekur.

Në kohë kur egot bëhen faraonë dhe njerëzit e adhurojnë vetveten e tyre me formën më të keqe të idhujtarisë, ata që përhapin të vërtetën nuk duhet të marrin as edhe një hise për veten e tyre. Ata duhet të shtypin të gjitha dëshirat e ulëta nën këmbët e tyre. Sepse brezat që janë rritur në këtë pikë i ndjejnë edhe gjërat më të vogla dhe këshillat mbeten pa ndikim.

ÇËSHTJA JONË ËSHTË SINQERITETI

Robëria, thjeshtësia, devotshmëria, modestia dhe sinqeriteti ishin pjesë e thellë e tij. Sinqeriteti ishte të mos shikoje askënd tjetër përveç Atij, të mos kërkoje gjëra të tjera përveç Atij në praninë e Tij, dhe të jetoje sikur gjithmonë ta shikoje Atë. Sinqeriteti dhe pastëria ishin si forca më e madhe dhe mbrojtja më e madhe. Thelbi dhe gjendja më e pastër e robërisë ishte kjo. Ishte mjete më i bekuar që e çonte njeriun drejt qëllimit të tij. Të ishte plotësisht i pastër.

Në hyrje të Traktatit së Sinqeritetit (*İhlâs Risalesi*), ai kishte vendosur një hadith që të bën të dridhesh: “U sgkatërruan njërëzit, përveç dijetarëve. Edhe dijetarët shkatërrohen, përveç atyre që veprojnë me dijen e tyre. Edhe ata që veprojnë shkatërrohen, përveç atyre që kanë sinqeritet. Kur vjen puna te ata me sinqeritet, ata përballen me një rrezik të madh.” Po, për të fituar sinqeritetin dhe për ta ruajtur atë gjatë gjithë jetës, ishte e nevojshme. Ai kurrë nuk tha diçka për këtë, por kërkonte që të paktën një herë në 15 ditë të lexohej kjo pjesë mbi sinqeritetin.

Një ditë, Molla Hamidi i ishte lutur (Molla Hamid Ekinci) dhe i tha: “Nuk po luteni për duan që kam kërkuar.”

– Çfarë duaje kërkon?

– Dua që të kuptoj ato që lexoj, të mbaj mend ato dhe të bëhem një dijetar.

– A do të bëhesh dijetar?

– Po.

– Në rregull, por a e di nëse dija është e dobishme për ty?

– Pejgamberi (paqja dhe bekimi i Allahut qoftë mbi të), thotë se pas obligimeve, vepra më e mirë është të mësosh dijen. Po a mund të jetë dija e padobishme?

Pas kësaj pyetje, Ustadi tha: “Çdo gjë ka të mirën dhe të keqen e saj.” Ai tregoi për fatin e një njeriu që, para Luftës së Parë Botërore, u mburr me dijen e tij dhe ra në humbje. Dhe tha:

– Ti, kërko për veten tënde atë që është më e hajrit për ty, vëllau im.

Më e rëndësishme ishte përfundimi, e mira. Njerëzit qëndrojnë në poste, duket se janë të virtytshëm, por çfarë ka ndodhur me ta, është gjendja e tyre që ka rëndësi.

Ai kishte emëruar Abdurrahmanin, djalin e Molla Abdullahit, si ndihmës për menaxhimin e buxhetit në Daru'l-Hikmeti'l-Islamije. Ai i kishte besuar rrogën që merrte. Djaloshi, duke besuar në dashurinë e xhaxhait për të dhe mosvlerësimin e pasurisë, kishte shpenzuar të gjithë paratë. Kur Ustad mori vesh për këtë, tha:

– Këto para nuk ishin të lejuara për ne. Ato ishin pasuri e popullit. Për çfarë i ke shpenzuar? Nëse është kështu, unë po të heq nga posti dhe do të emëroj veten timen.

Pas këtij incidenti, ai filloi t'i jepte nipit të tij një shumë prej 20 banknotash në muaj, dhe 15 banknota për vete. Harxhimet e përbashkëta i paguante me ato 15 banknota që mbante për

veten. Ai jetonte me kursim dhe, kur pyetej se pse jetonte me kaq shumë mundim, ai thoshte: “Kam jetuar sikur shumica e popullit, duke pasur më shumë kujdes për njerëzit e zakonshëm, sepse nuk doja të ngjaja si një pakicë shpërdoruesish.”

Pas një periudhë kohe, me shtimin e shtatëqindë banknotave që kishte kursyer, ai kishte botuar dhjetë libra që përmbanin të vërtetat që ishin shkruar në zemrën e tij, dhe përveç dy prej tyre, i kishte shpërndarë të gjitha ato pa pagesë. Kur nipi i tij e pyeti pse nuk i shiste librat, ai përgjigj:

– “Me pagën time, unë mund të siguroj një ushqim që nuk më lë të vdes nga uria. Pjesa tjetër është pronë e popullit. Prandaj, unë ia kthej atij.”

Një ngjarje e shpjegon se si i harxhonte paratë, ku shërbëtori i Ustadit, Mustafa Sungur, ka thënë: “Një ditë, kur Ustad i ynë foli për periudhën e rinisë së Abdurrahman Abit, ai tha: ‘Kur isha në Daru’l-Hikmet, për të shkuar në vilën time në Çamlıca, merrja trenin për në Üsküdar, pastaj ecja në këmbë për në Çamlıca. Ndërsa Abdurrahmani, ai gjithmonë udhëtonte me makinë private.’ Kur e mora vesh këtë, e hoqa nga pozita e përgjegjësit për shpenzimet.”

Ai nuk e përdorte pjesën e parave që i mbeteshin për veten, por jetonte thjesht, duke e konsideruar atë “pasuri të popullit”. A ishte kjo një udhëzim fetar? Ndoshta jo, por ai jetonte një jetë të tillë me sinqeritet dhe devotshmëri të paparë, që shërbente si shembull për brezat.

Në një shprehje të tij citohet: “Nëse 20 deputetë do të thoshin, ‘Ne do të punojmë për atdheun dhe Kur’anin, nuk do të marrim rrogë’, kjo do të kishte një ndikim shumë të fuqishëm si një bombë.” Ai jetoi kështu. Kështu, *Risale-i Nur* ishte “më i fuqishëm se atomet e tyre”, ai bënte riparim dhe ndikimi i thirrjes për të bukurën dhe të drejtën do të ishte shumë më i madh se shpërthimet e bombave.

Ai besonte se drejtësia shfaqej në mesin e padrejtësisë dhe se kishte urtësi në çdo gjë. Ishte përndjekur për 28 vjet, duke udhëtuar nga qyteti në qytet, duke kaluar nga një shkollë në tjetrën, duke u dërguar në mërgim, duke kaluar nga një gjykatë në tjetrën dhe duke përjetuar tortura mizore. Akuza ishte se ai kishte përdorur fenë për qëllime politike. Por ai nuk kishte bërë asgjë të tillë, nuk kishte ndërhyrë në çështjet që nuk i pëlqenin. Këtë e dinin të gjithë, por edhe ata që e akuzonin për këtë. Por çfarë ishte shkaku i të gjitha këtyre? Ai sërish shikonte brenda vetes, duke mos u ankuar për brezin e tij, por për gabimet e veta, duke thënë:

“Unë e them me një trishtim të thellë: Faji im ishte se kam përdorur shërbimin e Kur’anit për përparimin tim material dhe shpirtëror.” Por, padyshim, ai nuk kishte bërë një gjë të tillë. Madje, jo vetëm që nuk u përfshi në punët e botës, por edhe u pengua nga çdo pengesë shpirtërore e fuqishme që do ta kishte mundësuar përdorimin e çdo qëllimi tjetër, edhe të lumturisë së përjetshme.

Ai kishte një kokë dhe një mision ndryshe. Pikërisht për këtë arsye, edhe pse përparimi shpirtëror dhe arritja e lumturisë së përjetshme, që janë të pranueshme dhe të mira për të gjithë dhe nuk shkaktojnë dëm për askënd, nuk dëshironte që as këto ti merrte si shkaqe. Në një kohë kur do të shfaqeshin ata që thonë “Edhe kjo është e mirë, e dobishme...”, e thyerja e këmbënguljes së mosbesimtarëve do të mund të ndodhte ndoshta vetëm me ata që nuk kishin asnjë pritshmëri

materiale apo shpirtërore. Me ata që e pranonin pa kushte dhe pa pazare... Ata që e bënë moralin e një dervishi një mënyrë të zakonshme jetese... Si ata që thonë “Unë e dua nënën time jo për ushqimin që bën, apo për dobitë që sjell, por sepse ajo është nëna ime dhe unë e dua atë me çdo gjë që kam!”. Po ashtu si për ata që “Në tokën e Zotit, mosrespektimi ndaj Tij të mos ndodhte, Zoti të njihej, të dashurohej!” vetëm me këta do të mund të realizohej kjo thirrje. Ai ishte në krye të kësaj thirrjeje dhe udhëzonte një rrugë që do t’i bënte miliona njerëz të epokës së lumturisë të jetonin pa pritshmëri. A nuk ishte ai ai që thoshte: “Dervishi i vërtetë është ai që nuk i jep asnjë të drejtë vetes, që, edhe pse ka dëshirë të pi një gotë ajran për 40 vjet, nuk e pi atë?”

Ai nuk e kishte përdorur këtë sinqeritet për ndonjë interes personal. “Që ata që kanë nevojë për besim të kuptojnë se vetëm e vërteta flitet. Dyshimet e vetes, kurthet e shejtanit të ndalojnë dhe të heshtin.”

“Sepse, nëse drita e së vërtetës ka ndikim në zemrat që kanë nevojë për besim; jo një Said, por një mijë Said duhet të sakrifikohen. Gjashtëmbëdhjetë vjet të vuajtjeve, torturave që kam duruar, padrejtësive që kam kaluar, mund të quhen të lejuara. Ata që më kanë bërë padrejtësi, ata që më kanë dërguar nga qyteti në qytet, ata që më kanë ofenduar, ata që kanë dashur të më dënojnë me akuza të ndryshme, ata që më kanë rezervuar vend në burg, ua kam falur të gjitha.”

Ai përsëri po bënte atë që i përshtatej atij dhe sinqeritetit të tij. Siç e ndaloi Pejgamberi (a.s) sahabiun që u ngrit dhe tha: “Unë nuk do të ulem derisa të hakmerrem për vrasësit e Hamzait, e t’ua bëj shumëfish atyre!” dhe i tha: “A do të kujtohesh si ata, të keqen do ta mbash me ty deri në Ditën e Kiametit?”, ashtu ai nuk e përdorte asnjë të keqe si justifikim për të bërë keq.

“Detyra jonë është vetëm të lutemi për udhëzimin e tyre”, kjo fjali ishte shprehje e shpirtit të lartë dhe durimit të jashtëzakonshëm të tij. A nuk ishte fakt që ai kishte zgjedhur besimin mbi gjithçka, mbi nderin dhe lumturinë e tij personale?

Një nga zakonet e larta të Ustadit ishte që, përmes lutjeve, përpjekjeve dhe udhëzimeve të tij, të paraqiste veprimtaritë dhe shërbimet si rezultat të ndihmës që njërit prej nxënësve të tij kishte bërë, duke i ngritur atij moralin dhe duke treguar kështu dashurinë dhe kujdesin e tij të lartë.

Njëri duhet të lavdërojë bukuritë me zemër të pastër dhe pa asnjë qëllim tjetër, sikurse të ofrojë ndihmë për ngarkesën që mban pa paragjykime. Ai ishte i përkushtuar plotësisht në qëllimin e tij. Dëshira e tij ishte e pastër që të ndihmohej në këtë punë të shenjtë dhe ai nuk kërkonte asgjë përveç kënaqësisë më të madhe.

Ai nuk e ngarkonte asnjë gjë tek vetja, pasi sinqeriteti dhe kuptimi i tij nuk e lejonin një gjë të tillë. Që ishte nga begatia e Allahut, si për mrekullitë e Sulejmanit, ashtu edhe për shërbimet e tij, ai gjithmonë besonte se çdo gjë vinte nga dhuratat dhe bekimi i Allahut.

Ata që shpallin të vërtetën duhej të shmangnin kërkesa që mund të ngjallnin dyshime, dhe duhet të kujdeseshin që këshillat e tyre të mos humbnin ndikimin. Në çdo veprim, ata duhej të inspiroheshin nga sinqeriteti dhe pasioni për fenë. Ai shpjegonte se si mund të kuptohej qëllimi i vërtetë i një individi në lidhje me fe: Kur dy njerëz janë në konflikt, dhe njëri e ndihmon tjetrin, ai që ndihmon e bën këtë jo për të mbuluar mangësitë e tij, por sepse ka respekt për Kur’anin dhe

dëshiron që të ndihmojë për hir të tij. Përndryshe, nëse ai e përdor Kur'anin si një mjet për t'u fshehur pas mangësive të tij, atëherë ai e do atë për përfitime personale.

Në çdo situatë, “hatri i Allahut duhet të mbetet i paprekur dhe asgjë tjetër nuk mund ta ndërpresë atë.”

Hafiz Namiku (Hâfiz Namık Şenel), duke shkruar në ushtri, e kishte thënë kështu: “Kur nuk mund të arrish në një pozitë apo pozicion që dëshiron, gjej një mënyrë tjetër për të arritur, por kurrë mos përdor Kur'anin si një mjet.”

Kjo këshillë ishte shumë e rëndësishme në një kohë kur interesat egoiste po shfrytëzonin çdo mundësi. Të lavdërosh veten dhe të keqtrajtosh të tjerët, të shpërndash një mirësjellje të paqartë vetëm për të marrë duarrokitje nga bota, dhe të bësh tregti jo me para dhe art, por me fenë, ishte një nga mëkatet më të mëdha të tradhtisë ndaj fesë. Të shkruarit në ekstrem në pasigurinë dhe ndershmërinë, përveç kësaj, vinte pikërisht nga sinqeriteti maksimal i Bediuzzamanit. Po, ai përpiqej të mbetej i pastër dhe i ndershëm, si një fëmijë në djep.

Mahmut Allahverdi, kur e vizitojë Ustadin në Isparta, Zybejri e njoftoi që para derës së shtëpisë së tij kishte një furgon policie që po e priste. Ai, duke kërkuar ndihmën e mikut të tij, guvernatorin nga Adıyaman, e bëri të largoheshin. Ustadi, i kënaqur, tha: “Miku im Mahmut, këto ngjarje shërbejnë për të dalluar frikacakun nga guximtari, të sinqertin nga i pasinqerti. Përndryshe, mosbesimi është shkatërruar.”

Në ditën e fundit të 1919, Ustadi erdhi në Stamboll, dhe abilerët e pritën në Kartal, pastaj e dërguan në Hotelin Piyer Loti. Pas namazit të akshamit, ai mbajti dërs në dhomën e hotelit. Fillimisht, ai pyeti: “Pse e keni mbledhur këtë turmë kaq të madhe këtu?” dhe vazhdoi: “Ata na shohin si njerëz që imitojnë ata. Na mendojnë si demonstrues, si njerëz që kërkojnë vëmendje. Por, çështja jonë është sinqeriteti. Shërbimi ynë nuk lejon asgjë të tillë. Ne jemi të ngarkuar me detyrën për të ruajtur sinqeritetin në çdo rrethanë.”

Atë ditë, populli ishte mbledhur aty po i thirrur kush. Kishin marrë lajmin dhe kishin ardhur, por ky mësim ishte shumë i rëndësishëm. Ata që ishin të devotshëm në sinqeritet, nuk kishin asnjë lidhje me shfaqje, zhurmë, ose duarrokitje. Sepse ata nuk kërkonin diçka të përkohshme si duarrokitjet e njerëzve, ata kërkonin kënaqësinë e Allahut. Pëlqimi i Allahut nuk ishte në mburrjet e vetes, por në sinqeritet, nënshtrim dhe përlësi.

UNË BESOJ SE NUK KA NJERI MË TË PASTËR SE AI NË BOTË

Ustadi, i cili e shihte sinqeritetin si formën më të pastër të adhurimit, tregonte kujdes të madh për të qëndruar larg ndotjeve shpirtërore dhe po aq kujdes tregonte për pastërtinë fizike. Ai mbante të pastër shpirtin dhe trupin e tij, sepse ashtu duhej. Në pjesën e parë të *Lemas* së Tridhjetë, që ka botuar lidhur me Emrin e Madh, ai flet për emrin *Kuddus* dhe tërheq vëmendjen për pastërtinë e pafundme të fabrikës së universit dhe të botës që funksionon si një shtëpi pritjeje pa papastërti, ndotje apo erë të keqe.

Po, një fabrikë që punon pa pushim dhe që boshatiset e mbushet vazhdimisht do të ndotej shpejt, do të kishte mbetje dhe erëra të këqija. Por universi, megjithëse është një fabrikë shumë aktive, ishte aq i pastër, i ndritshëm, i kthjellët dhe me aromë të këndshme, sa që shihej qartë se pastërtisë së tij i kushtohej kujdes në përmasën e madhësisë së tij. Yjet dhe satelitët, megjithëse hidhnin mbeturina të mëdha sa malet në qiell, nuk kishte plagosur askënd dhe në fytyrën e qiejve nuk gjendej as pluhur e as ndotje. Toka pastrohej dhe shpërllahej në atë mënyrë, sa që, pavarësisht që miliarda pjesëtarë të botës së bimëve, kafshëve, insekteve dhe mikroorganizmave vdisnin dhe rilindnin pandërprerë, pastërtia dhe rregulli i saj i lartë i mahniste njerëzit, duke i bërë ata të dashuroheshin pas të gjitha këtyre bukurive.

Toka e madhe pastrohej si krahët e një zogu; ajri fshinte pluhurin dhe papastërtitë që binin mbi sipërfaqen e tokës, ndërsa retë, si sfungjerë, e pastronin duke spërkatur ujë.

Qepallat i përgjigjeshin atij urdhri për të mbrojtur dhe pastruar sytë, ndërsa mizat pastronin krahët e tyre. Grimcat, duke iu bindur atij urdhri, ndiqnin rrugët dhe drejtimin e caktuar, pa u grumbulluar kot në asnjë vend. Frymëmarrja pastronte gjakun, duke pastruar qelizat nga papastërtitë përmes rruazave të kuqe dhe të bardha të gjakut.

Njeriu nuk mund të qëndronte jashtë këtij ligji të pastërtisë dhe elegancës. Për këtë arsye, Islami, që është feja e drejtë para Allahut, temën e parë që mësohet në mësimet bazike (*Ilmihal*) është pastërtia. Ustadi e shihte çështjen në një mënyrë kaq të gjerë dhe me veprën e tij jepte mësim se njeriu, si mysafiri më i ndjeshëm i krijimit, duhej të përshtatej me këtë harmoni. Më i nderuari i krijesave, duhet të jetonte në përputhje me dinjitetin dhe lavdinë e mëkëmbësit të Zotit (*khalife*), duke pasur kujdes për të jetuar në mënyrë të denjë për këtë status.

Por, nuk mund të thuhet se njeriu i shekullit të tij dhe veçanërisht popujt që jetojnë në botën islame kanë dhënë një provim të suksesshëm në këtë çështje. “Jeta model” po e jepte sërish mësimin e saj si një shembull të bukur.

Nxënësi besnik i Ustadit, Bajrami (Bayram Yüksel Ağabey), tregon kështu për këtë çështje: “Ai zakonisht vishte të bardha. I përkushtohej shumë pastrimit. Ne nuk mund ta kuptonim se cila rrobë ishte e larë dhe cila duhet të lahej. Shumë herë mbeteshim të pasigurt. Ai lahej një herë në javë. I ndërronte rrobat shpesh dhe nuk mbante shumë veshje.”

Të njëjtën gjë e kishte vënë re edhe Hulusi (Hulusi Ağabey), i pari nga të parët [në radhët e Ustadit – H.S]: “Hoxha i nderuar i kushtonte shumë rëndësi pastërtisë. Ai gjithmonë, veçanërisht kur ishte në Barla, vishte dy çorape njëra mbi tjetrën. Kur do të falte, ai hiqte çorapët e sipërme dhe pastaj qëndronte për namaz. Në jetën e tij më vonë, ai i hiqte çorapet dhe falte namazin pa to. (Në madhebin Shafi’i, falja e namazit pa çorape është sunnet.)”

“Ngushëllimet e fëmijëve” u shkrua pas vdekjes së djalit dyvjeçar e gjysmë të familjes Yakamercan, Zekait. Gruaja e Mehmet Tefvik Yakamercan Beut ishte hafize dhe kaligrafe. Ajo njihej si “hoxhencë” në Erenköy. Shtëpia e tyre në Kastamonu ishte afër vendit ku qëndronte Bediuzzamani. Zonja, kishte nderin të pastronte rrobat e Hoxhës. Hoxhencia shprehej se rrobat që i sillnin për t’i larë ishin shumë të pastra dhe kishin një erë të mrekullueshme, si miski.

M. Zeki Çalëshkan (M. Zeki Çalışkan Ağabey), djali i xhaxhait të Xhejlan Çalëshkanit (Ceylan Çalışkan Ağabey), Hasan Çalëshkan, i merrte rrobat e Hoxhës për t’i larë dhe i çonte në shtëpinë e xhaxhait të tij, Osman Çalëshkan. Ndërsa ishte në rrugë, erën e luleve të trëndafilut e ndjeu duke kaluar pranë hundëve të tij, kështu që e zbrazti shportën që mbante në tokë. Ai mbeti i befasuar për shkak të pastërtisë së rrobave. Ai e përmbledhte ngjarjen me fjalët: “Rrobat që i mora për t’i larë, kishin erë trëndafilu të pastër.”

Ishte një ndjeshmëri pastërtie që la njerëzit të mahnitur dhe të befasuar. Qetësia e brendshme e tij pasqyrohej në jashtë. Nxënësit e pastër të fesë, gjithashtu, duhej të ishin të tillë. Duhet të ishte kështu që njerëzit të thoshin: “Kjo pastërti është vetëm rezultat i pastërtisë së brendshme”. Le të mendojnë kështu, të shikojnë burimet, duart dhe fytyrat dhe të gjejnë udhëzime. Edhe kjo mund të jetë e mjaftueshme për disa. Le të ketë “dritë në këshillat tuaja të plot nur”.

Vëzhgimet e Hafiz Nuriut (Hâfız Nuri Güven) ishin gjithashtu shumë të bukura dhe të sakta: “Unë besoj se nuk ka njeri më të pastër se ai në këtë botë. Nuk kam parë njeri më të pastër se ai. Misqet e botës nuk janë si ai, ai ishte më i bukur dhe më i pastër. Kur hynit në shtëpinë e tij, një erë miski e mrekullueshme ju mbulonte.”

Një musliman që përfaqëson dhe përçon një çështje kaq të pastër duhet të fitojë admirimin dhe mirënjohjen e rrethit të tij me pastërtinë e tij të shkëlqyer. Për Mësuesin tonë të nderuar, përshkrimi “Nuk ka njeri më të pastër se ai në këtë botë” i përshtatej në mënyrë të përsosur.

Veli Eëshëk (Veli Işık Kalyoncu) i kishte çuar formën e kapitullit që lidhej me jetën në Afyon të librit *Tarihçe-i Hayat*, pasi e kishte marrë nga Saidi (Said Özdemir Ağabey). Në ato ditë, në shtëpinë e Tahsin Tolas në Ankara zhvilloheshin punime për botimin e librave. Takimi ishte realizuar në shtëpinë në Emirdağ. Në dhomë nuk kishte asgjë tjetër përveç një cope qilimi, por Kaljonxhu kishte vënë re dërrasat e dyshemesë, të cilat ishin të bardha dhe të pastra si bora.

Ai tregonte të njëjtën ndjeshmëri edhe në atë që hante, pinte, në enët që përdorte dhe në ujin e abdesit. Ja si e përshkruan Bajram Jyksel këtë: “Ai i kushtonte shumë vëmendje enëve që përdorte për ushqim. Për shembull, nëse ne e vendosnim kapakun e tenxheres ose të çajnikut mbrapsht, ose nëse e linim lugën në tokë dhe Ustadi e shihte këtë, ai mërzitej dhe thoshte: ‘Kush nuk kujdeset për veten, nuk mund të kujdeset për mua.’”

Me pyetjen “Mësuesit tanë nuk flasin për Allahun,” që u bë një nga shkaqet e shkrimit të asaj vepre të ëmbël si mjalti dhe rrjedhëse, *Traktati i Frutave (Meyve Risalesi)*, dhe me përkushtimin e tij të sinqertë në shërbim duke ndjekur plotësisht udhëzimin “Në rend të parë janë të drejtat e Ustadit,” Abdullah Jein rrëfen: “Çdo ditë ose çdo dy ditë, ai blinte një enë me kos. Një enë prej balte kushtonte njëzet e pesë kurush. Nëse nuk vinte me gojën e mbuluar, nuk e hante. Nga buka hante vetëm aq sa mund të thyente me një grusht të vogël. Nganjëherë nuk e hante as atë. Buka blihej nga furra ose një vend i mbyllur. Nuk lejonte të blihej bukë nga një vend i hapur dhe nuk hante prej saj. Ajo vinte nga tregu në një qese prej pëlhure dhe qëndronte gjithmonë e mbyllur.”

Le të dëgjojmë ndjeshmërinë që ai tregonte ndaj ujit që vendoste në ibrik, nga Hasan Akjol: “Kur Ustadi hidhte ujë në ibrik, e shpërlante katër ose pesë herë. Mbushte ujë të ri dhe e derdhte disa herë. Vetëm pas kësaj hidhte ujin përfundimtar dhe fillonte të merrte abdes.”

Kjo sjellje ishte pjesë e fesë së tij, sepse ai “i donte [i bënte – H.S] të gjitha për fenë e tij” dhe jetonte për të. Nëse muslimanët do të zbatonin siç duhet parimet dhe rregullat e tyre të kulturës dhe edukatës, leksionet moderne mbi “higjienën ushqimore dhe mjekësinë parandaluese” do të mbeteshin shumë prapa në krahasim me këtë. Vizioni fetar do t’i bënte ata gjithmonë një hap përpara. Nëse muslimanët, të cilët duhet t’i kushtojnë vëmendje pjatës, lugës, duarve dhe thonjve të tyre, nuk do të binin në dobësi për shkak të neglizhencës dhe indiferencës...

Ka shumë gjasa që, ashtu siç ashpërsia dhe papastërtia shpirtërore e disa njerëzve reflektohet në jetën e tyre të përditshme, në pamjen dhe sjelljet e tyre të jashtme, po ashtu edhe delikatesa, pastërtia dhe qartësia e tij shpirtërore reflektohej në jetën e tij.

MUA LE TË MË BËJNË Ç'TË DUAN, NXËNËSIT E MI MOS T'I PREKIN

Ai ishte i dhembshur. Nuk mund të mendohej ndryshe për atë zemër të butë, të mbuluar me kadifen e një trëndafili. Nënati i quante “heronj të dhembshurisë.” Ai kishte thënë: “Mësimin e dhembshurisë dhe mëshirës e mora nga nëna ime, ndërsa mësimin e urtësisë, rregullit dhe disiplinës e mora nga babai im, Mirza.”

Ajo dhembshuri e gjerë nuk përfshinte vetëm njerëzit, por edhe bimët dhe kafshët me një bujari të madhe. Ai nuk mund të duronte që dikush të lëndohej, të qante apo të ofendohej. Në fjalorin e tij nuk kishte vend për urrejtje, padrejtësi apo zemërim... Ai ishte i ngrohtë si rrezet e diellit. Nuk ia mohonte ngrohtësinë askujt, nuk e lakmonte dhe nuk e kursente. Siç kishte thënë Aliu (r.a): “Besimtarët janë vëllezërit e tij në besim, ndërsa të tjerët janë vëllezërit e tij në njerëzi.” Për këtë arsye, ai nuk e kishte përbuzur kurrë askënd që i afrohej, nuk e kishte refuzuar as nuk merrej me gabimet e tyre; vetëm mëshirë kishte treguar ndaj tyre.

Abbas Mehmet Kara, kur ishte me Ustadin pranë liqenit, kishte parë një gjarpër të madh që po i afrohej nga lumi. Ishte kaq i madh sa kishte trashësinë e një krah të dorës dhe ishte dy herë më i gjatë se një njeri. Ai mori një gur nga toka dhe po e qëllonte. Ustadi i tha:

– Mehmet, çfarë po bëni?

– Po e ndjek gjarpërin.

– Lër të vijë, mos e qëllo, le të ecë. Nuk duhet të hedhësh gur. Ne nuk mund të vrasim as një milingonë, asnjë krijesë të vogël. Ne nuk kemi leje të vrasim krijesë të gjalla.

Mehmet Kara dhe të tjerët po ecin në këmbë, kur gjarpri kaloi nën mjetin e udhëtimit të Ustadit dhe kaloi pa bërë asgjë.

– Ai po shkon drejt ujit, tha ai.

Nuk kishte arsye të shqetësoheshin për të. Ai ishte një njeri që nuk mund të dëmtonte gjarpërin, nuk mund të bënte keq asnjë krijesë të gjallë dhe nuk mund ta kuptonte dhunën. Një njeri i tillë nuk duhet të shqetësohej as ata që kishin ndjerë se ishin të ngurtësuar si gjarpërinj, pasi ata do të merrnin vetëm mirësi dhe do të përfitonin nga ai.

Ndonjëherë, për shkak të informacionit të gabuar ose interpretimit të gabuar, e vërteta merrte pamjen e gabimit dhe njerëzit mund të dëmtonin si vetveten ashtu edhe rrethin e tyre. Të gjitha këto pasoja ai i ndjente dhe e rëndonin shumë. Një ditë, ai u tha nxënësve të tij: “Unë do të merrem me dhikrin tim, ndërsa ju shkoni dhe shijoni një shëtitje.”

Molla Hami, gjatë kësaj shëtitjeje, kishte vrarë një gjarpër. Kur u kthyen dhe Ustadi e pyeti se çfarë kishin bërë dhe ku kishin shkuar, ai i tregoi për vendet që kishin vizituar dhe se kishte vrarë një gjarpër. Ustadi u trishtua shumë. Ai i tha: “E ke shkatërruar shtëpinë tënde.” Molla Hamidi iu përgjigj: “Na thonë që kush vret shtatë gjarpërinj, fiton shpërblimin e haxhit.”

Ustadi: “Ulu, le të diskutojmë dhe të shohim kush ka të drejtë e kush jo.”

Molla Hamid u ul.

Ustadi e pyeti: “Ajo kafshë të ka sulmuar?”

– Jo. – Të ka marrë diçka nga duarët? – Jo.

– A ushqehesh ti me atë kafshë?

– Jo.

– A ishte ajo në pasurinë tënde, në tokën tënde?

– Jo.

– A e ke krijuar ti atë kafshë?

– Jo.

– E di ti përse janë krijuar këto kafshë, çfarë detyre natyrore kanë?

Molla Hamidi, duke u përgjigjur këtyre pyetjeve, filloi të kuptonte gabimin e madh që kishte bërë dhe po e pranonte gabimin e tij. Ai e kuptoi se, duke e vrarë atë kafshë, kishte shuar një jetë që i përkiste Krijuesit, një jetë që ishte krijuar me një mijë arsye dhe urtësi nga Zoti, dhe se ai kishte shkatërruar një pjesë të natyrës dhe artit të lashtë të Krijuesit. Ai mbeti në heshtje, pasi kuptoi se ishte fajtor dhe nuk kishte asnjë justifikim për veprën e tij.

– A e krijoi Zoti këtë kafshë që ta vrasësh ti? Kush të tha të vrasësh? Krijimi i këtyre kafshëve ka një mijë arsye dhe urtësi. Këto urtësi janë të pakufishme. Ti ke bërë një gabim duke e vrarë atë.

Mehmet, me siguri, kur Zoti krijoi gjithçka, ato krijesa, në mesin e të cilave ishin edhe kafshët, ishin pjesë e një sistemi të ndërlikuar dhe të hollësishëm, me qëllime të shumta dhe mençuri që ndihmonin në ruajtjen e ekuilibrit ekologjik të botës. Dhe kur ai thoshte “për të numëruar nuk ka fund,” ndoshta ai e kishte parasysh këtë ekuilibër që nuk mund të kuptohej plotësisht në atë kohë, por që tashmë është i njohur për ne.

Ai kishte një dashuri dhe dhembshuri të jashtëzakonshme për çdo krijesë, qoftë edhe për një karabidh të vogël. Asnjëherë nuk do të dëshironte që një krijesë të ishte lënduar; nëse duhej të pësonte ai vetë për të shpëtuar një kafshë, ai do të pranonte të vuante, për të shmangur çdo dhimbje ndaj të tjerëve.

Përveç urtësive të tij të pafundme në lidhje me Zotin e Plotfuqishëm, kur tha “të panumërt”, ai ndoshta kishte parasysh edhe ekuilibrin ekologjik, i cili as nuk ishte në axhendën e botës në ato ditë, dhe se çdo qenie e gjallë dhe qenie ishte një element i veçantë i ekuilibrit. në botë. Ai ishte aq i dhembshur ndaj të gjitha qenieve, të gjitha kafshëve. Ai nuk do të donte që një milingonë të lëndohej, më mirë do të lëndohej dhe të vuante vetë sesa ta bënte një gjë të tillë ndaj tyre.

Gjatë një qëndrimi në malet Erek, kur moti u bë më i ftohtë, ai kërkoi që të ndërtohej një dhomë. Nxënësit e tij filluan të hapnin me kazmë për të ngritur dhomën në pjesën që ai kërkoi. Por, ndërsa po gërmonin, ata zbuluan një fole me milingona. Ustadi, kur e pa këtë, kërkoi që të mos e vazhdonin gërmimin aty. Ata pyetën për arsye, dhe ai u përgjigj:

– A mund të shkatërrosh një shtëpi për të ndërtuar një tjetër?

Nuk kishte asnjë gjurmë egoizmi. Ndërtesat nuk mund dhe nuk duhet të ndërtohen mbi botët e shkatërruara të të tjerëve. Këtë nuk e kemi bërë kurrë në historinë tonë. Ky ishte morali ynë. Do të mbronim të drejtat e secilit sikur të ishin tonat. Ne nuk do të donim të ishim të mjerë në paqe. Kjo do t'i përshtatej një mirëkuptimi që nuk do të shkatërronte shtëpinë e milingonës. Dhe askush nuk mund të thotë për ne atë që tha Xhemil Meriç, “Dy botë (Evropa dhe Amerika) u pasuruan duke shfrytëzuar dy botë (Azinë dhe Afrikën). Kurrë s’e kishim vënë syrin në lugën e ajranit të askujt, kurrë nuk e kishim pirë. Duhet ta kishim mësuar mirë këtë mësim ndjeshmërie dhe të kishim mbetur gjithmonë të tillë.

– Mos e prish folenë e këtyre kafshëve, gërmo diku tjetër, kishte urdhëruar Ustadi.

Kur ata filluan të gërmojnë në një vend tjetër, u përballën përsëri me foletë e milingonave, dhe kështu ata e ndryshuan vendin disa herë, derisa e përfunduan në një vend të përshtatshëm. Ustadi ynë, zakonisht vendoste bukë, grurë dhe sheqer pranë foleve të tyre. Molla Hamidi dhe të tjerët e pyetën pse vendoste sheqer.

– Kjo të jetë për çajin e tyre, u përgjigj ai me buzëqeshje.

Nëse ngrihej një gur dhe dilnin milingona nga poshtë tij, ai do ta mbulonte përsëri gurin duke thënë: “Mos e prish rehatinë e kafshëve”. do të thoshte ai. Kur pa gjuetarë në fshat, ua ndaloi gjuetinë duke u thënë: “Mos gjuani lepujt dhe thëllëzat”. Atë ditë Enver Tevfiku kishte gjuajtur një thëllëzë dhe gjatë kthimit takoi Ustadin në zonën e Akçeşmes. “Ti e ndave nga shoku i saj dhe femra mbeti vetëm. Tani ai po qan dhe po rënkon.” tha ai dhe e paralajmëroi të mos e bënte më. Enver Tevfiku hoqi dorë nga gjuetia pas asaj dite.

Ndërsa ishte duke shkuar në Kır, kishte parë fëmijët që po luanin në rrugë dhe pak më tutje pa një breshkë. Ai tha: “Ju jeni të bekuar, jeni të pafajshëm, lutuni për mua. Mos e prekni këtë breshkë, sepse ajo gjithashtu është e bekuar.” Pas rreth pesë minutash, ai dërgoi një nga studentët e tij dhe i tha, “Shpëtoje breshkën nga duar e fëmijëve.” Ky e mori kafshën e bekuar dhe e largoi.

Kapiteni Refet Barutçu gjithashtu përshkruan mëshirën e tij: “Ustadi ishte shumë i dhembshur ndaj kafshëve. Kur ne po përqipeshim t’i nxirrnim mushkonjat jashtë, ai nuk pranoi për shkak të ftohtit. ‘Këto kanë shumë pak kohë për të jetuar, nesër do të vdesin. Ata janë shokët e mi të natës,’ thoshte ai. Po ashtu, nuk e dëshironte përdorimin e ilaçeve [për largimin ose mbytjen e tyre – H.S].”

Një njeri që afrohej me kaq shumë dhembshuri ndaj kafshëve, kishte një dhembshuri të tillë për njerëzit që tejkalonte përshkrimet e zakonshme. Dhe vetëm një brez që do të ishte një hero i dhembshurisë mund të ndërtonte të ardhmen, dhe ai brez do të krijonte një jetë si një kopsht paradisë. Ky do të ishte dallimi i tyre. Sepse bota kishte parë bishat në formën e njeriut dhe gjithçka

që kishte vuajtur, kishte vuajtur nga ata. Besimtari nuk mund të ngjante me ta, nuk mund të bënte diçka sepse ata e bënë atë.

Dhembshuria ishte shumë e rëndësishme. Ishte e pakushtëzuar, pa kushte dhe pa urrejtje. Ishte e pafund. Ai ishte ai që i bënte nënat të flijonin shpirtin për fëmijët e tyre dhe baballarët të merrnin me përkushtim sukseset e fëmijëve të tyre pa asnjë synim të keq.

Me një dhembshuri të thellë, kafshët ruheshin, njerëzit faleshin, dhe të drejtat u jepeshin me mirësjellje. Mosdënimimi dhe moskritikimi i të tjerëve, mos shqetësimi për gabimet e njerëzve, dhe mbrojtja e të rinjve nga gabimet ishin gjithashtu prej tij. Ndikimi i vërtetë ishte pasojë e kësaj dhembshurie dhe sinqeriteti.

Ata e kishin marrë nga Kastamonu dhe po e çonin në Denizli. Selahaddin Çelebi kishte ditë që ishte në Ankara, në Dega e Parë, për pyetje. Një ditë, kur hyri në dhomën e Drejtorit të Dega së Parë, pa që para tij ishte Ustadi. Ai ishte ulur. Menjëherë i puthi duart. Duart ishin të nxehta. Ishte shumë i sëmurë dhe i lodhur. Selahaddin Çelebi nuk mundi ta ndante duart për një kohë. Ishte i trishtuar. Çfarë po i bënin një njeriu të sëmurë dhe të vetmuar në moshën shtatëdhjetë vjeçare, i kishte thyer zemrën. Edhe pse ai ishte në një gjendje të tillë, Ustadi nuk mendonte për veten, por me dhembshuri mbrojti nxënësin e tij dhe tha: “Këta janë fëmijët besnikë dhe të sakrifikuar të këtij atdheu. Ata nuk shkelin rendin dhe sigurinë. Përkundrazi, e ruajnë atë.” Gati sa nuk i thyhej zemra. Pse nuk besonin në këtë të vërtetë, pse i mërznisnin dhe i dërgonin nga një vështirësi në tjetrën? Ai e kishte thënë atë që kishte për të thënë për drejtorin. Tani duhej ta ngushëllonte Selahaddin Çelebin. U kthye dhe i tha: “Mos u friksoni.”

Pasi një kohë, ata e nisën Ustadin për rrugë. Ishte një turmë e përbërë nga policë, ushtarë dhe njerëz të zakonshëm. Ndërsa po kalonte në mesin e turmës, ai ngriti duar të lidhura me pranga dhe bërtiste për nxënësin e tij: “Selahaddin, mos u frikso! Selahaddin, mos u frikso! Selahaddin, mos u frikso!” Ndoshta ai po ndjente vuajtjen e tyre në shpirtin e tij.

Mustafa Ramazanollu, nga Stambolli kishte shkuar në Emirdağ për ta vizituar Ustadin. Ustadi pyeti:

– Nga vjen?

– Nga Stambolli.

Sapo dëgjoji se kishte ardhur nga Stambolli, u ngrit me një lëvizje të shpejtë dhe u ul në mes të shtratit.

– Atje po i mendojnë nxënësit e mi, a është e vërtetë? Le ta heqin mishin tim me pincë, por mos t’u afrohen nxënësve të mi, tha ai.

Kjo ishte thellësia e dhembshurisë që kishte për nxënësit e tij. Ndoshta, duke jetuar jetën e tij, ai po i jepte mësim brezit të ardhshëm të mësuesve, sikur të thoshte: “Ata që nuk kanë një dhembshuri dhe sinqeritet të vërtetë për talebet e tyre, të mos e veshin atë xhybe.” Sepse talebet mund të gjejnë njohuri kudo, por mësimin e vërtetë e gjejnë vetëm te mësuesit e sinqertë.

Në seancën e gjykatës së Afyonit, gjykatësi i kërkoi Bediuzzamanit fjalën e fundit, dhe ai përsëri shprehu ngjyrën e shpirtit dhe dhembshurinë e tij, duke thënë: “Nëse ka ndonjë faj, ai është i tëri i imi. Të tjerët nuk kanë asnjë faj. Ne jemi shërbëtorë të Kur’anit, roje të sigurisë shpirtërore.” Ai kishte një zemër të dhembshur që mendonte gjithmonë për nxënësit, edhe në momentet më të vështira.

Ai kaloi shumë vuajtje, por sepse e shihte të ardhmen të ndritur dhe dëshironte t’u jepte mbështetje shpirtërore nxënësve, ai gjithmonë u dha atyre forcë dhe ngushëllim. Ibrahim Fakazlı Ağabey), duke përshkruar një kujtim nga burgu i Afyonit, thotë:

“Njëherë, ishim në kopsht me Xhejlanin, Halilin dhe një vëlla tjetër. Ustadi na dërgoi një letër. Në letrën kishte shkruar: ‘Vëllezërit e mi, shëtisni, ecni, jini të gëzuar.’ Mua më dukej sikur isha pranë nënës sime, që po kujdesej dhe nuk më linte kurrë pa vëzhguar.”

Askush nuk po e refuzonte. Ata besonin se, duke u zhytur në mëkat dhe duke mos dalë dot nga ai, po prisnin një dorë dhembshurie, dhe megjithëse ndoshta fëmijët e një brezi që kishin shërbyer kaq shumë për fenë e mohonin me gjuhën e tyre, shumë prej tyre nuk mund të mohonin me zemrën e tyre. Në fakt, të gjithë ata ishin të shqetësuar për gjendjen e tyre. Për këtë arsye, ata kishin një respekt të plotë për fenë dhe për ata që i shihnin si të devotshëm. Ishte ngrohtësia e besimit të tyre të ndezur.

Ishte një ditë Ramazani. Ustadi, ndërsa priste një mjet për të shkuar nga Eskişehir në Emirdağ, papritmas u shfaq një njeri i dehur deri në palcë. Ishin shumë të ftohtë. Muhiddini, për të mos lejuar që Ustadi të dridhej nga të ftohtit, i kishin mbështjellë një jorgan në shpinë. I dehuri, i kishte shkuar afër Ustadit, duke rregulluar anët e jorganit të tij dhe njëkohësisht duke thënë: “Aman o hoxhë mos u ftohe!” Ky popull, ku edhe i dehuri i tij, ishte kaq i përkushtuar ndaj fesë.

Ustadi, edhe pijanecit i kishte hapur gjoksin e tij plot dhembshuri. “Vëllau im,” tha ai. Njeriu dhe besimi ishin vëllezër. Nuk kishte dallime, as superioritet, as poshtërim, as pastërti, as mëkat, vetëm vëllazëri dhe qasje vëllazërore. “Ulu pranë meje, le të flasim,” tha ai. Sikur ishin miq. I dehuri, me edukatë, u ul pranë Ustadit. “Po më jep fjalën se do të falësh pesë herë në ditë dhe do të agjërosh një muaj në vit, dhe unë do të të premtoj se do të lutem për ty deri në vdekje,” tha ai. Ky ishte një nder i jashtëzakonshëm për të dehurin, një lajm i madh gëzimi. Ndoshta ai nuk priste të pritej dhe të përqafohej kaq ngrohtësisht, dhe nuk priste kaq shumë dhembshuri. Ai nuk e priste, dhe papritmas ndjeu se shpirtin ia mbushte një ndjenjë e thellë, filloi të qante me zë, duke ulëritur dhe thoshte:

“Po vallahi, bilahi fjalën ta jap. Sot do të shkoj në banjë dhe do të marr abdes, dhe natën do të ngrihem për syfyr. Mjafton që ti të lutesh për mua dhe të më ndihmosh të dal nga kjo gjendje. As namazin dhe as agjërimin nuk do t’i lë më,” tha ai.

Shkaku i dhembshurisë së Ustadit kishte ndihmuar që ai person të shpëtonte nga ajo jetë. Kur Ustadi shkoi për herë të parë në Emirdağ, komandanti i ushtarëve që shërbente atje, kërkoi nga Ibrahim Mengyverli që të marrë një shtëpi me qira për Ustadin. Shtëpia duhej të ishte përballë stacionit të policisë.

Përballë stacionit të policisë kishte shtëpinë e BakërXHë Hasan, një njeri që ishte alkoolist. Mengyverli, fillimisht foli me njeriun dhe pastaj me Ustadin. Ai mendoj se Ustadin do të zemërohej nga oferta për të marrë një shtëpi nga një njeri i tillë. Por Ustadin tha: “Po, vëlla, le të jetë alkoolist.” Ai ishte aq i qetë, i butë dhe i dhembshur, saqë ushtari i xhandarmërisë mendoj se tek Ustadin nuk kishte asnjë ndjenjë zemërimi ose nervozizmi.

Ustadin ynë nuk bënte mallkime. Ai do të përpiqej t’i paralajmëronte njerëzit e kësaj bote që u mashtruan ose u mashtruan. “Ai nuk ankohej për dhimbjet dhe padrejtësitë që kishte duruar për kauzën e tij të shenjtë. ‘Nëse kam dalë para prokurorit 27 herë, i kam falur të gjitha të drejtat e mia,’ thoshte.” Ai e përdorte çdo mundësi për të falur, sepse dikush kishte fëmijë, dikush kishte emrin e një nxënësi të tij të dashur dhe për këtë nuk bënte mallkime. Ai nuk ngrinte dorën për të kërkuar të drejtat e tij. Për dikë që i tha se një polic po e ngacmonte, ai tha: “Të gjithë këta janë vëllezërit e mi, i bëj hallall të gjitha.” Ai e pranonte mikun e mikut si mik dhe shprehte: “Me kusht që të besojnë, i fal të drejtat e mia çdo personi, madje dhe atyre që më kanë dhënë helm...” dhe kjo tregon vizionin dhe dhembshurinë e tij.

Ai e kishte recituar *Xhelxhalutijen* e Aliut (r.a)¹⁶ për vite me radhë, por nuk kishte lexuar vetëm dy rreshta prej saj. Hamza Emek, një nga talebet e tij në Emirdağ, mori Major Reshat Beun, i cili erdhi për vizitë nga Eskişehir, te Ustadin dhe e dëgjoi atë t’i shpjegonte Majorit arsyen pse nuk i lexoi ato dy rreshta. Ai nuk lexoi sepse i shpjeguan se po të donte, do t’i vinin në ndihmë xhinë të fuqishëm dhe se do të mund t’i dënonte ata që e kishin torturuar. Dhembshuria e tij e pengon atë të lexojë: Ai thoshte “Ka fuqi, por nuk dua ta përdorë.”

E kishin dërguar në burg në Afjon. Ishin ditët më të ftohta të dimrit. Në dhomën e tij të vogël, ku ndiznin sobën disa herë në ditë dhe mbanin mangallin me pjesë të ngrohta, ky njeri 75 vjeçar, i cili ndjente të ftohtë, ishte vendosur në një dhomë me 60 të burgosur dhe nuk e lejonin të takohej me askënd, thjesht për shkak të shërbimit që i bënte fesë. Dy ditë nuk ishte ndezur soba. Gjatë kohës së qëndrimit në burgun e Afjonit, e kishin helmuar tri herë. Ai kishte vuajtur aq shumë, sa një ditë kishte përfutur nga një mundësi dhe ishte hedhur në krahët e Nafiz Çelebiut dhe kishte qarë, duke thënë: “Jam në një gjendje shumë të mjerueshme, Allahu të dërgoi ty.”

Në ato kohë, Mustafa Sungur, i cili ishte vetëm 18 vjeç, duke i marrë përsipër të gjitha rreziqet, kishte arritur të gjente një mundësi dhe kishte shkuar në ndihmën dhe shërbimin e Ustadit të tij, i cili ishte mbuluar me helm dhe kishte filluar të bëhej i zi si dheu; buzët e tij ishin plasaritur dhe kishte pasur ethe të forta. Madje në një prej udhëtimeve të tij e kishin rrahur brutalisht, ishte rrahur deri sa kishte humbur ndjenjat dhe ishte gërvishtur në këmbë. Ustadin i kishte thënë:

“Ndoshta nuk do të mbijetoj. E gjithë ekzistenca ime le të sakrifkohet për atdhenë, popullin, rininë dhe për paqen dhe lumturinë e përjetshme të botës islame dhe të njerëzimit. Nëse vdes, miqtë e mi mos të kërkojnë hakmarrje!”

¹⁶ Në këtë vepër, Aliu (r.a) përmend shumë praktika dhe thënie që synojnë rritjen e fuqisë shpirtërore dhe pastrimin e zemrës. Në të, ai gjithashtu përmend mundësinë e mbështetjes nga forca të tjera të padukshme (si xhindet e fuqishëm), por theksi është te përdorimi i fuqisë në mënyrë të përgjegjshme dhe të matur (Shënim i përkthësit).

Ai nuk kishte ndjekur qëllime hakmarrëse, nuk ishte i ndikuar nga gabimet e së kaluarës, dhe nuk dëshironte që askush të vepronte kështu. Përsëri, ai kërkonte vetëm mëshirë, dashuri dhe paqe.

Edhe në mësimin e fundit, Ustadi na tregonte për një lëvizje pozitive që reflektonte dhe më shumë karakterin e tij të dhembshurisë. Ai tregonte se, megjithëse ai ishte maltretuar dhe abuzuar nga akuzuesit dhe spiuni që përhapnin lajme të rreme dhe interpretonin gabimisht tefsirët, ai nuk e kishte mallkuar prokurorin që e kishte shtypur. Madje, në një moment, ai kishte parë vajzën e tij të vogël, e cila ishte tre vjeç, përmes dritares së burgut dhe për hir të atij fëmije të pafajshëm, ai nuk e kishte mallkuar babanë e saj.

Ai gjithmonë do të gjejë një arsye për faljen dhe dhembshurinë, sepse ishte pasues i një Pejgamberi, i cili ishte “Shefiku’l-Habib” (i Dhembshur i Dashur) dhe kështu ai e ndiqte shembullin e tij të dhembshurisë dhe faljes.

PËR TË SHPËTUAR IMANIN E NJERËZIMIT DO TË DUROJË ÇDO GJË

Në dhembshurinë e tij të jashtëzakonshme kishte edhe ndikimi i durimit të tij të jashtëzakonshëm. “Shpëtimi vinte prej Allahut. Fuqia ishte në dorën e fuqishme të Allahut. Atëherë, kush ishte robi? Ai që në të vërtetë tregonte durim ishte Vetë Ai.” Kur fliste për Ejubin (a.s), e quante “heroi i durimit”. Sepse ai nuk lutej për veten e tij, por vetëm për kënaqësinë e Zotit të tij, dhe edhe këtë e bënte me një edukatë të jashtëzakonshme, duke thënë vetëm: “*Dëmi më ka prekur mua.*” Plagët e tij ushqenin krimbat që kishin pushtuar zemrën dhe gjuhën e tij, vendin e dhikrit. Me një përlësi të thellë, ai tregonte këtë gjendje.

Durimi ndahej në tri gjëra. Njeriu duhej të jetonte në bindje ndaj Zotit dhe të duronte vështirësitë e adhurimit. Deri në momentin e fundit... Po ashtu, duhej të tregonte durim për të mos rënë në mëkat. Duhej të qëndronte larg zonave të ndaluara dhe të vendoste të mos hidhte asnjë hap drejt atyre rrugëve. Dhe përballë fatkeqësive që i ndodhnin, duhej të shtrëngonte dhëmbët dhe të duronte.

Ai i kishte dhënë hakun edhe durimit: kishte jetuar jetën e tij me vepra të mira, nuk kishte dalë jashtë kornizës së devotshmërisë dhe kishte ditur të përballonte sëmundjet, sprovat dhe vështirësitë.

Fatkeqësia zvogëlohet dhe ndryshon kur i buzëqesh asaj, thoshte Ustadi ynë. Në një letër nga Emirdağ, lidhur me këtë temë, ai thoshte kështu:

“Dhe kur dëgjohet një lajm i keq apo një fatkeqësi për mua, të veprohet si babai im i ndjerë Mirza (rahmetullahi alejh) dhe jo si nëna ime e ndjerë Nuriye (rahmetullahi alejha). Sepse, në të kaluarën, gjatë jetës sime të trazuar, prindërve të mi u lajmëroheshin lajme të çuditshme për mua. Si p.sh.: ‘Djali juaj ka vdekur, është plagosur ose ka hyrë në burg.’ Kur babai im dëgjonte lajme të këqija si këto, ai gëzohej dhe qeshte. Thoshte: ‘Mashallah, djali im ka bërë sërish një punë të rëndësishme, ka treguar një trimëri të tillë që të gjithë po flasin për të.’ Ndërsa nëna ime, përballë gëzimit të tij, qante me dhembshuri. Më vonë, koha tregonte shumë herë se babai im kishte të drejtë.”

Kështu, njeriu duhet të mbajë një qëndrim të tillë përballë fatkeqësive që i ndodhin.

Ustadi kishte marrë pjesë në Luftën e Parë Botërore si komandant i një regjimenti vullnetar së bashku me nxënësit e tij. Rezistenca e ashpër njëjavore kishte penguar hyrjen e rusëve në qytet, por rusët kishin marrë nën kontroll tre ura të qytetit. Ndërsa Ustadi përpiqej të kalonte në anën tjetër të qytetit, ai ishte hedhur nga një ujësjellës mbi një ndërtesë dhe e kishte thyer këmbën. Në ato beteja të ashpra, nipi dhe nxënësi i tij i dashur, Ubejd, kishte rënë dëshmor. Ubejdi ishte djali i motrës së Ustadit, Durrije. Përkundër dhimbjes dhe vuajtjes së fortë nga këmba e thyer, Ustadi nuk ishte ankuar kurrë, si ishte dëgjuar as një “of”.

Si të ishte përgatitur posaçërisht për të duruar peshën e shërbimit dhe vuajtjet e atyre që nuk dinin të vlerësonin. Ai ndiente në mendje rëndësinë e dëshirës dhe përgjegjësisë për të dhënë

mësime të së vërtetës, që do të preknin plotësisht shpirtat, dhe këtë barrë e ndiente në trupin dhe shpinën e tij si një peshë e rëndë. Nga ana tjetër, shqetësimi për ndërhyrjen e duarve të liga dhe të pabesa në gjithë të mirat që ishin bërë, për prishjen e qetësisë së nxënësve të tij dhe përballja me vështirësi të ndryshme e lodhnin shpirtin dhe zemrën e tij. Ai jetonte me kujdes dhe ndjeshmëri, thuajse duke mbajtur një shportë me vezë mbi shpinë. Për hatrin e tyre, ai hiqte dorë edhe nga gjërat më të drejta dhe më të pranueshme dhe përballonte të gjitha këto me një durim të jashtëzakonshëm.

Ai e përshkruante këtë gjendje të tij kështu: “Zoti i Madhëruar, me mëshirën dhe bujarinë e Tij, më ka dhuruar një durim dhe qëndrueshmëri të jashtëzakonshme për të mbajtur barrën e pjesëve të *Risale-i Nur*, të vendosura mbi shpinën dhe kokën time, si dhe për të ruajtur nderin, dinjitetin dhe qetësinë e nxënësve të mi, barrë që rëndon mbi shpirtin dhe zemrën time.”

Ai kishte hyrë në burgje, ishte dërguar në internime; kishte parë gjithçka me një këndvështrim pozitiv dhe ishte përpjekur t’i shihte gjërat bukur, duke i kthyer ato vende në një medrese të Dritës. Sigurisht, këto nuk ishin gjëra të lehta për t’u duruar apo për t’u nënvlerësuar. Një trokitje në derën e tyre nga një roje sigurie mjaftonte që zemrat e njerëzve t’u rrihnin fort nga frika. E gjithë jeta e tij ishte e tillë. Ai e pranonte kaderin e tij dhe duronte me qëndrueshmëri. Xhaxhai i Ali Ulvi Kuruxhu, Hoxha Mustafa (Veyiszade Mustafa Kurucu), për të thoshte: “Ai është një luftëtar i madh dhe i vetëm. Ne jemi njerëz të thjeshtë, që ulemi mbi post, numërojmë tesbih dhe adhurojmë. Unë nuk mund të duroj as gjysmë ore jetë burgu. Kjo detyrë i përket vetëm atij.”

Ndërsa ai nuk e humbiste kurrë moralin, nuk thyhej dhe nuk e humbiste asnjë çast motivimin dhe dashurinë për shërbimin. Arsyeya për të cilën ishte burgosur, librat e tij, vazhdonte t’i shkruante brenda burgut, madje edhe në copa të vogla letre, përfshirë letra cigareje, që i mbështillte dhe ua dërgonte nxënësve të tij. Nuk ishte çështje e të jetuarit kështu për njëzet e tetë ditë, por për njëzet e tetë vite.

Ai nuk mund të ngrinte kokën për shkak të sëmundjeve. Zoti kishte bërë që për të, sëmundjet të shndërroheshin në një burim pastrimi, një enë për rritjen e pozicionit të tij. Le të dëgjojmë Mustafa Sungurin: “Nëse një ditë ishte i gëzuar, ai ishte i sëmurë dhe në mundime për tri ditë të tjera. Më ka thënë disa herë: ‘Sungur! Kam dhjetë sëmundje. Po të ishin vetëm një prej tyre tek ti, nuk mund të ngriheshe nga shtrati!’ Pra, ai po duronte duke menduar për shpërblimin e madh që vjen nga durimi në sëmundje.”

Bajram Jyksel, durimin e tij të durueshëm e shpjegon kështu me fjalët e tij: “Për të shpëtuar besimin e njerëzimit, për të shpëtuar besimin e të pafajshmëve, do të duron çdo gjë për shpërndarjen e *Risale-i Nur*. Disa herë, dikur, nuk i ishte nënshtruar komandantëve tiranë, nuk kishte pranuar t’u nënshtruhej askujt, tani, kur një roje apo një xhandar të më thotë: ‘Shko atje,’ do të shkoj. Do të duroj, sepse detyra ime është të veprojmë në mënyrë pozitive. Kam lënë Saidin e Vjetër. Saidi Ri ka vendosur të durojë çdo mundim dhe ofendim.”

Pra, për shpëtimin e besimit të gjithë njerëzimit dhe të të pafajshmëve, ai duronte kaq shumë vështirësi; ai mendonte për lumturinë e besimit të gjithë njerëzimit, jo vetëm për një komb ose një brez. Vullneti i tij për të mos e lënë asnjë person pa përfitim nga mëshira e përjetshme e

Zotit, pavarësisht nga kombi, gjuha ose feja, ishte dëshmitar i horizontit të shërbimit dhe kauzës së tij. Në lutjet e tij, kërkesa e tij, ishte udhëzimi i njerëzimit; ballët të ishin në sexhde, dhe rruzulli tokësor të pastrohej me thirrjet për *tevhid*.

Ata që merrnin mësim nga ai, duhej të mësonin dhe në këtë fushë, të mos zemëroheshin, të duronin; të jetonin pa dëshirë ndaj asaj që vinte nga miqtë apo të fyerit, dhe të duronin duke menduar për sakrificën e kauzës dhe shpërblimin e madh në fund.

TI JE SI NJË LLOKUM ME GJEMBA NË GOJËN TIME

Ai e shihte botën me sy të bukur, nuk e merrte asgjë më seriozisht se ç'ishite. Me pëdulësinë dhe durimin e tij, ishte një njeri mes njerëzve. Nuk kishte mërzi në zemrën e tij. Bota dhe e ardhmja për të nuk ishin një errësirë e tmerrshme; ai shihte dritë, shihte ndriçim, dhe shpresonte të arrinte atë që shihte. Pasi kishte një zemër si kadife, fytyra e tij ishte e butë. Kishte dashuri dhe mëshirë në sytë e tij... Nuk ishte i ftohtë ndaj buzëqeshjes. Ai e donte fjalën me kuptim dhe humor, dhe dëshironte që mendja të pasurohej me to. Dhe kush e di se çfarë shprehje të thella jepte ai nga jeta, çfarë delikates dhe thënie të mençura kishte.

Shejhu Xhelal Efendi nga Siirti ishte një mik dhe shok i vjetër i Ustadit tonë. Ata kishin shumë shaka dhe batuta mes tyre. Pas shpalljes së Kushtetutës, Bediuzzamani, kur u kthye në Stamboll, ua kishte lexuar nxënësve të tij veprën e tij të titulluar “Dëshmia e Dy Shkollave të Fatkeqësive” (*İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi*) Shejhu Xhelal, që nuk e kishte lexuar këtë vepër, bënte shaka, duke thënë: “Sejda, ke shkruar në Stamboll, ke shkruar për ato që të ndodhën dhe tani po i lexon këtu.” Ustad i përgjigjej po ashtu me batutë, duke pyetur: “Xhelal, a je ti kundërshtari im?” dhe shtonte: “Je si një llokum me gjemba në gojën time. As mund ta ha, as mund ta heq.”

Ustadi, kur merrte kos nga një shitës i kosit me emrin Ejub i thoshte, “Përsëritje, zotëri i kosit!” Kur kishte kosin në duar, qentë e ndiqnin pas, dhe ai u thoshte “Pist, vëlla, pist!” Një ditë, Tefik Demirollu, duke bërë edhe një shaka, e pyeti: “Usta, ai është vëlla, unë jam vëlla. A mund të jetë kështu?” Ustad u përgjigj: “Ti je një vëlla i gjatë.”

Ai e donte Xhejlan abin. Ai ishte pasardhësi i tij shpirtëror... Xhejlan abi gjithashtu bënte shaka me Ustadin dhe mundohej ta kënaqte. Sepse një ditë kishte thënë: “Talebetë e mi nga Lindja bënin shaka dhe më gëzonin. Ju gjithashtu thoni fjalë që më ngushëllojnë.”

Kur mësuesi e pyeti se pse merrte gjithmonë një “dhjetë” në shkollën e tij, ai u përgjigj: “Sepse nuk ke notë më të lartë”. Një ditë, inteligjenti Xhejlan u mërzi për një çështje. Për ta kënaqur, zotëria ynë i tha: “Xhejlan, do të të blej nespullë”. tha ai. Xhejlan abi dha menjëherë përgjigjen e mëposhtme që do t'i pëlqente Ustadit. Në fakt, ai sakrifikoi zemrën dhe gjithçka për Zotin e tij. “Ustad, po na i merr zemrat me të mirë apo po na merr nespulla?”

Një ditë tjetër, Ustad, i nxehur nga një gabim i bërë, goditi disa nga vëllezërit e tij me shkopin e tij dhe tha: “Unë do t'ju blej një bakllava për të ngrënë...” Xhejlan abi, “Unë hëngra një shtagë (okllavë), Ustad.”, tha ai, duke e bërë Ustadin të buzëqeshë përsëri. Qoftë okllav apo bakllavë; sa dallim kishte mes tyre?

Një ditë pranvere, ata kishin dalë për një shëtitje në fshat me makinë. Kur kaluan pranë deleve dhe dasheve që po kullosnin, Ustad tha: “Xhejlan, do të të blej një dele, dhe një grua të moshuar. Gruaja e moshuar do ta mjelë delen, dhe ti do të pish qumështin e saj.” Atëherë, Xhejlan abi u përgjigj: “Gruaja e moshuar është pafuqishme, ajo nuk mund të bëjë këto punë.”

Abdullah Jegin, nga Urfa kishte ardhur te Ustad në Emirdağ. Ustad u zemërua dhe e pyeti pse kishte ardhur pa leje. Si mund të largohej pa leje dhe të vinte? Xhejlani, duke kuptuar situatën,

e shpjegoi me një shaka dhe me mençurinë e tij të shkëlqyer: “ka hyr në autobusin e Zekerijas, o Ustad.”

Ai kishte një reputacion dhe respekt të veçantë te Ustadi ynë. Ai ishte jashtëzakonisht i ndjeshëm. Ai kishte një nivel aq të lartë kuptimi dhe një shpirt të thellë, sa që afërsia nuk e befasonte masën. Ai ishte i kujdesshëm që të mos e lëndonte, e dinte se me kë kishte të bënte. Ai e mbajti veten larg papastërtive dhe gjërave të panevojshme dhe Ustadi e njihte mirë.

Një ditë, Ustadi ynë shpjegoi rëndësinë e hizmetit ndaj imanit dhe Kur’anit dhe tha: “Edhe nëse ju jepen njëzet orë, ju nuk duhet ta braktisni këtë shërbim!”. Xhejlan abi bëri sërish shakanë e tij. “Mjeshtër, mua më mjafton një”.

Me fjalët e Bajram abit, “Ai përdorte shakatë për të mësuar, paralajmëruar dhe lavdëruar”. Bajram abi, pasi kishte kaluar shumë vite pranë Ustadit, dhe më e rëndësishmja, duke pasur një dorëzim të plotë dhe duke vlerësuar gjithmonë atë që ndodhte në zemrën e tij më shumë se çdo gjë tjetër, kishte zhvilluar aftësinë të kuptonte kuptimin e çdo veprimi të Ustadit, thjesht duke i parë fytyrën. Sidomos kur ai ishte i shqetësuar dhe nuk fliste, vetëm duke e parë në sy, Bajram abi mund të kuptonte se çfarë donte të thoshte. Ustadi gjithashtu i thoshte atij, ‘Keçeli, dëgjon me sytë e tij...’”

Kënaqësia e robit në të mirat e Zotit të tij duhet të jetë e dukshme. Të jetosh në kundërshtim me botën dhe jetën, të shikoje gjithçka në errësirë, të mos shohësh bukurinë e përgjithshme, ishte mosmirënjohje. Fytyrat e zemrave që gjetën paqen nëpërmjet besimit ishin në paqe me buzëqeshje.

SI MUNDET NJERIU TË SHIKOJË UNIVERSIN DHE TË MOS DIJË ASGJË PËR TË?

Jeta e tij ishte e mbushur me mundime dhe vështirësi për çështjen e tij të shenjtë, por ai tregoi durim, buzëqeshi dhe ankohej vetëm për nefsin e tij. Ishte një perceptim i thellë. Kush e di se si e dëgjoi dhe e kuptoi jetën dhe çfarë përjetoi, dhe si ndikoi edhe padrejtësia më e vogël në atë horizont. Po, ai endej në majat e perceptimit të tij.

Ai nuk ishte i angazhuar vetëm me atë që dukej, por gjithmonë ishte i shqetësuar për thelbin e saj. Sepse, “Kush nuk gjen thelbin, merret me lëvoren.” Ashtu siç Pejgamberi (a.s) thoshte, “Në çdo grimcë rëre mendoni për Allahun!”, ai gjithashtu kishte thënë, “Shiko, atë që të dërgoi këtu mund ta njohësh dhe ta gjesh nëpërmjet nesh.” Ai nuk e shihte botën kot, por me vëmendje dhe mësim, duke vëzhguar rendin dhe harmoninë në çdo gjë.

Që nga mosha e vogël, ai kishte një ndjenjë të thellë për Shah Gejlanin dhe, përkundër shumë njerëzve të besuar rreth tij, ai mund ta drejtonte shikimin në një drejtim tjetër. Ai vetë tregon:

“Pasi isha 8-9 vjeç, në gjithë lagjen tonë dhe përreth, njerëzit ndiqnin tarikatin Nakshibendi dhe luteshin për ndihmën e një personi të njohur si Gavs-i Hizan. Megjithatë, unë kundërshtoja të gjithë të afërmit dhe banorët, duke thënë: ‘Ja Gavs-i Gejlani!’ Si fëmijë, kur humbja ndonjë gjë të parëndësishme si një arrë, thosha: ‘Ja Shejh! Më të këndoju një Fatiha, që të ma gjesh këtë gjë. Është e çuditshme dhe betohem se njëqind herë, Shejhu ynë, me bekimin dhe lutjen e tij, ka ardhur në ndihmën time.’ Prandaj, në të gjithë jetën time, çdo herë që kam lexuar Fatiha dhe dhikre, ato janë dërguar si dhuratë për Shejh Gejlanin, pas Zotërisë së *risaletit* (sal-lallahu alejhi ve sellem).”

Nëpërmjet respektit që ai tregoi që atëherë ndaj të mëdhenjve të periudhave të kaluara, ai paralajmëronte një pjesë të brezave që do të vijnë, të cilët mund të shprehin fjalë të pahijshme ndaj të mëdhenjve të kaluar. Kjo shprehje e tij, në të vërtetë, do të thoshte: “Nuk po mund ta kuptoni të vërtetën e tyre as sa një fëmijë, nuk ju ka mbetur pikë respekti për ta.” Kjo, gjithashtu, e jep mesazhin për sjelljen që duhet të kemi dhe heq çdo keqkuptim të mundshëm që mund të lindin për të mëdhenjtë. Ai gjithmonë i nderonte dhe respektonte të mëdhenjtë e të kaluarës (*selef*) me mirënjohje dhe vlerësim.

Ai kaloi gjithë jetën e tij duke medituar, gjithmonë duke nxjerrë mësim dhe kuptuar diçka. Një ditë, në vitet e rinisë, duke qenë me vëllain e tij, Abdulmexhidin, ai u ul mbi një gur, vendosi duart mbi këmbët dhe ngriti kokën, duke shikuar larg, drejt horizontit: “Abdulmexhid! Si mund të shikosh universin dhe të mos kesh kuptuar asnjë çështje?” tha ai. Kush e di se çfarë lexonte ai kur shikonte atij drejtimi. Në fakt, ai do të shkruante traktatin e *Shenjës së madhe* (*Āyetü'l-Kübrâ*), një libër që do të sillte mësimet nga koincidenat e tij me universin, duke shpjeguar ato që duhej kuptuar; do të bisedonte për qiellin, yjet, lumenjtë, detet, malet dhe shiun në gjuhën e urtësisë. Ai do të mësonte brezat që shikonin me sytë bosh të shikojnë me urtësi.

Sipas Bajram abit, ndonjëherë ai ngjitej në vendet më të larta të Ispartas dhe shihte qytetin nga aty. Numëronte grumbujt e rrushit të varur mbi hardhi përgjatë rrugës, shpjegonte artin hyjnor në to dhe thoshte se rrushi ishte lloj ëmbëlsie nga fuqia hyjnore.

Ndërsa ecte nëpër fushë, ai lexonte librin e madh (universin), dhe kur shihte një peme ose një bimë, i jepte shumë rëndësi. Thoshte: “Mashallah, barekallah, sa bukur është bërë, në këtë krijim nuk shoh më pak se sa arti që ju përmbani.”

Kur shkonin në fshat, ata ngjiteshin në vendet më të larta, dhe vazhdimisht mendonin për universin, duke u angazhuar me rishikimin e *risaleve*. Ai i mësonte, i dëgjonte dhe u thoshte nxënësve të tij: “Nëse do të kisha rininë që keni ju, nuk do të zbrisja nga këto male.”

Ai kishte një zemër të thellë, të ndërgjegjshme dhe vigjilente. Ndërsa lexonte *Risalet*, nga sytë e tij të bekuar rridhnin lot.

Ashtu siç nxirrte një mësim të vërtetë nga çdo gjë, ai nxirrte mësim edhe nga gurët e varrit, ndoshta edhe mësimet më të rëndësishme. Gjatë udhëtimeve apo shëtitjeve në natyrë, ai lutej për varret që i zinte rruga. Një ditë tha: “Këta gurë varri tërheqin vëmendjen si mësues të gjallë. Këta gurë varri na mësojnë me gjuhën e gjendjes së tyre duke thënë: ‘Edhe ju do të vini këtu.’ Tani, njerëzit e lidhur pas dynjasë po i zhvendosin varrezat jashtë qyteteve, në mënyrë që të mos kujtojnë vdekjen.”

Kishte shkuar në një kinema të Stambollit, por ai kishte parë gjëra të tjera nga ato që shihnin shumica dhe nxirrte mësim të ndryshme. Sepse nga fjalët e tij gjithmonë pikonte urtësi. Le të dëgjojmë nga Molla Sulejmanin, një prej nxënësve të tij të asaj kohe:

“Një ditë, kur isha me Bediuzzamanin në Ayasofja, më tha:

– Sulejman, hajde të shkojmë në kinema.

U ngritëm bashkë dhe shkuam në kinemanë Alemdar. Ai bleu biletë për vendin e parë, sepse gjithmonë zgjidhte vendin më të mirë. Shikuam për ca kohë. Unë isha ulur pas tij. Ustadi u kthye nga unë dhe më tha:

– Çfarë kuptove nga ky film?

– Asgjë, thashë.

Atëherë ai tha:

– Sulejman, ja pra, edhe kjo botë është e tillë. As vetë nuk është e qëndrueshme, as ato që janë brenda saj. Është e përkohshme, nuk qëndron, shkon. Prandaj, mos u mbështet te bota jote; ajo është po aq e shkurtër sa ky film. Ashtu si ekranet e kinemasë, gjithçka rrjedh dhe përfundon brenda një çasti, sa hap e mbyll sytë.”

Edhe në vendet ku mendjet e njerëzve ishin të turbullta, ai arrinte të gjente bukuri për të mbledhur dhe mësim për t’u marrë. Si të thuash, ai e përbuzte justifikimin që ata që harronin Atë (xh.xh) shpiknin – “rrethana, ambienti, rrugët” – dhe në vend që të ankohej, të errësohej nga mëkatet apo të binte në pesimizëm, mësonte të jetonte me drejtësi dhe devotshmëri, duke kërkuar anën e mirë të çdo gjëje.

KAM DYZET HERË MË SHUMË PËRJETIME SHPIRTËRORE SE TË GJITHA KËTO

Kujtesa e tij ishte po aq e fuqishme sa edhe të kuptuarit. Brenda tre muajve, kishte mësuar përmendësh nëntëdhjetë libra që do të kërkonin pesëmbëdhjetë vjet për t'u përvetësuar në një nivel të caktuar. Duke shpjeguar se çdo gjë është regjistruar me një dituri të pafundme, në risalen e tij me titull "Një Çelës i Botës së Dritës", ai thoshte për veten e tij: "Një njeri që ka një kujtesë sa një thua ka të shkruara në mendjen e tij fjalët e nëntëdhjetë librave... Dhe brenda tre muajve, duke u marrë me to vetëm tre orë në ditë, ka mundur të përfundojë vetëm atë pjesë të faqes së kujtesës së tij. I njëjti njeri, në faqen e asaj kujtese sa një thua, për tetëdhjetë vite jete, i ruan të gjitha kuptimet, fjalët, format, zërat që ka parë, dëgjuar, që i kanë zgjuar kureshtjen apo që i kanë pëlqyer. Kurdo që dëshiron, mund t'i referohet atyre dhe aty i sheh të gjitha të ruajtura në mënyrë të rregullt dhe të organizuar, si në një bibliotekë të madhe."

Në lidhje me këtë çështje, ai shtoi: "Unë kam gjithashtu dyzet mijë herë më shumë përjetime shpirtërore sesa të gjitha këto. Edhe ato janë shkruar në kujtesën time."

Kjo ishte një vullë e *tevhidit* dhe fuqisë së Zotit të Madhërishëm. Po, Ai (xh.xh) mbledh gjithçka në diçka të ngjashme me kujtesën, duke treguar për unitetin e Tij. Dhe çdo regjistrim ishte për një llogari. Të gjitha këto regjistrime ishin dëshmi se një ditë, në një prani hyjnore, gjithçka do të zbulohet dhe do të jepej llogari.

Ai qëndronte jashtëzakonisht larg harameve dhe shikimeve të ndaluara, duke jetuar me pastërti dhe përkushtim. Familja dhe paraardhësit e tij ishin gjithashtu të tillë. Ai ishte djali i Mirza Efendiut, i cili lidhi gojë të kafshëve të tij që të mos hanin nga prodhimet e të tjerëve, dhe i Nurije, e cila, gjatë shtatzënisë me të, nuk shkelte në tokë pa abdes, nuk e ushqeje kurrë fëmijën e saj pa abdes dhe nuk e humbi asnjëherë namazin e natës (*tehexhud*) gjatë gjithë jetës së saj. Ai tregonte se Imami Shafiu thoshte që shikimi i haramave dobëson fuqinë e kujtesës dhe e shpjegonte urtësinë e kësaj gjëje. Kujtesa e tij nuk kishte pësuar kurrë ndonjë dëm.

Kur Molla Fethullah Efendi, i njohur në Siirt për dijen dhe përsosmërinë e tij, në vitin 1892 i dha nofkën Bediuzzaman, ai e testoi me një sërë pyetjesh të cilave Ustadi iu përgjigj në të gjitha. Pas kësaj, Molla Fethullah tha:

"Mirë, në zgjuarsia jeni i jashtëzakonshëm. Por, si është kujtesa juaj? A mund të mësoni përmendësh disa rreshta nga *Makamat Haririje* duke i lexuar dy herë?" dhe i zgjati librin.

Bediuzzamani e mori librin dhe, në vend që të mësonte disa rreshta, mësoi përmendësh një faqe të tërë vetëm duke e lexuar një herë dhe më pas e recitoi përmendësh.

I habitur, Molla Fethullahu shprehu mahnitjen e tij me këto fjalë:

"Është shumë e rrallë që inteligjenca dhe kujtesa e jashtëzakonshme të bashkohen në një njeri. Këtë e kam parë vetëm te ti dhe te Molla Halid Uleki."

Në vitin 1895, ai u mbyll në kupolën e famshme Hassa në qytetin Tillo, që ishte pjesë e Siirtit, dhe mësoi përmendësh deri te kapitulli “Babu’s-sin” i veprës së njohur si *Kamus-u’l-Muhit* ose *Kamus-u Okyanus*. Ky volum përbën gjysmën e plotë të librit për nga përmbajtja dhe, në përkthimin turqisht, përfshin 2521 faqe.

Edhe pse ndoshta nuk i kujtonte disa gjëra, ndoshta ato që nuk i dëshironte ose që ishin të lidhura me botën, ai gjithsesi nuk kishte zakon të harronte dhe ishte jashtëzakonisht i kujdesshëm. Mehmed Munip Jalaz, një nga zv/gubernurët e Kastamonës, e çoi Feridun Çajër në kërkesën e tij te Ustadi. Ustad e njihte babanë e tij, një dijetar të madh, dhe kishin miqësi dhe shoqëri me njëri-tjetrin. Ai i tha Feridunit:

“Kur kam ardhur në shtëpinë tuaj, nuk ishte ju ai që më hapët derën?”

Kalonin vite që nga ajo kohë, ndoshta katërdhjetë apo pesëdhjetë vjet. Feridun Bej kishte pasur ndryshime, ishte rritur dhe kishte punuar në pozita të ndryshme administrative, duke u bërë zv/gubernur. Sigurisht që kishte ndryshuar shumë. Megjithatë, Ustadi, pa e njohur paraprakisht, e njohu menjëherë sapo hyri në derë.

Kujtesa e tij ishte një dëshmi e jetës së tij të organizuar dhe të rregullt. Kur ndodhte që kuptimi dhe kujtesa e brezave të shuheshin, kjo ishte pasojë e shkatërrimit të mëkateve.

MËSIMI MË I MADH ËSHTË TË DËSHIROSH VDEKJEN SI MËSIM NË RRUGËN E DREJTËSISË

Ai kishte jetuar gjithmonë në të drejtën e tij, duke jetuar siç ishte urdhëruar. Për të, “Mësimi më i madh është të mësosh të mos e përçmosh vdekjen në rrugën e drejtësisë.” Për këtë arsye, ai ecte pa hezituat përpara plumbave dhe në drejtim të litarëve të ekzekutimit; nuk e kishte frikë kërcënimit e një komandanti mizor për ta qëlluar me plumba. Ai ishte një dijetar musliman dhe po e realizonte detyrën e tij si musliman. Në fakt, çdo njeri besimtar duhej të jetonte sipas besimit të tij në jetën e tij.

Ai nuk do të binte kurrë në nivelin e një gënjeshtre për hir të një jete. Sepse gënjeshtria ishte një e shëmtuar e madhe; ajo mbante në vetvete aromën e mohimit të dëshmisë së Zotit. Nuk duhej të ndodhte kjo, ndërkohë që Ai (xh.xh) shihte gjithçka. “Mund të mashtrohem, por nuk mashtrojmë. Nuk ulim veten deri te gënjeshtria për një jetë,” thoshte ai. Kjo fjalë ishte shprehje e një zemre të mbushur me besim.

Mohimi ishte gjithashtu një gënjeshtër; madje gënjeshtria më e madhe. Ai ishte pretendimi i së kundërtës të së vërtetës, pavarësisht nga kaq shumë dëshmi dhe fakte. Vazhdimësia e jetës dhe paqes qëndronte mbi të vërtetën. Ai kishte thënë:

“Kufri është gënjeshtër, ndërsa besimi është e vërteta. A nuk mjafton ky argument që vazhdimësia e jetës sonë varet nga qëndrueshmëria e besimit, së vërtetës dhe bashkëpunimit?”

Për një njeri që e shihte gënjeshtrenë në këtë mënyrë, t’i afroheshe asaj do të thoshte të largohesh nga Allahu Teala. Kur e pranoi nxënësin e tij të devotshëm, Xhejlan abi, si nxënës, mësimi i parë që i dha ishte mbi drejtësinë dhe të vërtetën.

Në atë kohë, Xhejlan abi ishte vetëm pesëmbëdhjetë vjeç. Ustad i tha:

“Gjithmonë do të jesh i drejtë. Kurrë nuk do të thuash gënjeshtria. Edhe sikur të të japin një milion lira, ti mund të më tradhtosh. Por emri yt do të kujtohet përjetësisht me të keq.”

Ai kurrë nuk kishte rënë në nivelin e gënjeshtres dhe nuk dëshironte që as ata që e rrethonin të binin në të. Drejtësia i shkon për shtat një njeriu që beson. Njerëzit duhet të ndiheshin të sigurt nga fjala dhe dora e tij. Fakti që ai nuk fliste kundër askujt dhe e konsideronte shpifjen si një helm vdekjeprurës, ishte pjesë e të qenit një njeri i besueshëm.

VËLLAI IM, MË TREGO ANËT E TYRE TË MIRA, MOS MË TREGO GJENDJET E TYRE TË KËQIJA

“Shpifja ishte një armë e ulët, që përdorej më së shumti nga njerëzit me armiqtë, smirë dhe kokëfortësi. Një person me dinjitet nuk duhej të binte në nivelin e përdorimit të kësaj arme të ndyrë.” Sepse shpifja, sipas ajeteve të Kur’anit, ishte e kritikuar dhe e refuzuar nga aspekti i arsyes, zemrës, njerëzirllekut, ndërgjegjes, natyrës njerëzore dhe kombësisë. Ajo ishte e barabartë me kafshimin e egër të mikut tënd.

Sipas dëshmisë së Bajram abit, Ustad nuk fliste kurrë keq për askënd në mungesë të tyre dhe ndalonte edhe të tjerët të flisnin.

Gjatë ditëve kur qëndronte në xhaminë Nurshin në Van, një qen, duke parë derën e qelisë të hapur, kishte hyrë brenda, kishte ngrënë mishin e nxënësve dhe kishte thyer edhe kupën ku ndodhej mishi. Nxënësit vendosën ta gjenin qenin dhe ta rrihnin. Ustad i bindi ata të mos i bënin asgjë qenit, madje as të mos flisnin keq për të, dhe tha:

“Mos bëni shpifje ndaj këtij kafshe dhe bëni hallall ndaj tij.”

Ai as edhe për një qen nuk të lejonte të përgojose ose të flisje kundër tij dhe gjithashtu kërkoi edhe t’i bëhej hallall. Ajo kafshë ishte e uritur dhe dera ishte e hapur. Kush e di sa më shumë do të shqetësohej nga thashethemet për njerëzit nëse do të shqetësohej kaq shumë nga njerëzit që flisnin keq për kafshët. Në një epokë kur përgojimi po pushtonte mendjet dhe zemrat si një sëmundje ngjitëse, ky qëndrim ishte sigurisht shumë i rëndësishëm.

Molla Hamidi e përshkroi ndjeshmërinë e tij ndaj përgojimit me këto fjalë: “Ai zemërohej shumë me përgojimet dhe gënjeshttrat. Ai kurrë nuk do të përgojonte askënd.”

Një ditë dikush tha se urdhrat e fesë ishin shumë të rrepta dhe e rrethonin njeriun nga të gjitha anët. Mësuesi ynë tha: “Po, nëse kthehesh djathtas dhe përgojoni dhe kthehesh majtas dhe gënjen, kjo sigurisht që është.” Domethënë feja ishte e mërzitshme për natyrë të korruptuara që e bënin të keqen profesion dhe kënaqeshin me gjëra të neveritshme. A nuk u dëmtuan nga rrezet e diellit dhe nuk u kalbën ata me natyrë të prishur?

Ai donte të përhapej mirësia dhe bukuria dhe i pëlqente të flitej për të. Ahmed Ramazan, pasi udhëtoi nëpër Irak, Siri dhe Egjipt, shkoi te Zoti dhe pa sjelljen joislame të muslimanëve, u pikëllua dhe donte t’i tregonte Ustadit për këto. Ustad, që në fjalinë e parë të Ahmedit, ia bëri me dorë: “Hesht!” Ai bëri një shenjë dhe tha: “Vëlla, më trego për anët e tyre të mira, jo për situatat e tyre të këqija.”

E keqja nuk ishte diçka që duhej të shërbente si shembull apo të merrej për model që të dëgjohej apo të përçohet... Ah, sikur të gjithë të vepronin ashtu dhe të mësonin këtë mësim prej tij. Sepse, njerëzit e sotëm, të cilët jetojnë kaq afër të keqes, nuk kanë as nevojë, as fuqi për të folur qoftë edhe një fjalë të vetme për shëmtimin.

ATA QË MË BËJNË PADREJTËSI JANË NGA NJË KOMB TJETËR

Ishte njeri i devotshëm, jetonte duke menduar për botën tjetër kur merrte vendime, dhe kthjelltësia ndikonte në veprimet e tij. Vlerësonte të kaluarën së bashku me të tashmen dhe të tashmen me të ardhmen, duke marrë vendime të sakta. Nuk ishte njëdimensional. Ndoshta nga vetja, ndoshta nga pastërtia e zemrës së tij, kishte një largpamësi, ndjeshmëri dhe kuptueshmëri të rrallë. Sa më shumë që thellohej në adhurim, Zoti ia hapte horizontet.

Në vitin 1908, Shejh Bahid Efendi, një nga drejtuesit e njohur të Universitetit të Ezherit në Egjipt, kishte ardhur në Stamboll. Ai ishte rreth 54 vjeç dhe një dijetar i kompletuar i Islamit. Bediuzzamani gjithashtu ndodhej në Stamboll dhe ishte 31 vjeç. Sipas një shkrimtari, “Një flakë e shkëlqyer e inteligjencës kishte lindur në horizontet e Stambollit nga shkëmbinjtë e lartë të Lindjes.” Ai përgjigjej për çdo pyetje dhe nuk bënte pyetje për askënd. Në ato kohë, qëllimi i tij për të ftuar dijetarët në një debat ishte të tërhiqte vëmendjen për aktivitetet e dijes dhe mençurisë në Lindje.

Ulemaja e Stambollit, duke u ndier të pafuqishëm përballë këtij dijetari të ri që i kishte mposhtur me dijen e tij, kërkuan ndihmën e Shejh Bahidit për ta mposhtur atë në fushën e dijes. Shejh Bahidi e pranoi këtë kërkesë dhe një ditë gjatë një kohe namazi, ata dolën së bashku nga Xhamia e Ayasofjas dhe u ulën në një kafene aty pranë. Shejh Bahidi, duke iu drejtuar këtij djali që nuk kishte pyetur kurrë për asgjë, e pyeti:

“Çfarë mendimi ke për lirinë në Qeverinë Osmane dhe çfarë mendimi ke për Evropën?”

Qëllimi i Shejh Bahidit me këtë pyetje ishte të testonte largpamësinë, kthjelltësinë dhe perceptimin e këtij të riu, i cili nuk kishte dyshim për dijen e tij dhe inteligjencën e mprehtë, si dhe nivelin e tij për të kuptuar botën që e rrethonte. Bediuzzamani, duke i dhënë Shejh Bahidit përgjigjen që e bindi atë, tha: “Ky djalë nuk mund të diskutohet. Edhe unë isha në të njëjtin mendim. Megjithatë, ta shprehësh këtë në një mënyrë kaq të shkurtër dhe të qartë, është diçka që vetëm Bediuzzamani mund ta bëjë.” Dhe përgjigjja që ai dha ishte:

“Qeveria Osmane është shtatzënë me Evropën. Do të lindë një qeveri si ajo e Evropës. Po ashtu, Evropa është shtatzënë me Islamin. Ajo do të lindë një shtet islam.”

Koha e vërtetoi këtë vlerësim të Bediuzzamanit. Ai, në mënyrë të përvulur, e shpjegonte këtë qasje të dukshme të “sfidimit të hapur” që ai kishte në ato kohëra, duke e lidhur atë me një kuptim më të thellë të zhvillimeve të ardhshme. Në veprën e tij *Âsâr-ı Bediyye*, ai shpjegonte kështu:

“Tani kuptohet se ai sukses i jashtëzakonshëm dhe ajo mburrje dhe shfaqje e pakuptimtë e virtytit, që ishte përtej mundësive të mia, do të hidhte themelet për pranimin dhe rëndësinë e *Risale-i Nurit* në Stamboll dhe në mesin e dijetarëve në të ardhmen.”

Ai themeloi atë bërthamë të jetës që, në të ardhmen, do të bëhej një shprehje për të gjithë, një periudhë kur kritika do të ishte një veprim, dhe ku kriticizmi do të konsiderohej si një veprim i rëndësishëm, ndërkohë që të tjerët, duke e gjetur hapësirën të hapur, do të godisnin në ajër. Ai

përgatiti terrenin që të mos kishte askush që të dilte në fushën e diskutimeve kundër *Risale-i Nurit*, që nuk do të mund të sfidohej. Në të vërtetë, asnjë njeri me mendje të kthjellët dhe serioze nuk e kishte guxim të përballej me to, sepse ato ishin argumente të pakundërshtueshme. Përpjekja për të mposhtur një njeri të cilin nuk mund ta mposhtnin në rininë e tij, dhe tani, pas një periudhe të dhuntisur dhe aftësi të zhvilluara, duke arritur kulmin e tij dhe duke dhënë frutat më të bukura, ishte gjithashtu një çështje që nuk kishte asnjë logjikë, as mundësi për të kërkuar gabime në ato vepra.

Biseda e tij e njohur me policin ruse është gjithashtu shumë e rëndësishme, si për të treguar shpresën e tij, ashtu edhe për të shfaqur horizontin e tij të mendimit. Ai ishte një njeri që kuptonte më së miri realitetet e botës në të cilën jetonte, një njeri që shihte horizontet e kuptimit dhe imagjinatës nga një këndvështrim të drejtpërdrejtë dhe të vërtetë të realitetit.

Nga Kodra e Shejh San'an, ai shikonte drejt Tiflisit. Ishte një ditë e ftohtë dhe me shi në muajin mars. Në jetën tonë shoqërore, gjithashtu kishte dimër. Ky ishte motivi që e bëri atë guximtar. Policia ruse ishte e hutuar nga shpresa e tij, ndërsa ai ishte i mahnitur nga mendimi i tij. Atje do të binin një pas një tri periudha errësire, ndërsa ne do të shihnim daljen e tri dritave njëra pas tjetrës. Siç ishte njoftuar, Sovjetikët përjetuan errësirën e socializmit, bolshevizmit dhe komunizmit njëri pas tjetrit.

“Islami është copë-copë,” tha polici rus.

Përgjigjja e tij tregon qëndresën e palëkundur të një zemre me iman.

“Ata janë duke mësuar. Ja, India është një fëmijë i aftë i Islamit, po studion në shkollën e mesme britanike. Egjipti është një djalë i zgjuar i Islamit, po ndjek mësimet në shkollën e lartë të politikës britanike. Kaukazi dhe Turkistani janë dy djem të guximshëm të Islamit. Ata po studiojnë në shkollën ushtarake ruse, dhe kështu me radhë...”

Ja, këta fëmijë fisnikë, pasi të marrin diplomën e tyre, çdo njëri nga ta do të kalojë në krye të një kombi dhe, duke ngritur flamurin e Islamit. Më pas do ta shpërndajë atë në horizontet e përsosura, duke shpallur sekretin e urtësisë së përjetshme të krijimit të njerëzve, duke u përballur me kundërshtimin e yjeve dhe duke realizuar urtësinë hyjnore të krijimit.”

Këto ishin përcaktimet e një zemre që sheh të ardhmen me dritën e besimit. Nuk ishte thjesht një dëshirë e thatë.

Xhemal Khan, i cili kishte punuar si drejtor i një bashkie në Barla, e përshkruante intuitën, shikimin e largët dhe arsyen e Ustadit kështu:

“Ai ishte një njeri shumë i zgjuar. Sipas pamjes së tij, kur një person afrohej, ai mund të kuptonte menjëherë se kush ishte ky individ. Fliste dhe jepte mësim sipas gjendjes shpirtërore të atij personi.”

Përshkrimi i tij ishte i ngjashëm me atë të një aparati rëntgen, i cili mund të zbulojë portretin shpirtëror të atij që ndodhej përpara tij dhe të fliste në përputhje me këtë.

Ustadi, shihte me një sy të thellë besimi, duke parë gjithçka me qartësi dhe duke marrë vendime të sakta. Ai e kishte një dashuri të madhe për Anadollin dhe popullin turk për shkak të shërbimit të tyre ndaj Islamit. Në shumë raste, ai përmendte ekzistencën e grupeve dhe forcave të fshehta që vepronin kundër fesë. Ai e kishte kuptuar shumë herët një lojë të tmerrshme që luhej në botën islame, veçanërisht në Turqi. Ai kishte identifikuar se disa individë, të cilët nuk ishin turq dhe muslimanë, por që kishin arritur pozita të rëndësishme në këtë vend, ishin duke vepruar për interesa të huaja. Ai shpesh shprehej kështu:

“Unë po vërej; kush më bën padrejtësi, i dalloj ata, dhe absolutisht, nuk janë turq të vërtetë. Sepse, tek turqit e vërtetë nuk ekziston dhuna. Ata që më bëjnë padrejtësi janë njerëz nga kombësi të tjera që janë fshehur nën petkun e turqve.”

Kjo ishte një shenjë e rëndësishme dhe ishte shprehur vetëm me kaq.

Largpamësia buronte nga imani i tij. Ishte pasojë e zhvillimit të nënshtrimit ndaj Allahut. Mendimet dhe pamjet e ngushta nuk i përshtateshin një besimtari. E ardhmja e Islamit dhe jeta e muslimanëve varej nga aftësia e tyre për të kuptuar jetën në tërësinë e saj dhe të jetuarit me një vizion të gjerë.

I SAKTË SIKUR NJË USHTAR OSE ORË

Ai ishte një njeri i hatashëm; me fjalët e sotme, ishte një njeri karizmatik. Njerëzit nuk mund t'i largonin shikimet prej tij, ndërsa ai bezdisej nga vështrimet dhe thoshte: "Mos shikoni." Megjithatë, njerëzit në kuvendet ku ai ndodhej, nuk mund t'i shmangeshin tërheqjes ndaj tij, si luledielli që kthehen drejt diellit. Rrugët ku ai kalonte mbusheshin me njerëz që dëshironin ta shihnin qoftë edhe për një çast. Dukej sikur ai ishte një magnet që tërhiqte zemrat drejt vetes.

Të folurit, heshtja, mendimet, qëndrimi, ecja, shikimi i tij; tregonin se ai ishte një njeri i plotë në çdo aspekt.

Jeta e tij ishte e rregulluar dhe e ndërtuar mbi disiplinë. Për këtë çështje, le ta dëgjojmë Mustafa Sungur: "Ustadi ynë thoshte shpesh: 'Jeta ime ka kaluar me disiplinë.' Po, jeta e Ustadit tonë, madje çdo njëzet e katër orë të ditës së tij, ishte e disiplinuar. Adhurimi i natës, namazi i *tehexhudit* dhe gjithmonë të qenit zgjuar në kohën e sahabut, i angazhuar me tesbih dhe dua, ishin të pandashme për të. Koha e duas pas leximit të *evradeve* gjatë natës ishte jashtëzakonisht e rëndësishme. Me siguri, në atë kohë kishte një moment kur ai fitonte një përfshirje të gjithanshme dhe bënte tesbih e *tahmid* (falenderime) në emër të të gjitha grimcave të gjithësisë. Gjatë ditës, kishte rregull edhe në ushqimin, korrigjimin e *Risaleve* dhe bisedat me vizitorët, të gjitha këto ishin të organizuara me disiplinë."

Sistemi i punës dhe përkushtimi i Ustadit theksoheshin edhe nga Bajram Jyksel, i cili shprehej me këto fjalë: "Si ushtar ose si orë, ishte tepër i përpiktë. Një shërbim e realizonte menjëherë. Kur shkonim në natyrë, ndonjëherë thoshte: 'Do të kthehemi menjëherë.' Shihnim që kishte ardhur ndonjë vëlla ynë student nga Ankara ose Stambolli, i cili kishte sjellë formularët dhe po e priste Ustadin."

Për këtë sistem pune, këtë disiplinë dhe rregull, kanë një nevojë të madhe njerëzit tanë, jeta e të cilëve është kthyer në kaos. Të punuarit me sistem dhe disiplinë, që i çon të tjerët drejt suksesit, ishte absolutisht i domosdoshëm për Botën Islame, e cila me urdhrin e fesë është e detyruar në rregull dhe disiplinë pesë herë në ditë. Dhe me shumë gjasë, rruga për të rimarrë madhësinë e dikurshme do të kalonte pikërisht përmes këtij rregulli.

Ai mbante dinjitetin dhe krenarinë që duhet të ketë një musliman. Në një kohë kur njerëzit ishin të prirur drejt botës materiale, një qëndrim i varfër dhe i tërhequr nga kjo botë mund të bëhej shkak për largimin e tyre nga feja. Ai e braktiste botën jo materialisht, por shpirtërisht; zgjidhte të gjitha çështjet e shkencës dhe filozofisë së kohës së tij deri në atë pikë sa mund të shkruante libra për to dhe asnjëherë nuk binte në lodhje apo përtaci. Abdullah Ekinxhi, duke e përshkruar Ustadin tonë siç e kishte parë para Luftës së Parë Botërore, thotë:

"Para luftës, Ustadi në Van ishte shumë i shkëlqyer. Vishte rroba të bukura, kishte një qëndrim fisnik dhe të hijshëm. Ishte mik i pashallarëve. Shërbente si mësues në Medresetë Horhor."

Detyra jonë nuk ishte të ishim ata që braktisin botën sepse nuk mund ta zgjidhin atë, por të bëheshim ata që, duke i drejtuar shikimet nga akhireti, e kthejnë rrugën e kësaj bote në një qoshe

të xhenetit, duke ndërtuar atë rregull dhe paqe. Ustadi, që jetonte një jetë të thjeshtë si një bërthamë, kishte ndërtuar këtë në botën e tij dhe e kishte treguar këtë si një model që duhej ndjekur.

KUR'ANI ËSHTË NJË MREKULLI E PËRJETSHME QË NUK DO TË SHUHET

Gjithçka që bënte, e bënte për të mirën dhe ngritjen e Islamit. Nuk jetonte për veten, çdo gjë e donte për fenë. Në *Hutbe-i Şamiye* kishte thënë: “Ne e duam fenë. Edhe botën e duam, por sërish për hir të fesë.” E shihte veten përgjegjës dhe të ngarkuar me detyrën për të lartësuar fenë. Jo sepse e konsideronte veten të veçantë, por sepse ishte besimtar dhe kjo ishte detyrë e imanit të tij.

Në vitin 1899, guvernatori i Vanit, Tahir Pasha, i kishte treguar Bediuzzamanit një artikull në një gazetë, ku përmendeshin fjalët e Ministrit të Kolonive të Anglisë. Ministri, i quajtur Gladstone, duke treguar Kur'anin që mbante në dorë, kishte thënë:

“Për sa kohë që ky Kur'an ndodhet në duart e muslimanëve, ne nuk mund të bëhemi vërtet sundues të tyre. Duhet të bëjmë çfarë të mundemi, ose ta heshtim këtë Kur'an dhe ta heqim qafe, ose t'i largojmë muslimanët prej tij.”

Përballë këtij lajmi dhe planeve të ndyra, xhelozia dhe përkushtimi fetar i Bediuzzamanit u ndez. Ai mendoi për domosdoshmërinë e një përpjekjeje islame me përmasa botërore, hodhi vështrimin nga e gjithë bota dhe tha:

“Edhe unë do t'i shpall botës se Kur'ani është një mrekulli e përjetshme, që nuk shuhet dhe nuk mund të shuhet.”

Ai nuk shikoi as djathtas, as majtas, nuk mendoi për ata që mund të ishin me të, por e mori detyrën mbi supet e tij dhe e konsideroi si të tijën. Po, kjo ndjenjë dhe mendim ishte diçka që duhet ta kishte çdo musliman. Që nga ajo ditë, ai i përmbloodhi planet e tij në dy parime kryesore.

Në *Emirdağ Lâhikası*, ku ai e rrëfen këtë ngjarje, shpjegonte dy mjete për të shpëtuar jetën tonë të përtejme dhe atë të kësaj bote nga shtypja, padrejtësitë dhe shkatërrimi i shkaktuar nga humbja e rrugës. E para ishte shpjegimi dhe provimi i të vërtetave që i përkasin Kur'anit; e dyta ishte hapja e një medreseje ose medreseve ku do të mësoheshin së bashku shkencat fetare dhe ato natyrore. Ai, me atë që i kishte lindur në zemër atë ditë, kishte planifikuar në Azi një medrese me emrin “Medresetu'z-Zehra”, më të madhe se Xhamiu'l-Ezheri në Afrikë [përkatësisht në Egjipt – H.S]. Ai ndoshta kishte shpresuar që kjo medrese të kishte mijëra, madje qindra mijëra degë në të gjithë botën. Ndoshta asaj dite ai kishte perceptuar vetëm veçoritë kryesore të kësaj misioni të madh. Kjo medrese do të ishte një mjet për lumturinë e Azisë dhe për bashkimin e Botës Islame, do të ngrinte pengesa kundër nacionalizmit negativ, duke mos lejuar që ai të zhvillohej. Mendimet e tij të asaj kohe tregojnë qartë se çfarë metode kishte imagjinuar. Fatkeqësisht, për shkak se kjo medrese nuk u themelua, nacionalizmi negativ, injoranca, humbja e besimit dhe degjenerimi nuk mundën të ndaloheshin.

Sulmi ndaj Kur'anit kishte ndezur përsëri pasionin e tij për shërbimin, duke e orientuar atë drejt përcaktimit të misionit të tij kryesor dhe duke mos rënë në dobësi përballë asaj që mund të bëhej.

Ai ishte një “dijetar musliman”. Ndjenja e përgjegjësisë e tij nuk ishte e kufizuar vetëm në një vend apo një çështje. Kur puna e kërkonte, ai do ta bënte gjithçka vullnetarisht, pa shmangur asnjë detyrë. Para fillimit të Luftës së Parë Botërore, atë dimër ai u kishte thënë nxënësve të tij: “Një tërmet i madh dhe i përgjithshëm po afron, përgatituni.” Në muret e medresesë kishte armë, pushkë, armë të ndryshme, fishekë, shpata dhe thika.

Në Luftën e Parë Botërore, Perandoria Osmane luftoi në katër fronte: Çanakkale, Irak, Sina dhe Kaukaz. Ustadi kishte marrë pjesë në luftë si komandant vullnetar i një batalioni. Zejneeddin Burak, i cili e vizitoi Ustadin në medresenë Horhor, e përshkruante me këto fjalë habinë e tij:

“Ajo që na tërhoqi vëmendjen dhe na habiti ishte qëndrimi dhe veshja e hoxhës. Sepse nuk pamë atë veshjen tradicionale të hoxhës që e kishim parë më parë. Ai, me shapkën në kokë, çizmet në këmbë, thikën në brez dhe ecjen e tij me hapa të fortë, më tepër na jepte përshtypjen e një oficeri ushtarak, një komandanti, sesa të një hoxhe.”

Pronari i gazetës *Hür Adam*, i ndjeri Sinan Omur Bej, në këtë lidhje rrëfente:

“Kam parë për herë të parë Bediuzzamanin në gushtin e vitit 1911, në malin Süphan. Ishte mbi një kalë të bardhë. Nga atje këtu ai e drejtonte kalin, duke ngritur moralin e ushtarëve. Në kokë kishte një çallmë dhe mbi supe epoleta. Bediuzzamani organizoi njësi milicie në Lindje. Ky organizim kishte rreth katër deri pesë mijë pjesëtarë.”

Nxënësit e tij, të njohur si “keçe kylahlıllar”¹⁷, ishin një grup besnikësh. Ustadi kishte luftuar në frontin e Pasinler, në Van, Muş dhe Bitlis, dhe së fundmi ishte kapur rob në Bitlis.

Për shkak të rënies së Muşit, ushtarët po përpiqeshin të zhvendosnin tridhjetë topat në drejtim tjetër. Ata i kishin thënë Ustadit: “Nëse ti mund t’i kapësh ato tridhjetë topa me vullnetarët e tu, do të mund t’i kundërpërgjigjemi disa ditë me ato topa dhe populli do të shpëtojë.”

Bediuzzamani tha: “Atëherë, unë ose do të vdes, ose do t’i sjell ato topa.” Dhe ai mori drejtimin e treqind vullnetarëve dhe i shpëtoi topat.

Ai nuk hezitoi të sakrifikonte jetën e tij për atdheun, popullin, nderin e kombit dhe fenë e tij.

Misioni i tij ishte ta bënte të njohur Allahun dhe ngritjen e së vërtetës. Për këtë, ai bënte gjithçka që ishte e nevojshme, në çdo vend dhe në çdo moment. Kur ishte e nevojshme, ai ngjitej në tribunë dhe mbante ligjërrata, botonte vepra; kur ishte e nevojshme, ai planifikonte shkolla dhe medrese si një arkitekt, një inxhinier ose një punëtor, dhe punonte për realizimin e tyre; kur ishte e nevojshme, ai bëhej një komandant i guximshëm në fushën e betejës. Në frontin e Pasinler, ai i tha mësuesit të ndjerë Molla Habib: “Hajde përpara! Asnjë top i armikut nuk mund të na vrasë. Nuk do të tërhiqemi!” Dhe me vërtetë, topat që kaluan mbi kokat e tyre, nuk i preken si rezultat i shpëtimit hyjnor.

¹⁷ Në origjinal “keçe külahlılar”, që do të thotë “ata që mbajnë kapelet e keçes” dhe përdoret për të përshkruar një grup të caktuar ushtarësh vullnetarë ose besnikë, të cilët ishin të njohur për mbajtjen e këtyre kapelave tradicionale dhe shpesh kishin një identitet të fortë fetar dhe ushtarak (Shënim i përkthyesit).

Ashtu siç Akifi, në vargjet e tij, i bën thirrje ndjenjës së përgjegjesisë të Umerit (r.a), duke thënë: *“Nëse një shtëpi e mjerë shkatërrohet pa u kujdesur: Umeri mbetet sërish nën të, askush tjetër! Kur dikush derdhi një pikë gjaku në tokë: Ajo pikë bëhet një vorbull e madhe dhe e mbyt Umerin.”* dhe me fjalët *“Umeri është përgjegjës! Umeri është përgjegjës!”* e shpreh këtë ndjenjë të fuqishme; gjithashtu, Ustadi ndjente përgjegjësi për çdo mungesë të Kur’anit, për çdo vajtues të pafajshëm, dhe për çdo çështje që mbetet pa zgjidhje. Ai kishte frikë nga çdo zjarr që mund të shpërthente, dhe kurrë nuk ndiente qetësi.

Në ato ditë kur ishim të nënshtruar ndaj mizorisë së një dore të përgjakur dhe të kuqe, Ustadi, që ra rob, bëri diçka që nuk e kishte bërë kurrë më parë. Ai foli para komandantëve rusë duke qëndruar këmbën mbi këmbë, duke treguar se nuk u jepte aspak rëndësi atyre. Dukej sikur Ustadi ishte komandanti, ndërsa komandantët rusë ishin robër. Ndërkohë, ai kishte këmbën e thyer. Rusët e vunë re më vonë dhe e trajtuan. Ustadi ra rob së bashku me tre nxënësit e tij. Rusët lanë vetëm një nga nxënësit e tij, me emrin Said, pranë tij dhe e çuan në kampin e robërve në Kosturma, Siberi. Ustadi nuk mund të hante atë që hanin ata dhe nuk mund të pinte atë që pinin ata. Ai nuk mund të hante bukë të pjekur në furra ku piqej mish derri. Thuhet se, pavarësisht talljeve të ushtarëve, ai e bluante vetë miellin, e piqte bukën në zjarrin që e ndizte vetë. Vetmia, të flohtët, uria, shtypja, robëria – duket sikur asnjë prej këtyre nuk kishte rëndësi. Ai e ndjente se edhe atje duhej të kryente detyrën e tij.

Mustafa (Mustafa Yalçın), i cili ishte në të njëjtin kamp robërisht në Siberi me Ustadin, tregon:

“Moti ishte shumë i flohtë. Atje nuk dallohej nata nga dita. Dielli nuk perëndonte. Edhe atje, gjatë natës, Molla Said Efendi nuk rrinte duarkryq; pavarësisht se ishte e ndaluar, shkonte në kampe të tjera dhe lexonte libra. Gjatë ditës, ai vetë na printe në faljen e namazit. Në fillim ndërhyenin dhe nuk na lejonin. Më pas, Ustadi u tha diçka dhe ata e lehtësuan disi kufizimin. Ata përpiqeshin të mos na lejonin të mblidheshim në grupe të mëdha. Atje, ne e thërrisnim atë “Kreu i Çështjeve Fetare”. Ai madje ua shpjegonte fenë edhe rojeve ruse. Oficerët ushtronin presion mbi rojet që e dëgjonin. Molla Said Efendi na jepte gjithmonë moral, duke thënë: ‘Mos u shqetësoni, do të shpëtojmë.’ Unë nuk e di që Ustadi të ketë fjetur ndonjëherë gjatë natës në Siberi. Gjithmonë lexonte. Shkruante diçka. Dhe na thoshte: ‘Në të ardhmen, edhe këto vende do të bëhen muslimane; por tani nuk kuptojnë.’ Kur ishim pranë tij, nuk ndienim asnjëherë frikë apo pikëllim.”

Ai ishte i sigurt në kauzën e tij. Ndjenja e përgjegjesisë pasqyrohej në fjalët dhe qëndrimin e tij si sinqeritet; jo vetëm që ndikonte bashkëbesimtarët e tij, por edhe rojet ruse që qëndronin në shërbim pranë tij, duke u vënë nën ndikimin e tij shpirtëror. Ai e përshkruante këtë situatë me fjalët: *“Gjatë robërisë në Rusi, kisha vendosur një pushtet shpirtëror!”*

Ai nuk ishte i lirë. Megjithatë, ai vazhdonte t’i fliste njerëzve për Zotin e tij. Të paktën, merrej me ata që kishte pranë, u jepte mësim dhe u printe në faljen e namazit. Nuk rrinte i qetë; lexonte, reflektonte dhe shkruante. Pa iu trembur rrezikut apo vështirësive, shkonte në kampe të tjera. Nuk flinte deri në agim. Kush e di, ndoshta që atëherë po përgatiste terrenin për lulet e pranverës që do të çelnin një ditë atje, duke treguar rrugën dhe gjurmët, duke i gjelbëruar vendet ku shkelte. Ndoshta që atëherë kishte përshëndetur atë flijim të jashtëzakonshëm dhe rininë që do

të vinte më vonë, duke ndier aromën e mësuesve që një ditë do të sillnin dhurata pranverore mbi varrin e tij. Ato vende do të pastroheshin dhe do të njiheshin me bukurinë e Islamit.

Sikur t'u thoshte brezave që do të vinin pas tij: “Edhe nëse ndodhemi në një kamp robërie, mos hiqni dorë nga shërbimi. Jo vetëm ndaj bashkëfetarëve tuaj, ndaj bashkëkombësve, bashkëshortëve, apo të afërmeve tuaj; por edhe ndaj atyre që nuk flasin gjuhën tuaj, që nuk ndajnë të njëjtën fe me ju, që ju shohin si armiq dhe që ju mbajnë nën vëzhgim me armë në dorë. Sepse ju jeni lajmëtarët e sigurt, që ftoni drejt tryezës më të bukur dhe së vërtetës më të madhe. Nuk ka arsye për shqetësim. Si mundeni të mos e kryeni detyrën tuaj në këtë gjendje, ndërkohë që në kushte shumë më të lehta dhe me mundësi më të shumta nuk i shtrini dorën tuaj më të afërme dhe nuk përpiqeni t'u tregoni diçka?” Ndoshta ajo situatë thoshte pikërisht këto fjalë. Ndoshta thoshte edhe më shumë... Por me siguri nuk ishte rastësi. Kush do të mund ta mendonte këtë, kush do ta bënte? Vetëm ata që për hir të së Vërtetës harrojnë gjithçka, të dashuruarit e përbetuar deri në fund... Ai, njeriu i “përzgjedhur”, ajo “jetë e pastër”, një ditë i kishte thënë Zybejr abit: “Zybejr, mos mendon vallë se natyrat e veçanta, që shfaqen papritur në historinë islame, janë një rastësi?”

Nga data kur u robërua, më 19 shkurt 1916, deri në kthimin e tij në Stamboll, më 21 qershor 1918, kishin kaluar 2 vite, 4 muaj dhe 4 ditë. Gjatë Luftës së Parë Botërore, kishim pësuar disfatë dhe atdheu ynë ishte pushtuar. Më 16 mars 1920, britanikët pushtuan Stambollin. Kjo situatë e trishtonte dhe e rëndonte shumë zemrën e Bediuzzamanit. Ai nuk e pranonte këtë gjendje, nuk qëndronte duarkryq dhe punonte kundër forcave pushtuese.

– “Gjatë disfatës në Luftën e Parë Botërore, shohim se jeni prekur shumë,” i thanë atij.
– “Unë durova dhimbjet e mia... Por vuajtjet që më vinin nga dhimbjet e muslimanëve më shtypën më shumë. Prandaj jam dërrmuar kaq shumë. Megjithatë, shoh një dritë që, me shpresë tek Zoti, do të më bëjë t'i harroj këto vuajtje,” përgjigjej ai me një buzëqeshje.

Ai nuk jetonte për veten e tij, por për kauzën e tij. Vuajtjet personale i duronte dhe nuk i jepte rëndësi, por, përballë dhimbjeve të Botës Islame, nuk mund të thoshte, ashtu siç e shprehte Akifi: “Nuk më intereson, kalo dhe shko!” Ai ishte nga ata që “shkelnin dhe shtypeshin, por gjithmonë kapeshin pas të drejtës dhe e mbronin atë.”

Edhe gjatë pushtimit, ai i përgjigjej sulmeve ndaj Islamit. Kur Kryepriifti i Kishës Anglikane të Anglisë i dërgoi Meshikhatu'l-Islamijje¹⁸ gjashtë pyetje, ai tha: “Për këtë, përgjigja më shkatërruese është të heshtësh me përbuzje dhe t'i pështysh fytyrës së tij.” Sepse, siç e përmend në *Mektubat*, ata “kishin vendosur këmbët e tyre mbi fytyrën tonë” dhe guxonin me arrogancë të bënin pyetje. Ai tha: “Pështyni fytyrën e paturpshme të atij anglezi të mallkuar!” Pas kësaj, ai u dha përgjigje pyetjeve, jo me gjashtëqind fjalë, por me nga një fjali: “Jo për të, por për hir të së vërtetës, kjo është përgjigja!”

¹⁸ Në origjinal “Meşihat-ı İslamiye”, i cili ka qenë institucioni më i lartë fetar i Perandorisë Osmane, i cili merrej me çështjet fetare dhe shariatit. Udhëhiqej nga Shejhulislami, që ishte figura më autoritative në aspektin fetar dhe një nga zyrtarët më të lartë të shtetit osman. Ky institucion luante një rol të rëndësishëm në interpretimin dhe zbatimin e ligjit islam (shariatit), si dhe në administrimin e çështjeve fetare dhe edukative. Me shpërbërjen e Perandorisë Osmane dhe krijimin e Republikës së Turqisë, ky institucion u shfuqizua (Shënim i përkthyesit).

Në të njëjtën periudhë, ai jepte përgjigje edhe atyre që flisnin me ndikimin e frymës së tyre, ata që kishin rënë në kompleksin e inferioritetit dhe që ishin si bori, duke shpjeguar madhështinë dhe të vërtetën e Islamit. Ai nuk merrej me gabimet e tij, por me idenë se duhej ndryshuar thelbi i fesë, duke thyer mendimet e cekta të atyre që e mendonin kështu dhe duke parandaluar shpërbërjen e këtyre lëvizjeve. Këto argumente ishin jashtëzakonisht bindëse dhe i lejonin atij që të jepte frymë për ata që nuk dinin shumë për fenë.

Ndjenja e përgjegjësisë ishte aq e plotë saqë, sikur kalaja e njerëzimit të ishte shndërruar në qelizat e tij, dhe ai kishte vendosur receptorë në trupin e tij, duke filluar të ndiente çdo dëmtim dhe duke reaguar ndaj tij, duke dëgjuar lëvizjen e ngjarjeve.

Në vitin 1926, në Ankara u mbledh një këshillë dhe filloi të punonte në përputhje me direktivat e organizatave të jashtme, duke vendosur që të bëhej propagandë ateiste dhe të dobësohej dhe zhdukej besimi në ringjalljen pas vdekjes përmes filozofive dhe mësimëve të tyre. Gjatë ditëve kur u mor ky vendim, Ustadi ndodhej pranë Liqenit të Egirdir dhe pa dëshirën e tij e përsëriti 40 herë ajetin e 30-të të sures Rum, që ka kuptimin: *“Tani shiko veprat e mëshirës së Allahut: si e ringjall Ai tokën pas vdekjes? Atë që e bën këtë, padyshim do të ringjallë edhe të vdekurit; Ai është i aftë për çdo gjë.”* Kur u kthye në Barla, ai shkroi traktatin mbi Ringjalljen (*Haşir Risalesi*). Më pas, ky libër u botua në Stamboll dhe iu dërgua një deputeti të Kuvendit. Ky deputet, një ditë, takoi një prej atyre që kishte përgatitur programin e përmendur dhe iu dha librin. Ky person kishte thënë: *“Said Nursi po merr vesh për punët tona me informacion të fshehtë dhe po shkruan kundër nesh.”* Kur Kazëm Pasha (Kazım Karabekir Paşa) e informoi Ustadin për këtë, ai u përgjigj:

“Vëllau im! Nuk kisha dijeni për një vendim të tillë të Këshillit të Arsimit. Sipas vendimit të tyre, Zoti më dha mundësinë për të shkruar këtë risale. Nëse jo, unë nuk do ta kisha shkruar atë për vetën dhe dëshirat e mia personale, por u shkrua për shkak të nevojës.”

Për shkak të nevojës, *Fjala e dhjetë (Onuncu Söz)* ishte gjithashtu risalja e parë që u shkrua. Ai, si një ushtar që patrullon kufijtë për të parandaluar depërtimin e armikut brenda, ashtu edhe kishte pastruar horizontin e botës së tij shpirtërore dhe intelektuale për të penguar mendimet e kota të hyjnë në zemrat tona. Allahu ia kishte dhuruar atij një risale kaq të mrekullueshme falë kësaj ndjesie të përgjegjësisë, sinqeriteti dhe qëllimit, pa e kuptuar edhe ai vetë. Ai që kërkon dhe bën të kërkoksh, që bën dhe realizon, ai që tregon mëshirë; në të vërtetë, ishte Allahu (I Plotfuqishmi dhe i Madhërishtmi). Dhuratat që i jepen njeriut janë vetëm një shprehje e mëshirës hyjnore të Pafundme dhe bujarisë së Tij...

SHKAKU I SËMUNDJEVE FIZIKE ISHIN SHPESH DHIMBJET SHPIRTËRORE

Ai kishte thënë: “Kush është i përkushtuar ndaj kombit, ai vetvetiu është një komb i vogël.” Po, vlera e njeriut ishte aq e madhe sa përpjekja që ai bënte për kauzën e tij. Kauza e tij ishte e drejtë, ishte e vërtetë. Mëshira, dashuria, vëllazëria, ndihma për njëri-tjetrin ishin qëllimet e tij; në përmbledhje, të gjitha bukuritë që Islami urdhëron dhe të gjitha ato që ai ndalon. Dhe ai jetonte për këtë kauzë, ai po shuhej për këtë kauzë. Gjatë më shumë se tetëdhjetë vjetëve të jetës së tij, ai gjithmonë thoshte “kauza ime!”, duke mos lejuar që horizontet e tjera të turbullonin pamjen e tij. Gëzimi, hidhërimi, miqësia, zhgënjimi, sëmundja, shëndeti, dëshira për të jetuar gjithçka kishte të bënte me kauzën e tij. Ai e donte atë pjesë të botës që e pasqyronte Allahun (dhe lavdërimi i Tij) dhe jetën tjetër, kurse e shihte të shëmtuar pjesën që e lidhte me veten dhe pastaj që do linte. Ai kërkoi një jetë të mjaftueshme për të përfunduar shkruarjen e *Risaleve*, dhe kur ato ishin përfunduar, tha: “Detyra ime mbaroi.” Tani mund të ngrite dorën si për t’u larguar.

Ustadi preferonte të zbriste nga lart dhe nga kodra në vend të shtegut të gdhendur nga gurët që të çonte në shpellën në Kalanë e Vanit. Në një rast, ai kishte rrëshqitur. Kur e përshkruante këtë ngjarje në *Sikke-i Tasdik-i Gaybî*, ai jep tre data të mundshme për ngjarjen, duke sugjeruar se mund të ishte rreth vitit 1899.

Kur bëri rrëshqitjen, për shkak të arsyeve fizike, ai duhet të kishte rënë në fund të kalasë, në një distancë prej rreth gjashtë metrash nga dera e shpellës; por ai ra duke krijuar një hark prej tre metrash dhe ra në derën e shpellës. Dëshmitari i drejtpërdrejtë i ngjarjes, i ndjeri Molla Abdulmexhidi, tregoi se kur ai po binte, kishte thirrur “Ah, kauza ime!” dhe Ali Çavuş treameton se kishte thënë “Ja Gavs-i Gejlani”. Mendohet se në fillim ai kishte thirrur “kauza ime!” dhe pastaj, ndoshta nga dëshira për ndihmën shpirtërore, kishte thirrur emrin e Abdulkadir Gejlanit për ndihmë.

Njeriu, në një moment kaq të rrezikshëm të jetës, thotë automatikisht atë që ka në zemër. Dashuria që kishte në zemrën e tij ishte çështja e Allahut. Kuptimi i të shprehurit kështu ishte: “O Zot, çështja jote, emri yt i lartë, të jetuarit për emrin tënd...” “A do të largohesh nga kjo botë pa i bërë shërbimet që do të ishin shkak për vendosjen e emrit tënd të lartë në zemrat e njerëzve?” Ndoshta, nëse thoshte vetëm “O Zot!” do të ishte kërkesa për ndihmën e Tij, por në fjalët “Ah, kauza ime!” ndodhet një përparësi e qëllimit të Allahut, duke e vendosur atë mbi çdo pritshmëri të tijin, mbi çdo dëshirë personale dhe çdo pritshmëri materiale apo shpirtërore.

Kurrë nuk ishte martuar. Një ditë, një nga nxënësit e tij, Molla Said, e pyeti për këtë çështje:

– Pse nuk martohesh, Sejda? A nuk ke nevojë?

– Nuk është se nuk kam nevojë. Edhe unë, si ju të rinjtë, jam një djalë i ri. Por, ashtu siç një njeri i martuar kur shkon në shtrat, nëse mendja e tij është e angazhuar me diçka tjetër dhe nuk mendon për marrëdhëniet e ligjshme të martesës, instinkti natyror i dëshirës nuk do të ngacmohet papritur. Po ashtu, mendja ime asnjëherë nuk mbetet e lirë, as natën as ditën, për të menduar për atë aspekt. Prandaj, instinkti im nuk nxitet dhe nuk e humbet kontrollin, sepse nuk ka stimul për të vepruar.

Kjo tregon një anë të udhës për brezin tonë për të pasur kontroll mbi veten, ndërkohë që tregon gjithashtu se serioziteti i tij për kauzën ishte aq i fortë, sa që as dëshirat natyrore nuk mund ta shpërqendronin. Kjo do të thotë se njeriu mund të jetojë me pasion dhe sinqeritet për kauzën e tij dhe të përjetojë një qetësi shpirtërore që është shumë më e thellë se kënaqësitë fizike të momentit. Kjo qetësi e pastër dhe kënaqësi shpirtërore janë aq të fuqishme, sa që kënaqësitë materiale dhe të përkohshme bëhen të parëndësishme krahasuar me to.

Një ditë, të njëjtën pyetje i bën edhe vëllai i tij, Molla Abdurmexhid Efendi:

– Sejda, po shoh që për dhjetë vjet nuk kam parë asnjë shenjë të dëshirës për t’u martuar nga ana juaj... A nuk keni dëshirë?

– Abdurmexhid, po të doja tani, mund të martohem me shumë gra. Por, kauza ime dhe shërbimi për Kur’anin që mbaj në zemrën dhe mendjen time, nuk më lejon të mendoj për këto gjëra, madje as kur jam në shtrat. Sepse jam i mbrojtur...

Po, Ustadi, i cili ishte i dhuntisur me manifestime të dëlirësisë së Zotit të tij dhe jetoi me devotshmëri të madhe, ishte i mbrojtur dhe Zoti i tij po e mbronte. Fuqitë e tij shpirtërore ishin shumë më të mëdha se ato të shumicës së njerëzve, dhe ndoshta, edhe fuqitë e tij fizike ishin po ashtu të jashtëzakonshme. Megjithatë, dashuria e tij për kauzën dhe shërbimi ndaj Kur’anit mbulonin tërë horizontin e tij, dhe ai shikonte përtej vetes. Njeriu pa ideale dhe qëllime të larta, mendjen dhe imagjinatën e tij e ka të bllokuar, ngel i ngujuar në dëshirat dhe tekate të tij. Nëse njeriu ka ideale të larta, hija e tij nuk do ta pengonte në ecje, përndryshe “qëllimi i tij, për shkak të harresës, do e kthej egon në një qendër që rrotullohet përreth vetes.”

Për Ustadin, i cili e përshkruante rënien e Perandorisë Osmane si “Shembja e mureve përreth Kur’anit,” Turqia kishte një vend dhe rëndësi të veçantë për të ardhmen e Islamit. Aty ku humbet, aty do të gjendet, aty ku ra, do të ngrihej përsëri. Sepse turqit ishin pasardhësit e guximshëm dhe mbajtësit e flamurit të Islamit. Le të dëgjojmë fjalët e tij për shërbimin e kombit: “Dhe për këta pasardhës të këtij vendi, të cilët kanë mbajtur flamurin e Kur’anit për rreth një mijë vjet nëpër gjashtë skajet e botës, unë shpreh dashuri dhe mbështetje të thellë për Islamin.”

Disa kishin folur për të ikur, disa kishin ikur, ndërsa ai preferoi të qëndronte këtu dhe të shërbente. Ishte vizita e parë e Said Özdemirit. Ai tha se donte të shkonte në Hixhaz.

– Pse?

– Po shihni gjendjen e vendit. Do të vazhdojë të përkeqësohet. Po të isha atje, do të shpëtonin fëmijët e mi dhe unë gjithashtu.

Ustadi nuk e kishte menduar ashtu, dhe koha e kishte dëshmuar.

– Vëllai im, po të isha atje, do të vija këtu. Çelësi i derës për botën islame është Turqia. Ky çelës hap këtë derë për botën islame. Nuk ka leje për të ikur nga këtu.

Përpara disa vitesh, kur shkoi në Damask, ai mbajti një fjalim dhe atje tha se turqit dhe arabët janë vëllezërit e familjes islame. Çdo anëtar i kësaj familjeje, siç janë qelizat e trupit, duhet të punonte për shëndetin e trupit që të mund të arrihet paqja dhe lumturia e familjes.

Ministri i Arsimit të Pakistanit, Sejjid Ali Ekber Shah, e vizitoi Ustadin në Emirdağ dhe e ftoi në vendin e tij, por ai e përgjigjej përsëri në të njëjtën mënyrë:

– Vëllai im, Ali Ekber Shah! Këto shërbime duhet t’i bëjmë përballë njëri-tjetrit. Nuk mund të shërbehet nga pas vijës së frontit. Sëmundja e vërtetë ka filluar këtu. Po të isha në Mekke, prapë do të vije këtu. Shërbimi i vërtetë është këtu, fronti është këtu.

Në Mekke, në Medinë, në Pakistan, ai do të nderohej jashtëzakonisht, do të mund të bënte adhurimin e tij pa asnjë shqetësim dhe do të mund të mendonte për arritjen e pozita të larta shpirtërore. Pas 28 vjetësh të vuajtjeve, internimeve dhe trajtimeve të padrejta, ai nuk do të përjetonte trajtime të tilla si një kriminel. Por ai, as për rehati personale, as për përparimin shpirtëror, nuk mendonte. Një njeri që është përkushtuar për një kauzë, një heroi i besimit, duhet të kalonte të gjitha këto dhe që nga fillimi, kauza e besimit duhet të ishte gjithmonë më e rëndësishme se vetvetja.

Ai, edhe kur ishte nën gjykim për dënim me vdekje, thoshte: “Nëse do të kisha kokë sa numri i flokëve të kokës time, dhe çdo ditë një nga ato do të pritej, kjo kokë që është e flijuar për të vërtetën e Kur’anit nuk do të dorëzohej para heretikëve.” Ja kështu ai e shpallte drejtësinë e kauzës së tij.

Ai e dinte se çfarë përfaqësonte, të drejtat e kujt mbante; në atë pozitë, i takonte të shpallte kështu. Ai gjithmonë ishte pa frikë për veten, por ishte i ndjeshëm për shërbimet e tij, për besimin e nxënësve dhe brezave. Kur ai heshtte, heshtte për ta, kur e ndiente se duhej të thoshte diçka, thoshte për ta, kur e ndiente vështirësinë, e duronte për ta. Diku nga e kaluara, ky njeri që sillet pa frikë përballë komandantëve më të fuqishëm, më vonë duronte dhe nuk ankoheshin as ndaj presionit të funksionarëve më të thjeshtë.

Ai ishte simbol i vendosmërisë, mundit dhe pasionit për çështjen e tij. Kur Erdoğan shkoi nga Bursa në Emirdağ për të vizituar Utangaç, i tha: “Mos u lodhni, mos u mërzisni, mos u lodhni në shërbimin e imanit dhe Ku’anit!”

Ai duroi gjërat e papërballueshme, ato që nuk mund të duroheshin, duke e bërë këtë për kënaqësinë e Tij. Nuk shqetësohej nga sëmundjet që i vinin të tjerëve, edhe pse ato mund të sillnin ndodhi të rënda, dhe prapëseprapë nuk e vuri kokën në jastëk, duke mos neglizhuar detyrën e tij.

Një ditë, Zybejr abi, që ishte shërbëtori më besnik i *Risaleve*, u sëmur dhe nuk mundi të merrte pjesë në mësimin që kishte bërë Ustadi, ndërsa abileret e tjerë përpiqeshin të menaxhonin mungesën e tij, por nuk arritën të kishin sukses. Ustad tha: “Gjeni dhe sillni këtu!” Kur ai erdhi, ky shërbëtor i *Risaleve*, që asnjëherë nuk ishte kundër vullnetit të Ustadit, u mërzi nga

dhembshuria e tij. Ai e ngriti dhe kuptoi atë çast. Kjo ndjeshmëri dhe pranim ishte për afërsinë e tij.

“Unë e mendoj Zybejrin kështu: Jo vetëm gishti, po edhe nëse koka do t’i merrej, do të vraponte me trupin pa kokë, duke thënë ‘Risale-i Nur... Risale-i Nur...’. Një shqetësim i gishtit më shqetësoi dhe më thau shpresat. Unë dua studentë kaq sakrifikues, që jo vetëm gishti, por edhe krahu të humbasë nuk duhet të shqetësohen. Për gjëra të tilla nuk bëhet dembelizëm në luftën e shenjtë. Saidi, për hir të së vërtetës, nuk ka hezitur kurrë të japë kokën. Nevojiten talebe sakrifikues që do të flijojnë gjithçka për *Risale-i Nur*.”

Ky mësim ishte jo vetëm për Zybejer abin, por për të gjithë talebet dhe madje për brezat e ardhshëm. Çështja nuk mund të neglizhohej as me pretekste të vogla, e as me çështje të rëndësishme dhe probleme të mëdha. Ky ishte rrugëtimi i të Dërguarit të Allahut (a.s) dhe shokëve të tij të ndershëm, dhe në këtë kohë ata që do të ringjallnin fenë duhej t’u ngjanin atyre. Ndoshta ishte e vështirë për të gjithë, por po tregonte horizontin e të zgjedhurve.

Kur Ahmet abi (Ahmet Gümüř Ağabey), i cili ishte dëshmitar i kësaj çështjeje, mendoi në zemrën e tij:

“ O Ustad! Ju po i flisni Zybejr abit me kaq qortim. Atëherë, duket se *Risale-i Nur* ende nuk e ka gjetur nxënësin e saj, sa e çuditshme.”

Ustad, sikur kishte dëgjuar zërin e tij të brendshëm, tha:

“*Risale-i Nur* dhe unë e kemi gjetur nxënësin tonë!”

Kjo nuk nënkuptonte vetëm kaq. Kjo ishte një paraqitje e seriozitetit të çështjes tek të zgjedhurit më të veçantë.

Në Gjykatën e Afyonit, kur namazi i ikindisë u vonua pak, ai kërkoi leje, por nuk iu dha. Pak më vonë kërkoi përsëri, dhe sërish nuk iu dha leje. Më në fund, kur pa se koha e ikindisë po rrezikohej, tha: “Unë do të falem. Ne kemi ardhur këtu për të mbrojtur hakun e namazit!” dhe u ngrit nga vendi i tij. Kauza e tij ishte namazi, i cili i ofron njeriut mundësinë për t’u drejtuar Sundimtarit të Universit. Asnjë kujtim nuk mund ta linte mënjanë këtë nder, nuk mund ta humbiste atë mundësi dhe nuk mund ta shtynte.

Meqenëse ai e kishte përkushtuar tërë jetën e tij ndaj çështjes dhe shërbimit të tij, përpiquej t’i kushtonte çdo fjalë dhe zë asaj. Veli Eshëk (Veli Işık Kalyoncu) digjej nga dëshira për ta vizituar Ustadin dhe për ta parë me sytë e tij në këtë botë, por nuk kishte mundur të realizonte këtë dëshirë, sepse Ustadin nuk pranonte vizita që nuk kishin lidhje me shërbimin. Atij i vinte turp t’i thoshte Said Özdemirit: “Le të çoj këtë herë unë formularët!” te Ustadin, por më në fund, kur të gjithë abileret e tij që kishin vizituar Ustadin ia përcollën këtë dëshirë Said abit, kjo ëndërr iu bë realitet.

Në këtë arenë të madhe të luftës shpirtërore, ata nuk donin të humbnin as edhe një moment, as edhe një frymë kot, ashtu siç kishin mësuar nga Sahabët tanë të nderuar që dolën në xhihad.

Sipas asaj që tregon Nadir Bajsal, një ditë në Kastamonu, Ustadin ynë, duke treguar Kur’anin në raft vizitorëve që kishin ardhur ta takonin, tha: “Kush vjen tek unë për këtë (Kur’anin),

është i mirëpritur me zemër dhe shpirt; për qëllime të tjera, askush të mos vijë. Nuk nuk shkruaj hajmalia apo gjëra të tjera!”

Çështja e tij ishte e madhe. Zjarri nuk kishte përfshirë vetëm një shtëpi apo një ndërgjegje, por të gjitha shtëpitë dhe të gjitha ndërgjegjet. Në ditë të tilla, nuk mund të merrej me gjëra të vogla apo çështje të tjera. Puls i jetës shoqërore rrihte pikërisht aty. Zemra e tij digjej nga shqetësimi se Kur’ani po mbetej pa kujdes, dhe nuk mund të kërkonte asgjë tjetër. Një ditë, ai i tha Eshref Edipit: “Nëse Kur’ani ynë mbetet pa xhemat në këtë botë, atëherë as xhenetin nuk e dua!”

Kjo ishte aroma e zemrës së një njeriu që digjej për kauzën e tij, siç digjej zemra e Ebu Bekrit (r.a).

Në vitin 1942, kur erdhi në Stamboll për gjyqin e “Udhërrëfyesit të Rinisë”, ndërsa qëndronte në hotelin Akşehir Palas në Sirkeci, dy vëllezër nga Urfa erdhën ta vizitonin. Ata qanin pa pushim dhe i shfaqnin një respekt të tepruar Ustadit. I mërziur nga respekti i tepërt dhe duke mos e pranuar një sjellje të tillë, Bediuzzamani i qortoi duke thënë: “Vëllai im, tani nuk është koha për respekt, por për hizmet.” Ai gjithmonë i kthente sytë drejt hizmeti dhe kauza, duke mos lejuar askënd të binte në sjellje të çuditshme. Të gjithë ishin shërbëtorë dhe askush nuk mund të pretendojë se po bënte ndonjë gjë të rëndësishme përballë mirësive të Sundimtarit të tyre.

Gjithmonë e kishte pranuar pafuqinë dhe varfërinë e tij, duke thënë: “Të vërtetat e përjetshme nuk duhet të lidhen me persona të përkohshëm...” Ai ishte një rob, një njeri; edhe ai do të jepte llogari përpara Allahut. Askush nuk mund ta shpëtonte tjetrin apo, sipas mendjes së tij, ta vendoste në Xhennet. Edhe ai, si të gjithë të tjerët, ishte një njeri që kërkonte faljen dhe përpiqej të përgatiste ushqimin shpirtëror për botën tjetër, duke i falënderuar Zotin e tij me modesti për bujarinë e Tij. Për këtë arsye, ai gjithmonë i kthente shikimet drejt kauzës, drejt Dritave të Kur’anit, sepse e dinte se vetëm kështu njerëzit do të ruanin qëndrueshmërinë e tyre në ditët e vështira dhe ndjekësit e kauzës së shenjtë nuk do të lëkundeshin. Kur Ustadi ynë erdhi në Urfa, shërbëtori besnik i *Risaleve*, Abdullah Jein, nuk mundi të përballonte pamjen e tij të lodhur, të sëmurë dhe pa fuqi. Ai u ndje shumë i trishtuar dhe i habitur, duke kujtuar fjalët e përsëritura shumë herë nga Ustadi:

“Mos u lidhni pas meje. Lidhuni pas *Risale-i Nurit*. Unë jam një njeri i dobët, kam të meta. *Risale-i Nur* është pasuri e Kur’anit dhe është i lidhur me të. Ai ju mjafton. Edhe unë jam një individ si ju. Mos më konsideroni si një person të madh. Në *Risale* flet e prova dhe argumenti, jo unë.”

Ai, kurrë nuk e kishte vënë veten përpara kauzës së tij. Abdullah i nderuar, që do të mbetet i tillë përjetësisht, po mendonte për këto fjalë dhe po e kuptonte më mirë kuptimin e shprehjes: “Mos u lidhni pas meje.”

Ai i respektonte të gjithë ata që i shërbenin kauzës së besimit dhe Kur’anit, i çmonte ata si të ishin bërë një të mirë atij vetë, dhe ndjente mirënjohje e dashuri për ta. Osman Jyksel (Osman Yüksel Serdengeçti) kishte parë një ëndërr.

Në ëndrrën e tij, ai sheh një grumbull madhështor njerëzish, si një mal i lartë, që formojnë një kullë duke mbështetur njëri-tjetrin sup më sup. Në majën më të lartë të kësaj kulle qëndron i

nderuari Said Nursi, si të tregonte ekzistencën dhe njëshmërinë e Allahut ndaj gjithë gjithësisë. Madhështor... Koka i prek qiellin. Flokët i janë përzier me retë. Kur e sheh, ai buzëqesh dhe përshëndet me të dyja duart. Serdengeçti merr përshëndetjen e tij. Njerëzit, si të ishin shtyllat e tij në këtë botë, qëndrojnë të bashkuar sup më sup... Ai zgjohet nga ëndrra me emocion.

Kur dëgjon se Ustadi qëndron në Hotelin Reşadiye në Fatih, shkon me emocion për ta vizituar. Për fat të keq, kishte kaluar koha e pasdites. Punonjësit e hotelit i thonë se ai qëndron në dhomën 29 dhe shtojnë: “Nëse pranon, urdhëroni.” Njeriu i besimit, aksionit dhe dashurisë, flet ashtu siç i ka hije:

“Të arrij deri te dera e tij është diçka e mrekullueshme për mua!”

Nxënësit e tij i thonë se pas ikindisë nuk takon më askënd, por megjithatë shtojnë: “Me siguri do t’ju pranojë. Të pyesim.” dhe ia përcjellin lajmin. Ustadi e pranon. “Urdhëroni.” Ai hyn brenda. Dhe ai e pyet:

– Ti je Osman Serdengeçti?

– Po.

– Ti je ai që i shkruan ato artikuj?

– Po.

Osmani i puth dorën e bekuar të Ustadi. Kur Ustadi i bën shenjë duke thënë “Uluni.”, ai ulet.

Pasi qetsohet paksa nga emocionet, Serdengeçti e shikon për herë të parë me kujdes Ustadin. Ky person është pikërisht ai që kishte parë në ëndërr, me kokën që i prekte qiejt... Deri edhe veshja ishte e njëjtë.

Përgëzimi i Ustadi për zërin e tij të fuqishëm në mbrojtje të çështjes së Islamit, për përkushtimin, dorëzimin dhe luftën e tij, ka një rëndësi të madhe... Ai shpreh vlerësimin dhe mirënjohjen për çdo përpjekje dhe të mirë të treguar në këtë rrugë, duke përfaqësuar frymën e vargjeve:

“Buzët që duan të prekin duart e mia i shtyj,

Ti që thua Allah, eja të të puth këmbën tënde!”

Ustadi thotë:

“Unë të njoh që më parë. Kur isha në Emirdağ, ma sollën revistën tënde. Ti ke thënë: ‘Për Allahun dhe fenë kam hequr dorë nga gjithçka, kokën time e kam vënë në këtë rrugë.’ T[ë lumtë, të lumtë, mashaAllah, mashaAllah... Dhe je ende shumë i ri. Po të kisha një djalë, do ta quaja Serdengeçti.”

Emri i tij i vërtetë ishte Osman Zeki Yüksel. Ustadi e dinte gjithashtu se emri Serdengeçti ishte një pseudonim. Ai përdorte këtë emër duke nënkuptuar: “Kam hequr dorë nga koka ime, domethënë nga jeta ime, dhe e kam vendosur atë në këtë kauzë.” Edhe revistën e tij e botonte me

këtë emër. Ishte një njeri plot humor. Revista e tij mbyllej pothuajse pas çdo botimi dhe ai arrinte të publikonte një ose dy numra në vit.

Yavuz Bülent Bakiler i kishte thënë:

– Abi, përse nuk e nxjerr revistën *Serdengeçti* rregullisht çdo muaj, në vend që ta nxjerrësh një ose dy herë në vit dhe ajo të mbyllet?

Përgjigjja ishte gati:

– Unë nuk fitoj me numër, por me një goditje të fortë!

Pas këtyre fjalëve, Ustadi, duke iu drejtuar abilereve pranë tij, tha për Serdengeçtiun: “Ky është biri im. Po të kisha një djalë, do ta rrisja pikërisht kështu.” Kushedi sa ditë Osmani është endur si i përhumur pas këtij vlerësimi; është pikëlluar për atë që nuk arriti të bënte dhe për atë që mendonte se nuk e meritoi. Shpirti i tij u prehtë në paqe.

Personi që ai do ta quante “Djali im!” ishte ai që për kauzën e tij mund të hiqte dorë nga gjithçka.

Ai jetonte me rrethin e shërbimit, bashkë me ta dhe në ta. Tashmë ishte si një trup, qelizat e të cilit ishin formuar nga njerëz. Ai ndiente gëzimin e tyre, ndante dhimbjet e tyre dhe përjetonte përpjekjet e tyre. Këtë çështje le ta dëgjojmë nga Sunguri:

“Shumica e dhimbjes së tij ishte për *Risale-i Nur*. Padyshim, pasi rrethi i *Nurit* u formua, ai mendonte, shqetësohej ose gëzohej për llogari të atij rrethi. Sepse rrethi i *Nurit* ishte si një trup shpirtëror i Ustadit tonë. Ai tërhoqte mbi veten e tij fatkeqësitë që vinin mbi atë rreth dhe ndëshkimet e fshehta që mund të ishin pasojë e gabimeve të nxënësve. Ai u jepte nxënësve të tij që shërbenin entuziazëm dhe frymëzim për përpjekje.”

Gjatë shumë fazave të jetës së tij, ndoshta në çdo orë, ai ishte i nderuar me dhurata të veçanta, por qëllimi i tij nuk ishte as zbulimi, as mrekullia; as kënaqësitë materiale, as ato shpirtërore. Një ditë, duke parë aeroplanët që fluturonin mbi kokë, kishte thënë: “Shikoni, po kalojnë aeroplanët. Edhe sikur të më thonin, ‘Said, ti do të fluturosh në ajër,’ nuk do ta pranoja. Do të merresha me *Risale-i Nur*.”

Ai ishte njeri i drejtësisë dhe i ekuilibrit. Në Islam, hallalli ishte i qartë, harami ishte i qartë, dhe të dyshimtat po ashtu ishin të qarta. Gjërat që i kënaqin dhe i japin vlerë Zotit të Madhërisëm ishin të njohura. Prandaj, ai nuk e kërkonte fenë në universe të magjepsura apo në ëndrra të pamundura, por në kënaqësinë e Tij (xhele xhelaluhu) dhe në urdhrat e Islamit.

Ai e konsideronte shërbimin në dobi të fesë më të vlefshëm se gjithçka tjetër. Një ditë, duke folur për Tahiri abin, të pastërin e të pastërve, për të cilin kishte thënë: “Nëse ai do të shihte një rënë nga gradat e tij shpirtërore, do ta braktiste këtë botë. Ai është si një enë e mbushur plot, që nuk mund të marrë më ujë.”, i kishte bërë këtë pyetje: “Tahir, a do të doje të njihje veten tënde pak më shumë në këtë botë? Apo do të doje të ishe në shërbim të fesë?”. Ai ishte përgjigjur: “O i nderuar, sigurisht që do të doja të isha në shërbim të fesë.” Me të vërtetë, shërbimi për këtë kauzë ishte nderi më i lartë.

Shërbyesi i tij besnik, Bajram abi, kishte një kujtim të tillë për të lidhur me të njëjtën temë:

“Një ditë, pas një ligjërata, Ustadi më pyeti nëse e kisha kuptuar atë që ishte mësuar. Kur i thashë se nuk e kisha kuptuar, ai më dha një shuplakë dashurie dhe tha: ‘More shajak, ti e ke kuptuar në mënyrë të përsosur. Ajo që ke kuptuar është e mjaftueshme për ty. Po ta kuptoje edhe më shumë, do ta thoje: “Kaq më mjafton, tashmë jam i përmbushur,” dhe do të largoheshe. Kështu nuk do të ishe më i dobishëm në shërbim. Në një kopsht, njerëzit përfitojnë nga frutat sipas gjatësisë së tyre. Ata që janë më të gjatë marrin frutat nga degët e larta, ndërsa ata më të shkurtër nga degët më të ulëta. Disa nuk mund të marrin fruta, por i nuhasin. Nëse ti vetëm i nuhat, kjo është e mjaftueshme për ty. Bëj durim dhe falëndero.’ Kështu më dha një mësim të madh.”

Të qenit apo arritja nuk ishin qëllimi; e rëndësishme ishte të jetoje për Të (xh.xh).

Ai gjithmonë i drejtonte shikimet drejt të përtëjshmes dhe kauzës së tij. Shpesh nuk mund të përgjigjej pozitivisht ndaj dëshirës së njerëzve për t’u takuar me ta, duke ndjerë një lloj ndrojtjeje për këtë, por njëkohësisht tregonte atë që ishte vërtet e rëndësishme: “Të lexosh *Risale-i Nur* është dhjetë herë më fitimprurëse sesa të takohesh me mua... Sepse takimi me mua ka kuptim vetëm për çështjet e ahiretit, besimit dhe Kur’anit. Duke qenë se e kam shkëputur lidhjen me këtë botë, një takim për çështjet e kësaj bote është i pakuptimtë.”

Mbi njeriun, përtej të gjitha të drejtave dhe ligjeve, qëndronte e drejta e Zotit dhe, si rrjedhojë, e drejta e kauzës së Tij. Ai kishte sqaruar renditjen e rëndësisë dhe përparësive përmes një rasti që lidhej me Abdullah abin, duke i çliruar mendjet nga konfuzioni.

Abdullah Yeğîn abi, ndërsa ishte në shërbim në Urfa, nëna e tij i shkruan një letër Ustadit duke i thënë: “Lejoje Abdullahun të vijë tek unë për dy muaj, përndryshe nuk do ta jap hallallëkun tim.” Në atë kohë, Ustadi ndodhej në Emirdağ. Kur Zekeriya Kitapçı lexon letrën, pa njoftuar Ustadin, i shkruan një letër Abdullah abit, duke i treguar situatën ashtu siç e kishte kuptuar, dhe i thotë: “Eja, dhe i tregon!” Abdullah nishet menjëherë për rrugë. Fillimisht planifikon të vizitojë Ustadin në Emirdağ dhe pastaj të shkojë në vendlindje. Ustadi nuk e pëlqen këtë situatë dhe thotë: “Takimi me familjen mund të bëhet edhe përmes një letre. Kthehu menjëherë në Urfa. Nëse më parë do të kishe marrë masa dhe do të kishe shkruar herë pas here letra në shtëpi, nuk do të të ndodhte kjo. Nëse ata të kanë mall për ty, le të vijnë ata tek ti.”

Detajet e ngjarjes i rrëfen Abdullah abi:

“Ustadi tregoi dorën e djathtë dhe tha: ‘Gishti i madh simbolizon të drejtat e Allahut (*hukuk’u-llah*), gishti tregues të drejtat e të Dërguarit (*hukuk’u-Resulullah*), gishti i mesit të drejtat e Ustadit (*hukuk’u-Ustadh*), gishti i unazës të drejtat e nënës (*hukuk’u-valide*), dhe gishti i vogël të drejtat e babait (*hukuk-u-peder*).’ Pastaj tregoi me gishtin e madh dhe tha: ‘Të drejtat e Allahut janë mbi të gjitha dhe kanë përparësi ndaj të gjithave.’”

Pas këtyre fjalëve, Abdullah abi u kthye menjëherë në Urfa.

E drejta e Zotit dhe të drejtat që burojnë nga shërbimi ndaj Tij vijnë para gjithçkaje dhe duhet të vijnë gjithmonë para. Njeriu nuk mund të sillet në mënyrë autoritare ndaj atyre që kanë autoritet mbi të. Autoriteti i tij zbatohet vetëm ndaj atyre që janë nën përgjegjësinë e tij. Në jetë,

çdo gjë duhet të vendoset në vendin e vet, duke pasur parasysh vlerën e saj, në mënyrë që të ruhet ekuilibri dhe të sigurohet paqja. Vendndodhja e kolltukut është e përcaktuar, po ashtu edhe e qilimit. Njeriu, për hir të nënës, babait, bashkëshortes apo shokëve, nuk mund të anashkalojë të drejtat e Allahut, të drejtat e të Dërguarit të Tij dhe të drejtat e Ustadit, dhe as t'i vendosë ato në plan të dytë.

Gjërat e tjera nuk mund t'i preferosh mbi nënën dhe babanë, pa marrë parasysh se kush apo çfarë janë ato. Është e çuditshme që të pandjeshmit vendosin gjithçka mbi nënën dhe babanë, kur egoja e tyre përballet me vështirësi, përpiqen t'i përdorin prindërit si një mburojë dhe t'i bëjnë pjesë të mosmirënjohjes, papërgjegjshmërisë dhe dembelizmit të tyre. Të zgjedhësh të drejtat e kauzës dhe të Ustadit, ashtu siç bëri Abdullah abi, është njëkohësisht një detyrë dhe një akt heroik.

Në një kohë të tillë fatkeqësish dhe shkatërrimesh, ruajtja e sinqeritetit të plotë dhe përhapja e të vërtetës pa prituri përfitime materiale apo shpirtërore nga njerëzit është e domosdoshme. Ustadi shpjegon se ai është ndaluar edhe nga mendimi për të punuar për lumturinë e përjetshme të të tjerëve, një koncept ky jashtëzakonisht origjinal dhe madhështor. Në një epokë ku vetëinteresi ka arritur kulmin dhe njerëzit shohin pritshmëri pas çdo veprimi, ka qenë thelbësore të punohet vetëm për kënaqësinë e Allahut, ashtu si një fëmijë i devotshëm nuk pret asgjë nga nëna e tij. Këto fjalë, të cilat janë të vështira për t'u kuptuar nga logjika normale dhe të pamundura për t'u përvetësuar nga ata me mendje të ngushtë dhe pa vizion, janë jashtëzakonisht të rëndësishme për të treguar moralin heroik dhe shpirtin e kauzës së tij:

“Unë, nëse është e nevojshme, do të sakrifikoja jo vetëm jetën time në këtë botë, por edhe jetën time në botën tjetër për hir të kombit islam.”

Njeriu, teksa përpiqet të shpëtojë një të pafajshëm nga një zjarr, mund t'i djegë dorën. Djegia e dorës, në vetvete, nuk është diçka e drejtë dhe as ai që e bën këtë nuk e justifikon aktin si të tillë. Ai thotë: “Dora ime u dogj, por ia vlejti për të shpëtuar një jetë njerëzore.” Në mësimin e Ustadit tonë, mund të shohim një përsëritje për ata njerëz të cilët, duke mos lënduar të drejtën, përballen me vështirësi të shumta dhe bëjnë sakrificë për hir të një kauze madhore, me një llogaritje të pastër të ndërgjegjes së tyre. Askush nuk mund të detyrohet në një sakrificë të tillë. Gjithçka është e qartë: E drejta është e qartë dhe e kota po ashtu. Njeriu, sipas mendimit të tij, nuk mund t'i thotë të keqes “e drejtë”. Por mund, me kokën ulur dhe i penduar, të marrë mbi vete përgjegjësinë dhe, ndonjëherë, të thotë “sakrificë”. Kjo është personale dhe sakrificë ose heroizmi i bërë në një moment të nevojshëm është thjesht çështje ndërgjegjeje.

Ustadi ynë, ashtu si luftoi gjatë gjithë jetës kundër sëmundjeve shpirtërore, po ashtu luftoi edhe me sëmundjet fizike që e mundonin trupin e tij. Siç i kishte shprehur Sungur abi, ai mbante mbi supë shumë sëmundje të cilat do ta kishin detyruar dikë tjetër të qëndronte i shtrirë në shtrat, por ai i duronte. Ndoshta këto sëmundje fizike, që ishin ilaç për vuajtjet shpirtërore, përfaqësonin një proces pastrimi për atë njeri të ndritur. Ose ndoshta sëmundjet shpirtërore të njerëzimit reflektoheshin në trupin e tij si dhimbje fizike. Sepse ai trup jetonte për pastrimin e ndërgjegjes së kalbur të njerëzimit dhe për shëndetin e kalasë së njerëzimit.

Bayram abi rrëfen se si Bediuzzamani i përjetonte brenda vetes hallet dhe shqetësimet e botës islame, sikur të kishte një pajisje pranimit në trupin e tij: “Kur Ustadi ynë ndjente shqetësimet,

ne gjithmonë përpiqeshim t'i jepnim lajme të gëzueshme dhe shpresëdhënëse. Ai na thoshte: 'Më tregoni.' Dhe shtonte: 'Trupi im është bërë shumë i ndjeshëm, shqetësohem tej mase nga gjërat më të vogla.' Edhe ne përpiqeshim të ishim shumë të kujdesshëm. Nëse kishte diçka që mund ta shqetësonte, e shtynim për më vonë. Ustadi nuk kishte ndonjë sëmundje fizike, përveç një dhimbjeje muskulare. Sëmundja e tij nuk ishte fizike, por shpirtërore. Nëse ndodhte ndonjë gjë kundër botës islame, kundër Islamit dhe Kur'anit ose kundër risaleve, Ustadi e ndjente menjëherë, si një radar, dhe shqetësohej. Ngjyra e fytyrës i ndryshonte, nuk fliste dhe bëhej nervoz. Në ato momente ishte shumë e vështirë të shërbeje. Nëse ndodhte ndonjë ngjarje kudo në Turqi, ai e ndjente menjëherë dhe ne kuptonim se patjetër diku ishte duke u përgatitur një plan kundër *Risale-i Nurit* ose talebeve. Kemi qenë dëshmitarë të qindra rasteve të tilla. Në ditët e fundit të jetës së tij, Ustadi shpesh na thoshte: 'Mos më tregoni gjëra që do të më shqetësojnë, trupi im është bërë shumë i ndjeshëm dhe shqetësohem shumë. Gjithmonë më tregoni lajme të gëzueshme dhe shpresëdhënëse.'"

Ja ky ishte horizonti i moralit të kësaj kauze. Ai jetonte brenda saj, me të dhe për të; e kishte kapërcyer trupin e vet dhe mbante në trupin dhe shpirtin e tij gjithë dhimbjen dhe gëzimin e saj. Vetvetja e tij ishte tretur në atë pellg, ndërsa qelizat e tij ishin bërë të gjitha shërbimet e kryera.

Ustadi ynë, herë pas here, humbiste zërin dhe kur pranonte mysafirët, abileret përsëritnin fjalët e tij duke ndërprerë mes tyre. Megjithatë, ata, në një mënyrë a tjetër, e kuptonin atë. Humbja e zërit të tij ishte, si shumë gjendje të tjera të tij, e lidhur me kauzën që shërbente. Kur Selahaddin Akyıl shkoi ta vizitonte, zëri i tij ishte sërish i humbur, dhe Zybejr abi e përsëriste atë që thoshte. Ustadi ynë shpjegoi kështu urtësinë e humbjes së zërit të tij:

"Vëllai im, shiko, zëri im është humbur. Edhe unë, për të mos u bërë pengesë për *Risale-i Nur*, e di që Zoti i Madhëruar e ka bërë që të më humbë zërin."

Mëshira e Përrjetshme i drejtonte shikimet kah veprat, në mënyrë që të gjithë njerëzit të përfitonin nga ky fryt i mrekullueshëm i oqeanit të Kur'anit dhe tregonte se ai që e përcillte ishte vetëm një shërbëtor i saj.

Gjatë hartimit të *Risale-i Nurit*, gjendja e tij ndryshonte; me një entuziazëm të madh ai diktonte, dhe stili i tij ishte krejtësisht i ndryshëm nga bisedat e përditshme – një stil krejtësisht letrar. Ajo pamje e madhe horizontesh dhe mësimëve të cilat e pasuronin njohjen dhe dashurinë hyjnore, pastronin ndërgjegjet nga ndyrësia dhe shkatërronin konceptet e errëta të mohimit, i jepnin një kënaqësi të madhe. Qëllimi i jetës së tij ishte ky, dhe çdo vepër e hartuar ishte jashtëzakonisht e rëndësishme për të.

Abdulkadir Bej (Abdülkadir Badıllı Bey), kur e kishte vizituar Ustadin në Isparta, kishte qenë dëshmitar i kësaj gjendjeje:

"Kur arrita nga Stambolli dhe hyra në dhomën e pastër të Ustadit, ai po hartonte parathënien në turqisht të *Mesnevîsë*. Ai diktonte, ndërsa i ndjeri Xhajlan shkruante. Me falënderim ndaj Allahut, pata rastin të jem dëshmitar i hartimit të një pjese të vogël të *Nurit*. Vërtet, hartimi i një vepre dhe bisedat e tij të tjera private ishin shumë të ndryshme nga njëra-tjetra. Ai fliste me një entuziazëm të madh, gëzim të thellë dhe në mënyrë të menjëhershme e spontane."

Kush e di, ndoshta Ustadi, teksa hartonte veprat e risaleve, shikonte në botën shpirtërore filizat, lulet dhe frutat e tyre, dhe qysh atëherë ndjente gëzimin e njerëzve që shpëtonin besimin e tyre. Për më tepër, ai vetë, sa herë lexonte të njëjtat çështje, thoshte shpesh: “E lexova dhe besimi im u shtua.” Kjo do të thotë se kënaqësia dhe horizonti i besimit, që i lindte së pari në zemrën e tij, i ofronte atij vetë kënaqësinë më të madhe shpirtërore në atë moment.

Bajram abi e përshkruan ndjeshmërinë dhe gëzimin që Ustadi shfaqte për shtypjen e veprave të tij:

“Ustadi tregonte një kujdes të jashtëzakonshëm për saktësinë e veprave të tij. Kur ato përktheheshin me alfabetin e ri, ai dërgonte Tahir dhe Xhejlan abin dhe u thoshte: ‘Tregoni shumë kujdes.’ Koleksioni i risaleve filloi të shtypej me alfabetin e ri pas vitit 1951 në Ankara, Stamboll, Antalya dhe Samsun. Në ato raste, Ustadi festonte si të ishte ditë bajrami. Ai thoshte: ‘Kjo është festa e *Risale-i Nurit*.’

Kur libri *Sözler* u dërgua për herë të parë në shtypshkronjë, ai tha: ‘Unë këtë po e prisja. Kur të mbarojë ky, unë do të shkoj në ahiret.’ Ai përfundoi, dhe nisi *Mektubat*. Ai tha: ‘Edhe këtë ta shoh dhe do të shkoj.’ Pas kësaj u shtypën *Lema’alar*, *İşârâtü’l-İ’câz*, *Mesnevî-i Nuriye*, *Asâ-yı Musa*, *Şuâlar*, *Tarihçe-i Hayat*, dhe së fundi *Bediüzzaman Cevap Veriyor*. Për çdo libër që dërgohej për shtyp, ai thoshte: ‘O Zot, dua ta shoh këtë. Po prisja këto ditë.’

Ai përjetonte një gëzim dhe një entuziazëm të tillë, saqë dukej sikur kishte arritur një qëllim madhor, me qetësinë dhe entuziazmin e një njeriu që shihnte frytet e përpjekjeve të tij. Siç thoshte Bajram abi: “Kur *Risale-i Nur* filloi të botohej në shtypshkronja, Ustadi nuk mund të qëndronte në vend. Një veprimtari, një energji, një përkushtim... Kishte momente kur dukej sikur donte të fluturonte nëpër botë.”

Si të mos gëzohej? Ai thoshte përherë “Iman!” dhe kishte nisur rrugën pa asnjë pritshmëri materiale, duke përballuar çdo lloj sakrifice. Megjithatë, në atdheun e tij të dashur, ndaj tij ishte treguar një padrejtësi e madhe, si ndaj një kriminelit. Askush nuk kishte guxuar të thoshte: “Ndalni këtë padrejtësi!” Sepse ai thjesht po u jepte mësimë besimi muslimanëve dhe për këtë arsye ishte persekutuar. Në ato kushte, ai kishte vazhduar me shkrimin e veprave dhe me shërbimin e tij. Si të mos gëzohej? Nga duart e një njeriu të vetmuar dhe të pafuqishëm, që ishte dërguar në një vend të largët për të vdekur dhe për t’u harruar, kishte lindur një mrekulli dhe një dritë e Kur’anit.

Shumë do të ishin dorëzuar dhe do të shkatërroheshin përballë një padrejtësie të tillë. Por ai njeri, i cili u arrestua për shkak të shkruarjes së risaleve, ishte aq i fortë dhe i vendosur në misionin e tij, saqë vazhdoi të shkruante dhe të kontribuonte, edhe nga burgu. Ajo që quhej “krim” për të ishte një nder, prandaj as muret, as grilat e hekurit, as torturat nuk mundën ta ndalonin.

Më 25 prill 1935, pas disa ditësh arrestimi, Bediüzzaman u nxor nga shtëpia dhe u dërgua me kamion në burgun e Eskişehir-it. Ai dhe 120 nga ndjekësit e tij ishin të pafajshëm dhe të dënuar pa arsye. Sipas tregimit të Zübeyir Gündüzalp, ata nuk morën ushqim për 12 ditë dhe nuk lejuan të shkonin në tualet. Të pafajshmit, për të kryer nevojat e tyre, ishin detyruar të gërmoheshin në qoshen e qelisë. Megjithatë, përkundër këtyre padrejtësive, Ustadi vazhdoi të shkruante tri pjesë të *Lem’ave* (28, 29 dhe 50) gjatë qëndrimit të tij në burgun e Eskişehirit. Pas hyrjes së tij në burg,

të burgosurit filluan të rregullonin jetën e tyre dhe të përmirësoheshin. Mësimet e ahiretit për të rinjtë, që u dhanë në këtë burg, ishin fryte të kësaj periudhe.

Nëse ai do të ishte një njeri që do të mendonte vetëm për veten e tij, një fjalë e tillë nuk do të mund të dilte nga goja e tij:

“Pasi që: Drita e së vërtetës (*Nur-u hakikat*) po bën ndikimin e vet në zemrat që kanë nevojë për besim, një Said jo, por mijëra Said të flijohem. Të gjitha mundimet dhe mundësitë që kam përjetuar gjatë 28 viteve, torturat që kam duruar, sëmundjet që kam kaluar, të gjitha u qofshin falë. U bëj hallall të gjithë atyre që më bënë padrejtësi, që më kanë çuar nga qyteti në qytet, që më kanë fyer, që kanë dashur të më dënojnë me akuza të ndryshme, atyre që kanë përgatitur qelitë e burgut për mua, të gjithë ata që më kanë munduar – të gjitha këto unë ua fal.”

Ai jepte një mësim për ata që përpiqeshin të treteshin në kauzën e tij, duke i mësuar ata që të mos e bënin vetveten qendër të problemeve.

Rruga e dijes ishte më e shenjta nga të gjitha rrugët. Një mëngjes herët, ndërsa ishin duke ecur në malet e Barla, Ustad pranë Zybejr Gyndyzalpit dhe Xhejlan Çalëşkanit, dhe duke bërë me shenjë nga ta tha: “Këta dy janë shehidë.” Mustafa Sungur gjithashtu nuk donte të humbiste këtë mundësi dhe tha: “Ustad, lutu që edhe unë të bëhem shehid.” Ustadi tha: “Vdekja e talebeve të shkencës është shehadet.” Ky rrugë ishte aq e pastër dhe e drejtë.

Duke lidhur fatin e tij me kauzën, ai kërkoi të jetonte sa të mundte për të parë përfundimin e shkruarjes së risaleve dhe kur ato u përfunduan, ai e tha këtë fjalë “Detyra ime ka mbaruar.” Tani, ai mund të bëhej i qetë dhe të përshëndeste këtë botë të përkohshme me “Selam!”

Duke menduar se shërbimi i tij nuk kishte mbaruar ende, Abdullah abi, i cili thujse e kishte të pamundur të besonte vdekjen e Ustatit, do të kujtonte me pikëllim fjalët që ai u kishte thënë atyre në Isparta: “Unë dua një jetë derisa *Risale-i Nur* të publikohet. Pas kësaj, nuk do të kem më nevojë. Detyra ime do të përmbushet me *Risale-i Nur*.”

Kërkesa për një jetë deri në përfundimin e botimit të risaleve kishte një qëllim: për të përfunduar misionin e tij dhe gjithashtu për të hapur rrugën përpara tyre, duke tërhequr vëmendjen e të tjerëve deri në atë kohë.

Një ditë, pranë rrugës së Yalvaç, Bajram Jyksel, Xhejlan Çalëşkan dhe Zybejir Gyndyzalp i dhanë testamentin e tij, ku shkruhej: “Bijtë e mi, unë po shkruaj këtë testament në shenjë paralajmërimi. Unë ju jap këtë amanet dhe shkruajeni këtë: Siç kërkoi Gavs-i A’dham një jetë nga Zoti dhe Zoti ia zgjati për të shërbyer, ashtu edhe unë kërkoi një jetë nga Zoti deri sa të përfundojë botimi i *Risale-i Nur*.”

Ai jetonte jetën e tij për këtë hizmet, dhe çdo frymëmarrje e tij ishte për të. Sidoqoftë, mundësisht, vendi ku shkuan shokët e tij mund të ishte shumë më tërheqës për të.

Njëherë, kur qëndronte në shtëpinë e Mehmed Fırıncı në Stamboll, Zija Arun dhe Mehmed Fërënxhë e gjetën atë pas namazit në xhaminë Mihrimah Sultan në Edirnekapı. Pas namazit, Ustad u ngjiti mbi një mur të lartë me Zija abin dhe duke parë nga poshtë, u tha atyre shokëve:

“Tani ti je gjykatës. Ata nga Ankara më thonë: ‘Ti nuk na ndihmon në punët tona.’ Çfarë thoni ju? Duhet të shkoj atje tek ata apo të vazhdoj të punoj sipas mënyrës së shërbimit të *Risale-i Nur*?”

Fërënxhë abi, duke hapur duar si për lutje, iu përgjigj: “Ustad, si mund të hyni mes tyre?”

Pasi Fërënxhë abi nuk e kishte përfunduar ende përgjigjen, Ustad i tha me zë të lartë: “Pikërisht...” dhe duke treguar kah varrezat, vazhdoi: “Unë do të hy në mesin e të vdekurve, por nuk do të hy në mesin e të çmendurve.”

Pa dyshim, duke ditur botën dhe duke e preferuar jetën e amshuar, duke u lidhur me këtë botë të përkohshme, duke kaluar kufirin dhe duke hapur pasojat e tij në këtë botë dhe botën tjetër, do të ishte një lloj çmendurie. Prandaj, ai preferonte të hynte në varr përpara se të bënte një çmenduri të tillë.

Dhe një ditë, duke ndjekur thirrjen e paraardhësve të tij nga fisi, ai do të nisej për në Urfa, drejt varrit të tij në oborrin e Xhamisë Halilürrahman. Udhëtimi ishte i mbushur me sëmundje dhe dhembje të forta, dhe herë pas here ai kalonte në gjendje alivanosje. Pasi u kthye në vetvete, ai i ngushëlloi talebet dhe tha: “Vëllezërit e mi, palca e mosbesimit është thyer!” Po, pasioni dhe morali i tij për çështjen e besimit ishte aq i madh sa që nuk mund të duronin më as mbështetësit dhe heronjtë e rremë të mosbesimit. Ata kaluan nga Karapınar, por ende nuk kishin arritur në Eğirdir, kur Ustad, i shtrirë përpara në makinë, u tha Zybejr dhe Bajram abit:

“Bijtë e mi, mos u shqetësoni. *Risale-i Nur* ka thyer kurrizin e mosbesimtarëve, masonëve. *Risale-i Nur* është gjithmonë fitues. Mos u shqetësoni!”

Këto fjalë i përsëriti disa herë.

“Ata nuk më kuptuan, ata nuk më kuptuan, ata nuk më kuptuan, ata deshën të më fusnin në politikë.”

Ai po shkonte drejt vdekjes, duke thënë “Palca e kufrit u thye” Ai që kishte sakrifikuar jetën e tij për të zbatuar dënimin e idesë të mosbesimit me shërbimet e *Risale-i Nur*, ishte një hero që shpallte këtë në ditët e fundit të jetës së tij.

Po, si shumë figura të mëdha, ata nuk e kuptuan atë. Ai ishte mbrojtësi i botës islame dhe i njerëzimit, një paratoner i saj. Ata nuk e dinin. Ai kishte njoftuar: “Nëse unë iki nga këtu, ata do të marrin një grusht.” Më 23 mars, ai vdiq dhe më 23 maj ndodhi revolucioni.

ME RISALE DO TA SFIDOJ BOTËN

Ai jetonte me një besim të plotë dhe siguri ndaj Zotit të tij. Kush e gjen Mbretin, humbja dhe hidhërimi i tij nuk ekzistojnë më, dhe ai që e drejton dorën ndaj Tij, nuk kthehet asnjëherë pa ndihmë.

“Njeriu ka duar të shkurtra, jetë të shkurtër, pushtet të shkurtër, durim të shkurtër.” Ai është i pafuqishëm. Mund të trishtohet shpejt nga gjithçka, mund të shkatërrohet. Ai ishte mysafiri më i ndjeshëm dhe i brishtë i krijimit. Por, mjafton që të gjitha këto të bëhen kapitali pranë derës së Atij që ka mëshirë për të pafuqishmit, Zoti i Mirësisë së Pafund, dhe pastaj nuk ka pse të shqetësohet njeriu.

Njeriu pa kapital, që kërkon “një pranverë sipas dëshirës së tij, dhe një parajsë të përjetshme ashtu siç dëshiron”, e drejton atë të bëjë kërkesa ndaj Zotit të Pafund, dhe kështu, nga asgjë, arrin gjithçka. Vdekja nuk ekziston ç[r] ta. Ai që tejkalon vdekjen, dhe ai që dëshiron të ecë drejt përjetësisë, ka Zotin që heq çdo pengesë përpara tij.

Besimi është si drita ashtu edhe fuqia. Ai që gjen të vërtetën e pastër, nuk gabon, dhe ai që mbështetet te Fuqia e Pafund, nuk mund të mposhtet. Nëse planeti i Tokës do të shpërthente, ai nuk do të trembej, ai e sheh lidhjen e tij te Zoti dhe thotë “është një veprim i mrekullueshëm” dhe e shikon me kureshtje. Sigurisht, një fëmijë i vogël, që e di se është vetëm një udhëzues dhe se lëviz sipas drejtimit të caktuar, do ta shikonte me kënaqësi trenin, ndërsa njerëzit e famshëm për guximin e tyre, të cilët nuk e dinë këtë, do të iknin me frikë, duke menduar se “po vjen një bishë e frikshme që lëshon zjarr nga goja”.

Kush e arrin këtë besim dhe siguri, pavarësisht pamundësive materiale të muslimanëve, dhe lënies pas të Kur’anit, nuk do ta mundin, por do ta shtojnë entuziazmin dhe guximin e tij. E vërteta ishte e lartë dhe ajo do të merrte vendin që e meritonte. Pas çdo nate do të kishte një mëngjes, pas çdo dimri do të kishte një pranverë. Bota, që po zvogëlohej dhe po bëhej një klasë, do ta dëgjonte përsëri Kur’anin dhe do të dëgjonte edhe një herë Udhëheqësin e Përsosur (sal-lallahu alejhi ve sel-lem). Amerika dhe Evropa do të përfshiheshin në Islam, dhe përsëri e mira do të triumfononte, dhe njerëzimi do të ishte në një pikë ku nuk mund të duronte më të rrahurat nga guri dhe humbjen e tij, duke u endur pa qëllim. Njeriu, që do të shpërblehej me nderimin, nuk do të mund ta shkelte më nderin e njerëzimit nën këmbët e tij. Disa kohë më parë, akujve po u vinte fundi, dëborë po shkrihej dhe lulet e pranverës po dilnin. Tani, askush nuk do të kishte fuqi ta nxirrte dhe ta heqtë këtë nga kraharori i Anadollit dhe i njerëzimit.

Një ditë, në zemrën e Bajram Jykselit, kishte ardhur mendimi: “[Ne jemi vetëm – H.S] Një grusht talebësh të *Nurit*, ne shkruajmë, ne lexojmë.” Dhe, Ustadi tha menjëherë: “Unë do t’i bëj të gjithë botën ta lexojë këtë risale.” Sipas asaj që ai kishte treguar, një ditë pas mësimit, udhëheqësi ynë tha: “O fëmijë, mendoni se ne pesë a gjashtë persona po bëjmë mësim? Ne, me këtë mësimin tonë, po hyjmë shpirtërisht në mesin e grupeve që bëjnë mësim në Anadoll, dhe po bëjmë mësim së bashku.”

Përkundër kushteve të pafavorshme, ajo që i dha atij forcën dhe qëndresën e pathyeshme ishte ky besim dhe siguri që kishte ndaj Zotit dhe të vërtetave që i përkisnin Atij. Pa shikuar djathtas dhe majtas, u ngrit pa thënë “Kush është në këtë rrugë?”, dhe u nis krahë hapur për të shpëtuar njerëzimin nga rruga e pa dalë. Që nga ai moment, ndoshta askush nuk mbeti më aq i vetëm. Ai jetoi jetën e tij plot me dhimbje dhe vuajtje, por përkrah vëllezërve të tij dhe la pas një rrugë të ndriçuar nga drita. Ata që do të vinin në këto udhë të vështira dhe të ngritura do të merrnin forcën e tij të pathyeshme dhe ai, me jetën e tij të përvojës, do të shërbente si udhërrëfyes dhe shembull për ta.

Besimi dhe siguria ndaj kauzës dhe vetes e kishin drejtuar që kur ishte fëmijë. Ndaj, ai që kishte thënë për të, “Ai ende është fëmijë dhe nuk e di ç’fletë”, i ishte kundërpërgjigjur me fjalët, “Mësues! Më sfidoni, dua ta vërtetoj se jam i aftë për të folur.” Në ato kohë, Ustadi kishte qenë rreth pesëmbëdhjetë ose gjashtëmbëdhjetë vjeç. Pyetjet që Shejh Emin Efendi i kishte dhënë me tre vjet afat për t’i përgjigjur, ai i kishte përgjigjur brenda tre ditësh.

Brezat e rinjë duhet të ushqehen dhe rriten me këtë besim dhe siguri. Allahu e trajton robinë e Tij sipas mendimit të tij dhe i jep shpërblime sipas besimit të tij. Ndoshta ky qëndrim i tij konsiderohej si një lutje, dhe besimi i sinqertë shpërblehej.

Njëherë kishte dëshiruar të dërgonte një një nxënës në Kore dhe kishte thënë, “Duhet të shkojmë në Kore për të luftuar kundër mohimit të Zotit.” Ai kishte menduar për Xejlan ose Bajram abin. Fati ishte në duar të Bajram abit. Në Kore, ai kishte mbetur nën breshërinë e plumbave, por asnjë plumb nuk e kishte prekur; një top i madh ishte rënë mbi kokë, duke krijuar një gropë të vogël në, por ai nuk kishte pësuar asnjë dëmtim. Kishte mbetur në mes të ushtarëve armikë dhe askush nuk e kishte vënë re. Ai ishte mbrojtur nën kujdesin e Allahut.

Kur dërgoi Bajram abin, Ustadi i kishte dhënë *Xhevshenin* e tij dhe e kishte urdhëruar ta mbante gjithmonë me vete një pëlhurë të trashë me shtatë shtresa. I kishte thënë, “Mos ki frikë, kur të kesh frikë më kujto mua, ne gjithmonë jemi nën mbrojtjen e ndihmës hyjnore. Mos u shqetëso, Allahu të ndihmoftë.” duke u lutur për të.

Bajram abi, edhe në front, asnjëherë nuk e kishte lënë namazin e tij. Kur kishte frikë, e kishte kujtuar Ustadin dhe kishte thirrur ezanin. Një herë kishte arritur në Tokio dhe për shkak të vdekjes së Komandantit Japonez, të cilin Ustadi e quante mik, kishte lënë veprat e tij te Kazan Turkët që jetonin atje dhe që thonin “Ne do t’i shpërndajmë ato”.

Hamza dhe Gavs-i A’dham, si dhe figura të tjera të shenjta, pas vdekjes së tyre, vazhduan të kishin ndikim dhe të interesoheshin për pasuesit e tyre. Po ashtu, Ustadi gjithashtu duke thënë “Kur të jesh në vështirësi, më kujto”, nënkuptonte se ai do të vinte në ndihmë. Bajram abi, i cili kishte përjetuar shumë ngjarje të tilla në Kore dhe vende të tjera, e përfundoi këtë me fjalët: “Shpresoj se ashtu siç na mbrojt dhe na ndihmoi kur ishim në këtë botë, ai do të na mbrojt dhe do të bëj shefat për ne edhe në botën tjetër...”

Ai gjithashtu kishte thënë: “Imani është unitet, uniteti është dorëzim, dorëzimi është besim dhe besimi sjell lumturi në dy botë.” Bajram abi e kishte përfunduar misionin e tij me qetësi të plotë dhe ishte kthyer për të vazhduar shërbimin e tij të bekuar.

Ashtu siç kishte besim të plotë në Allahun, ai ishte një shembull i besimit dhe sigurisë ndërmjet njerëzve. Ai ishte pasues i Dërguarit (a.s) dhe nuk mund të bënte asgjë që të dëmtonte besimin e njerëzve ose të shkelte të drejtat e tyre. Njerëzit që nuk kishin besim në dikë, nuk mund të përçonin të vërtetën dhe nuk mund të kishin ndikim në këshillat që jepnin. Fuqia e këshillave të një njeriu varet nga besimi që ka populli në të. Udhëheqësi ynë ishte një shembull i mrekullueshëm në këtë drejtim. Një ndodhi interesante për të treguar besueshmërinë e tij ishte dhe kjo:

Kinyas Kartal, ish-deputet i Vanit, që ishte në syrgjynosje me Ustadin, nuk e konsideronte veten si mik të tij, por thoshte: “Ku është miqësia, ku jemi ne, unë jam i mahnitur pas Sejdasë.” Kujtimi i syrgjynosjes ishte një shembull i besueshmërisë së Ustadit.

“Në Trabzon, ai kishte një shqetësim të dukshëm. Kur e pyeta, mësova se kishte harruar të kthejë një palë syze që i kishte marrë nga karrocierri. Ai po i kërkonte me ngut karrocierët.”

Ai nuk dëshironte që asnjë e drejtë të mbetej e papaguar dhe nuk donte që të kishte asnjë shqetësim për ndonjë borxh në jetën tjetër, ndaj shqetësimi i tij në këtë botë ishte për t’u siguruar që gjithçka ishte e pastër.

Gjatë gjithë jetës së tij, Ustad i kishte vepruar me qëllim të mirë, duke rekomanduar gjithmonë të mirën, të vërtetën dhe drejtësinë. Që kur ishte fëmijë, ai kishte punuar për të zgjidhur mosmarrëveshjet midis grupeve me pajtim, duke u treguar se rruga më e mirë është rruga e paqes. Gabimi i të tjerëve nuk jepte të drejtën për të gabuar një musliman. Çfarëdo të bënin të tjerët, ai do të vepronte sipas parimeve të tij. Njerëzit e besuar duhet të jenë gjithmonë përfaqësues të sigurisë. Askush nuk duhet të përjetonte ndonjë keqtrajtim prej tyre. “Ai që erdhi të vrasë, duhet të largohet pa i shkaktuar dhimbje.”

Ai shqetësohej shumë për shkak të faktit që forcat e sigurisë i shihnin aktivitetet shkencore dhe fetare si grupe negative, dhe i paraqiteshin si të tilla. Sipas tyre, dukej sikur ekzistonte një formacion i fshehtë dhe ata, për fat të keq, kishin qëllime të fshehta. Megjithatë, ai nuk e dinte të mendonte negativisht për askënd, dhe ata që mblidheshin së bashku i bashkonte dashuria për Allahun dhe për Dërguarin e Tij.

Kur Ustad i ishte në burgun e Afyonit, Zybejr abi ishte liruar, por nuk e kishte lënë Afyonin, kishte marrë një shtëpi dhe i shërbente Ustadit nga jashtë. Më pas, Ustad i kishte qëndruar në atë shtëpi të tij për dy muaj e gjysmë. Sungur abi, në ato ditë, tregon se Ustad i kishte thënë policëve, duke i treguar talebet e tij: “Këta janë krenaria e kombit turk.” Qëllimi i tij ishte që të korigjonte mendimet e gabuara të tyre.

Në seancën e gjyqit të Afyonit, kur i kërkuan fjalën e fundit, ai u shpreh kështu: “Nëse ka ndonjë faj, ai është i imi. Asnjë prej shokëve të mi nuk ka faj. Ne jemi shërbëtorë të Kur’anit, ne jemi mbrojtës të paqes shpirtërore.”

Askush nga talebet e *Nurit*, të cilët ishin të detyruar të vepronin pozitivisht, nuk do të dëmtohej dhe as do të cënohej. Ata ishin, në një farë mënyre, mishërimi i shpirtit dhe mendimit të sigurisë.

Besimi i tij se palca e mohimit ishte thyer, duke i qetësuar zemrat me fjalët “Mos u shqetësoni!”, dhe duke menduar “Ata nuk më kuptuan,” vinte pikërisht nga ky besim i tij i thellë.

Besimin dhe bindjen e Ustadit në Zotin e tij, Bajram abi e shprehte në këtë mënyrë:

“Ustadi gjithmonë në mësimet e tij thoshte: ‘Vëllëzër, detyra jonë është të shërbejmë për imanin dhe Kur’anin me sinqeritet. Por, sukcesi dhe pranimi nga njerëzit, largimi i kundërshtarëve, kjo është detyrë e Allahut. Ne nuk do të ndërhyjmë në këtë. Edhe nëse humbasim, ne nuk do të humbasim forcën shpirtërore dhe angazhimin tonë. Kjo është ajo që duhet të pranoni. Për shembull, njëherë i kishin thënë heroit të madh të Islamit, Xhelaleddin Harzemshahut: ‘Do të fitosh kundër Xhingis Khanit.’ Ai kishte thënë: ‘Detyra jonë është të luftojmë. Të na bëjë fituesi Allahu është detyrë e Tij. Unë nuk do të ndërhyj në këtë.’ Edhe unë, në pasim të atij heroizmi të Islamit, them se detyra ime është hizmeti për imanin. Të na pranojnë është çështje e Allahut. Unë bëj detyrën time, nuk ndërhyj në detyrat e Allahut.”

Njerëzit duhej të kërkonin vetëm kënaqësinë e Zotit të tyre. Kur Ai është i kënaqur, atëherë asgjë tjetër nuk ka rëndësi. Angazhimi i tij për të mbajtur qëllime të pastra ishte pasojë e besimit të tij të plotë në Zotin.

Ai ishte i sigurt në misionin dhe atë që e tregon. Kur ishte bërë një hetim për të kontrolluar nëse kishte përmbajtje politike në koleksionin e *Risale-i Nur*, disa zyrtarë të quajtur “ehli-vukuf”¹⁹ ishin dërguar për këtë. Pas kësaj, Bediuzzaman kishte thënë: “Këta *ehli-vukuf* pa *vukuf*, nuk mund ta shqyrtojnë *Risale-i Nur*. Duhet të formohet një ekspert i lartë shkencor në Ankara. Duhet të sjellin filozofë nga Evropa. Nëse ata gjejnë ndonjë faj, jam i gatshëm të pranoj ndëshkimin më të rëndë!”

Të ishte kaq i sigurt në misionin tënd ishte rezultat i një besimi të plotë dhe i ndërgjegjes për drejtësinë e asaj që bën. Ky vendim dhe qëndrim i palëkundur ishte kaq i domosdoshëm për brezat që nuk kishin stabilitetin e një vullneti të fortë.

¹⁹ “Ehl-i vukuf” është një term që përdoret në kontekstin juridik dhe administrativ në traditën islame, dhe ka kuptimin e një grupi ekspertësh ose autoriteteve që janë të njohur dhe të kualifikuar për të shqyrtuar dhe marrë vendime mbi çështje të veçanta. Kjo mund të përfshijë, për shembull, ekspertë në fushën e jurisprudencës islame, filozofisë, ose shkencës, të cilët kanë autoritetin për të vlerësuar dhe për të bërë hetime mbi çështje të ndryshme. Në këtë rast, termi “ehli-vukuf” është përdorur për të përshkruar ata që kanë autoritet për të shqyrtuar dhe hetuar përmbajtjen e *Risale-i Nur* dhe për të vlerësuar nëse ka ndonjë element të kundërligjshëm ose të papërshtatshëm në të (Shënim i përkthyesit).

AI ISHTE I PAFAJSHËM PO SA NJË FËMIJË

Një njeri që merret me çështje shpirtërore mund të tregojë sinqeritetin e tij, më shumë me qëndrimin dhe përfaqësimin e tij se sa me fjalët që thotë. Gjendja e njerëzve flet më shumë se fjalët e tyre, dhe për këtë arsye, ajo që ndodh është më e rëndësishme se ajo që thuhet. Të jetosh me qëllime të pastra dhe të qarta, duke jetuar sikur e sheh Zotin, është një mësim më i fuqishëm se një mijë fjalë.

Ai gjithmonë ka jetuar kështu, duke u munduar të jetojë kështu, sepse Zoti e ka krijuar atë si një model që shekulli i tij duhet të ndjekë. Ai ishte një njeri i cili pothuajse ishte një shembull për të tjerët, një model i shkëlqyer. Në një periudhë kur jeta është bërë kaotike, kur të gjithë po vraponin në të gjitha drejtimet pa ndonjë arsye të qartë, kur mendimet e njerëzve ishin të mbushura me ide të kota, dhe kur askush nuk mund të qetësonte mendjen dhe ndërgjegjen e tjetrit, kur asnjë nuk mund të dallohej se çfarë ishte e vërtetë në çdo situatë, padyshim, një pasues i pejgamberit Muhammed (paqja qoftë mbi të) ishte një shembull që çdo person mund të marrë mësim nga ai dhe të sillet ashtu. Kjo është arsyeja pse ishte e nevojshme një “jetë e pastër bërthamë”, për të udhëhequr njerëzit. Sepse për popullin, dëshmia e një çështjeje ishte mënyra se si të mëdhenjtë, dijetarët, jetonin atë çështje dhe çfarë veprimesh bënin në ato rrethana. Ai vetë thoshte: “Shërbimi dhe përvoja ime e jetës ka arritur të bëhet një farë bërthamë, dhe me ndihmën e Zotit, kam dhënë një shërbim të rëndësishëm imani për këtë kohë, duke shpërndarë *Risale-i Nur*, që janë si një pemë e shenjtë, që ka fryte dhe buron nga Kur’ani.”

Ai ishte një shembull i bukur. Detyra e njeriut të mençur ishte të merrte shembuj nga të bukurit dhe të mendohej të bëhej më i bukur duke e imituar atë. Njerëzit nuk duhej të binin në kurthin e falsifikimit duke e imituar atë, por duhej të merrnin mësimin dhe të jetonin jetën e tyre, të shprehnin karakterin dhe aftësitë e tyre. Zoti kishte krijuar çdo njeri të bukur. Detyra e njeriut nuk ishte të bëhej dikush tjetër, por të pastronte vetveten nga papastërtitë dhe të zhvillonte aftësitë e tij. Kërkesa për t’u bërë dikush tjetër do të ishte kërkesë për diçka të pamundur.

Kur ai u mor nga Vani dhe u dërgua në mërgim përmes rrugës së Detit të Zi, komandanti i kishte besuar atij një ushtar të quajtur Mustafa Ağralı. Ata do të kalonin natën në një shtëpi në një fshat gjatë udhëtimit. Ushtari ishte kurioz se si do të mund ta ruante këtë njeri të nderuar i vetëm.

– Si mund të rri vetëm dhe ta mbroj atë? Në të vërtetë, nuk kishte asnjë nevojë për të pritur dikë. Ai gjithmonë ishte pranë paqes dhe sigurisë. Me sjelljen dhe fjalët e tij, ai nuk kundërshtonte, por merrej me adhurim me një dorëzim dhe besim të plotë. Për këtë komandant, kjo ishte vetëm një formalitet.

– Si zakonisht, ti do të shkosh atje, nuk do të ndodhë asgjë. Ai është i pafajshëm si një fëmijë në djep. Kështu, ata që janë dërguar për të përhapur mesazhin dhe udhëzuar, ata që thonë se janë angazhuar për këtë çështje dhe kanë nisur këtë udhëtim, kur e transmetojnë këtë besim tek të tjerët, do të thotë se ata e kanë marrë mësimin e jetës dhe kanë marrë pjesën e tyre nga të vërtetat e larta. Ndryshe, askush nuk mund të shohë një pastrim të tillë, një pafajësi feminare dhe t’i japë besim të plotë një personi, duke parë vetëm fjalët e tij.

Një e vërtetë është e vërtetë në masën që ajo bëhet një me jetën. Islami, duke qenë vullneti i Zotit për këto troje, ishte e vërteta dhe më e bukura e jetës. Nuk mund të kishte përplasje me të vërtetën, as me shkencën, as me diturinë, sepse njëra ishte e manifestuar dhe tjetra ishte shprehur në formën e librit. Nëse dijet dhe jeta kishin gjetur të vërtetën, ata do të tregonin rrugën drejt Islamit. Kushdo që ju ka shtruar sofrën, ai e di se çfarë është e dobishme ose e dëmshme për ju. Çdo kuptim tjetër do të ishte një mashtrim i njeriut ose një vetë-mashtrim.

Këshilla e fundit që hejlan abit i dha ndërsa e dërgonte në ushtri ishte: “Ti jeto me veprimet e tua parimet e *Risale-i Nur*.” Me të vërtetë, ai e zbatoi këtë mësim dhe ishte një shembull i bukur, aq sa *Risale-i Nur* arritën të shpërndahen nëpërmjet atij grupi rreth Udhehënësit të Dritës dhe u përhapën në të gjithë botën. E rëndësishmja ishte të jetoje të vërtetën me veprimet e tua.

Ustadi, gjithmonë theksonte rëndësinë e jetës praktike, duke thënë “Për shpërndarjen e të vërtetës, jemi të detyruar të ndjekim pejgamberet.” Kjo tregonte seriozitetin e kauzës. Po, ata që e shpallnin fenë dhe ata që e sillnin Allahun tek njerëzit ishin pejgamberet. Çdo besimtar që e dinte se kishte marrë përsipër një detyrë kaq të nderuar, duhej të vepronte siç vepruan ata dhe të merrte shembujt e jetës së tyre. Qoftë një ibadet, një përpëlitje e syrit apo heroizmi, të gjitha shembujt duhej të merreshin nga ata...

“Po sikur të shprehnim të plotë moralin islam dhe të vërtetat e besimit me veprimet tona, padyshim pasuesit e feve të tjera do të hynin masivisht në Islam; ndoshta edhe disa kontinente dhe shtete të globit do të hynin në Islam,” kishte thënë Ustadi. Ky ishte një mësim dhe një lajm i gëzuar. Pra, nëse muslimanët do të jetonin bukuritë e Islamit me veprimet e tyre, në shkallë të gjerë do të ndodhnin hyrje në Islam; jo vetëm shtetet, por edhe kontinente do të udhëhiqeshin drejt tij. Pra, një ditë do të ndodhte kjo. Dhe ishte e destinuar që të ndodhte kështu... Sepse e vetmja e vërtetë dhe receta për njerëzimin e sëmurë ishte ajo. Njerëzimi që shpërthente si një shenjë e sëmundjes dhe që luftonte pa frymë, sikur kishte humbur oksigjenin, do të thoshte një ditë “iman!” dhe do të trokiste në portën e mëshirës së Zotit. Njeriu ishte shpërblyer për kërkimin e bukurisë dhe do të ndodhte kjo. Mjafton që kjo kauzë e shenjtë të mos tradhetohej, që ata që nuk jetojnë të mos hedhim hije mbi bukuritë e saj, dhe që njerëzit të mos e humbasin fenë për shkak të veprimeve të disa të paditurve para se të njihnin dhe të dëgjonin burimin e udhëzimit. Të jetosh kështu është një detyrë, ndërsa të mos jetosh është një goditje e madhe.

Bajram abi ka marrë pjesë në Luftën e Koresë, dhe Ustadi i dërgoi atij risalet me ndihmën e Kryetarit të Shtabit të Përgjithshëm të Japonisë. Dy komandantët e batalioneve të Bajram abit në atë kohë, ndërkohë që qëndronin në zonat e pushimit, kishin ndërtuar një xhami nga një çadër. Namazet faleshin në grupe, dhe Bajram abi ishte muezin. Fëmijët e pafajshëm koreanë që e shihnin atë duke bërë ezanin, e imitonin, dhe përpiqeshin të lexonin ezanin, duke u kthyer majtas dhe djathtas. Kur Bajram abi i tregoi këtë kujtim Ustadit, ai mori këtë përgjigje:

“Për këtë kohë, gjuha e veprës është më e fuqishme se gjuha e fjalëve. Shiko, në Kore filluan aktivitetet islame.”

Sipas tregimit të tij, kishte shumë njerëz që kishin pranuar Islamit. Që nga ajo kohë, ishin mbjellë farat e shërbimit të besimit edhe aty, dhe ishin hapur rrugët shpirtërore. Po, gjuha e veprës kishte një ndikim shumë më të madh se fjalët.

Galip Girgin, që e vizitoi Bediuzzaman në Stamboll, e përshkruante kështu:

“Ai ishte një njeri që shkruante dhe jetonte ashtu siç besonte. Nuk kishte asnjë kontradiktë të vogël ndërmjet asaj që thoshte dhe jetës së tij. Në radhët e mendimtarëve të kohës sonë, shumë shpesh shiheshin hipokrizia, marrëdhëniet për interesa personale, fjalët dhe veprimet për përfitime vetjake, por tek ai nuk kishte asnjë shenjë të tillë. Ai e vlerësonte shumë nderin e së vërtetës, dhe asnjë kujtim nuk mund të flijohej për këtë.”

Ky ishte mendimi i përbashkët i të gjithëve që e njihnin atë. Dhe në të vërtetë, të gjithë duhet të synonin të ishin aq të drejtë sa të mund të përshkruheshin me fjalët “ai jeton ashtu siç thotë”. Ndoshta, gabimi dhe mangësia më e madhe e njerëzve të kohës së fatkeqësisë ishte se gjuha e veprës ishte e kundërt me fjalët e tyre...

Ai kalonte netët duke bërë ibadet, falte namazet me ndjeshmëri, lexonte, shkruante, nuk qëndronte asnjëherë pa punuar, dhe i jepte mësimë talebëve të tij për t’i ndihmuar ata të ndjekin stilin e tij. Ndoshta, ai kishte lexuar dhe përfituar nga risalet më shumë se kushdo tjetër. Talebët e tij nuk e kishin harruar kurrë atë, dhe e treguan gjithmonë për t’u bërë shembuj të atij stili.

Sipas fjalëve të Bajram abit, Ustadi ynë ndonjëherë i pyeste nxënësit e tij të afërt, që po shërbenin pranë tij: “Sot sa faqe lexuat?” Disa thoshin tre, disa pesë. Ai përgjigjej: “Unë kam lexuar dyqind faqe. Dhe mendoni, unë nuk kam laps, shkruaj shumë ngadalë. Po ashtu, nuk po lexoj si gazeta, duke kaluar pa kuptuar. Unë lexoj duke kuptuar kuptimin. Dhe shihni sa gabime kam korrigjuar,” duke treguar përpjekjet e tij të vazhdueshme për të përmirësuar vetveten dhe duke hapur horizontet e të tjerëve.

Ai e hapte librin me shumë kujdes, pa e dëmtuar asnjë faqe, dhe pa e lagur gishtin me gojë, duke treguar kujdes të jashtëzakonshëm.

“Falënderimi i qoftë Allahut, sot kam lexuar kaq shumë dhe kam përfituar shumë. Sot, imani im u forcua shumë,” do të thoshte ai, duke u treguar nxënësve të tij një libër dhe duke thënë: “*Fe-subhanallah*, kam përfituar nga ky libër sikur ta kem parë për herë të parë.”

Sipas tij, risalet ishin një mundësi për të rinovuar besimin: “Siç rinovohet imani në xhami në ditët e shenjta, ne rinovojmë imanin tonë duke lexuar *Risale-i Nur*,” thoshte ai.

Ai theksonte dhuratën hyjnore në to dhe gjithmonë i atribuonte atë drejtpërdrejt duarve të mëshirës së Allahut, duke thënë “Ai”, dhe jo “unë” ose “ne”, duke treguar se gjithçka ishte dhuratë e Tij.

“Vëllëzër, shihni, kam lexuar kaq shumë dhe nuk kam parë asnjë gabim. Në përpilimin e *Risale-i Nur*, ndihma e mbrojtjes hyjnore dhe e kujdesit të Zotit na ka ndihmuar. Nuk është asnjë talent ose aftësi nga ana jonë. Kjo është plotësisht një dhuratë e Allahut, një mirësjellje ndaj nesh, të vegjëlve,” do të thoshte ai.

Ustadi ynë përshkruante periudhën pas vitit 1953 si “Saidi i dytë” dhe pas kësaj periudhe, ai kishte filluar të merrte nxënësit e tij dhe të jetonte me ta për t’u dhënë mësimë të drejta dhe të dobishme. Sipas Bajram abit, në vitin 1943, Ustadi kishte filluar mësimin e *Mesnevi-i Nuriye* në gjuhën arabe në Isparta. Në këtë mësim merrnin pjesë edhe të ndjerët, Zybejr abi, Xhejlan abi, dhe

ai vetë, dhe nganjëherë merrte pjesë edhe Sungur abi, i cili shpesh dërgohej për shërbimet në Ankara. Le të dëgjojmë vazhdimin nga vetë fjalët e Sungur abit:

“Ustadi ynë fillonte mësimin pas namazit të sabahut. Mësimi zgjaste pesë deri në gjashtë orë. Ishte shumë energjik, sikur të ishte një djalë shtatëmbëdhjetë vjeçar. Ne nuk e dinim arabishten, por Ustadi ynë vazhdonte mësimin rregullisht. Xhejlan abi e kuptonte shumë mirë. Mësimi vazhdonte deri në momentin që këndohej ezani i drekës. Ne ishim të lodhur dhe na vinte gjumi. Ne shihnim orën pranë Ustadit, dhe ai e ktheu orën përmbys. Ai sigurohej që mendjet, zemrat, shpirtërat dhe të gjitha ndjenjat tona t’i përqendronim në mësim. Zybejr abi ndiqte mësimet duke përdorur gjilpëra për t’i ikur gjumi.”

Një ditë, Ustadi tha: “Bijtë e mi, ky mësim nuk është vetëm për ne, por është një mësim që ka të bëjë me të gjithë universin. Këtë mësim po e dëgjojnë edhe banorët e botës së lartë. Ky mësim është shumë i rëndësishëm.” Dhe vërtet, për ne ishte një ndjenjë shumë e veçantë.

Mësimet nuk ishin vetëm për mendjen, por për zemrën; ai i drejtohej të gjitha ndjesive të holla shpirtërore, duke e vazhduar me insistim, sepse ai e dinte se çdo person do të përfitonte nga ai kopsht i frytshëm. Në fakt, edhe pse mësimi ishte në arabisht, vëllezërit tanë kishin filluar ta kuptonin.

Pra, ata që thonë “nuk kuptoj”, është shumë më e dobishme për ta që të jenë të pranishëm në gjendjen e *Nurit*, edhe pse nuk kuptojnë, sesa të qëndrojnë jashtë saj.

Gjendja e një personi brenda saj, sjelljet e tij, tregojnë se qëllimi i tij është të arrijë kënaqësinë e Allahut. Çfarëdo që Allahu dëshiron, ai e kërkon atë. Ahmet Gymysh e përshkruan kështu: “Çdo herë që shkonim, ai na përmbledhte risalen e *Ikhlasit*. Na fliste për rëndësinë që çdo punë të bëhet për kënaqësinë e Allahut dhe që të veprohet me këtë qëllim. Gjithashtu, ai theksonte se qëndrimi dhe veprimi janë shumë më të fuqishëm se fjalët.”

Pas mëimit të mëngjesit, ai shpesh bënte një tërheqje llotarie²⁰ dhe shpërndante “shpërnlimin e mëimit”, i cili e merrte atë që e kishte përzgjedhur loja, dhe ai vetë, ashtu si të tjerët, merrte pjesë në të. Kështu ai dëshironte të shprehte se edhe ai ishte një nxënës i *Risale-i Nur*. Ai ishte një njeri aq i pastër dhe aq i përmbajtur, duke treguar një forcë të jashtëzakonshme të karakterit.

Lëvizte me shpejtësinë e një njeriu të ri. Në të nuk kishte asnjë shenjë të letargjisë, dembelizmit, ose ngadalësisë. Ai ngjitej në majat më të larta përpara nxënësve të tij, dhe shpeshherë aty ku ai ngjitej, nxënësit nuk mund të ngjiteshin. Një herë, ai dhe nxënësit e tij kishin ngjitur një majë të lartë afër Emirdağ, dhe ngjarja u përshkrua nga Dr. Tahir Barçın si më poshtë:

“Kur mbërritëm në majë, ai ishte ulur në një kodër të lartë dhe të pjerrët. Ne ishim duke u rrëshqitur, nuk mund të uleshim. Ai po buzëqeshte për këtë.”

Ishte një njeri me një ndikim të tillë, sa që mund të shihje ndikimin e tij në reflektimet e atyre që ndodheshin pranë tij. Njerëzit ishin magjepsur nga delikatesa e tij, e thjeshtësia dhe

²⁰ Këtu mund të jetë ndonjë lloj lloje ku mund të shënohen emrat, ose numrat në letra, ku secili përfaqësonte një të tillë. Kujt i dilte emri ose numri mund të merrte shpërblimin e mesmit të asaj ditë (Shënim i përkthyesit).

devotshmëria e tij ishin shembuj për t'u ndjekur. I biri shpirtëror i tij, Xhejlan Çalëshkan, në gushtin e vitit 1965, pas një aksidenti trafiku në një autobus në drejtim të Bakırköy, humbi jetën dhe u bashkua me Mësuesin e tij. Nga karta e tij e identitetit doli ky dokument:

“Xhejlani është përfaqësuesi im.

Ai merret me çështjet e Nurit për llogari të mia.”

Said Nursi

Ky dokument qëndroi në duar të Xhejlanit deri në vdekjen e tij dhe askush nuk e dinte për të. Ai nuk dëshironte që emri i tij të ndriste ose që ndonjë dobi personale të dilte nga kjo. Ai ishte kështu, dhe nxënësit e tij ishin po ashtu.

Të jesh kaq i sinqertë dhe pa asnjë lloj hipokrizie është një veçori që tregon një zemër të besuar dhe shpirtra të pastruar, që kalojnë përmes duarve të tij. Një cilësi që është e nevojshme dhe e përshtatshme për të gjithë... Sa i bukur është ky mësim praktik për ata që kërkojnë lavde e jehonë me justifikime të pavërteta!

Qoftë shembull për *nefsin* tonë... shembull për brezin tonë...

BURIMET

Badıllı, Abdülkadir, *Bediüzzaman Said-i Nursî Mufassal Tarihçe-i Hayatı* (1-3), Timaş Yayınları, İstanbul, 1990.

Nursî, Bediüzzaman Said, *Risale-i Nur Külliyyatı* (1-2), Nesil Yayınları, İstanbul, 2004.

_____, *Sözler*

_____, *Mektubat*

_____, *Lem'alar*

_____, *Şualar*

_____, *İşârâtü'l-İ'câz*

_____, *Mesnevî-i Nuriye*

_____, *Barla Lâhikası*

_____, *Kastamonu Lâhikası*

_____, *Emirdağ Lâhikası- 1-2*

_____, *Tarihçe-i Hayat*

_____, *Divan-ı Harb-i Örfî*

_____, *Hutbe-i Şamiye*

_____, *Münazarât*

_____, *Muhakemât*

_____, *Sünûhât*

_____, *Hutuvât-ı Sitte*

_____, *Sikke-i Tasdik-i Gaybî*

_____, *Âsâr-ı Bediyye*

Şahiner, Necmeddin, *Son Şahitler Bediüzzaman Said Nursî'yi Anlatıyor* (1-2-3-4), Nesil Yayınları, İstanbul, 2004.

Şahiner, Necmeddin, *Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî*, Nesil Yayınları, İstanbul, 2004.

Edip, Eşref, *Risale-i Nur Müellifi Said Nursî*, Sözler Yayınevi, İstanbul, 1993.

Akif, Mehmet, *Safahat*, Feza Gazetecilik, İstanbul, 1994.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, 17, Baskı, 1991.

Akar, Mehmet, *Mesel Denizi*, Nil Yayınları, İstanbul, 2004.

Söztutan, Cevdet, *Bir Deste Nükte*, Babiali Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2000.

